

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Andra Kammaren. N:o 49.

Onsdagen den 29 april,

kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 51, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva fast egendom.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva fast egendom.

Till behandling af lagutskottet hade hänvisats en inom Andra Kammaren af herrar *D. Persson* i Tällberg, *O. A. Ericsson* i Ofvamyra, *S. L. Olsson* i Älfaldalsåsen, *A. Hansson*, *S. Söderberg*, *J. P. Jansson* i Saxhyttan, *J. Ström* i Transtrand, *G. A. T. af Callersholm*, *A. Olsson* i Mårdäng, *O. Olsson* i See, *H. Eriksson* i Elgered, *P. Olsson* i Fläsbro, *J. Ericsson* i Vallsta, *J. Johnsson* i Bollnäs, *M. Sundström*, *J. E. Nordin*, *S. H. Kvarnzelius*, *E. G. Åkerlind*, *J. Nydal*, *A. W. Styrlander*, *O. Emthén*, *P. Hörnstén*, *C. J. Öberg*, *R. Ekholm*, *K. Karlsson* i Mo, *J. Olofsson* i Digernäs, *J. Bromée* i Billsta, *S. J. Enander*, *A. Wiklund*, *J. Andersson* i Baggböle, *A. F. Burman*, *N. Boström* i Bodbyn, *J. E. Granlund*, *G. A. E. Kronlund* och *P. Hellström* väckt motion, n:o 90, hvori föreslagits, att Riksdagen ville, i anslutning till hvad norrlandskommittén hos Kungl. Maj:t föreslagit, för sin del antaga ett motionen bilagdt förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva fast egendom.

Utskottet hemställde dock, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation af herrar *Zetterstrand*, *Lindhagen*, *Styrlander*, *Andersson* i Helgesta, *Olsson* i Mårdäng, *Wiklund* och *Nordin*, hvilka yrkat, att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville för sin del antaga följande

*Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfva fast
egendom.
(Forts.)*

Lag

angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Bolag eller förening för ekonomisk verksamhet må ej utan särskildt tillstånd, som i denna lag sägs, förvärfva fast egendom på landet inom Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands eller Gäfneborgs län eller inom Nedan-Siljans, Ofvan-Siljans eller Väster-Dals fögderier eller Envikens eller Svärdsjö socken i Falu fögderi af Kopparbergs län.

2 §.

Ansökan om tillstånd, som i 1 § afses, ingifves till Konungens befallningshafvande i det län, där egendomen finnes.

Är fråga allenast om tomt, upplagsplats eller annat dylikt område eller om mark med tillhörande åbyggnad, då egendomens hufvudsakliga värde utgöres af åbyggnader, eller om stenbrott, grustag, lertäkt, torfmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet, meddele Konungens befallningshafvande det sökta tillståndet.

I annat fall skall Konungens befallningshafvande, med eget utlåtande, ofördröjligen underställa ärendet Konungen, hvilken lämnar tillstånd till förvärfvet allenast där särskilda omständigheter därtill föranleda.

3 §.

Varder tillstånd, som enligt denna lag erfordras för förvärf af fast egendom, förvägradt, eller har ej sådant tillstånd blifvit sökt senast tre månader efter det afhandling om förvärfvet upprättades, vare afhandlingen ogill. Innan tillstånd meddelats, må ansökan om lagfart å fånget ej upptagas.

4 §.

Utan hinder af hvad här förut är stadgadt äge bolag eller förening för ekonomisk verksamhet förvärfva fast egendom från annan dylik samfällighet, där den ej är sådan som i 5 § sägs.

Bolag eller förening hafve ock utan hinder af förut gifna stadganden lof att å exekutiv auktion inropa fastighet, där sådant

erfordras för bevarande af någon bolagets eller föreningens rättighet eller fordran för ogulden köpeskillning, hvarför egendomen på grund af inteckning eller enligt 11 kap. 2 § jordabalken, häftar, så ock af annan bolagets eller föreningens å egendomen sålunda hvilande fordran, hvaraf bolaget eller föreningen visar sig varit innehafvare redan innan denna lag trädt i kraft. Bolag eller förening, som sålunda inropat fastighet å exekutiv auktion, skall dock åter afyttra densamma, så snart det utan förlust kan ske, samt i hvarje fall vara underkastad de föreskrifter, som kunna i fråga om egendomens afyttrande framdeles varda stadgade.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

5 §.

Bank eller annan penninginrättning så ock försäkringsanstalt vare ej underkastad denna lags bestämmelser.

Denna lag skall gälla tills vidare intill den 1 september 1906.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Zetterstrand, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den stora fråga, som nu föreligger till behandling, är icke ny. Första uppslaget till densamma gafs genom en af Västerbottens läns landsting år 1893 till Kungl. Maj:t afåten skrifvelse, hvori landstinget åberopade, »att genom aktiebolagens fastighetsförvärf faran att inom kort länets lappmarker skulle sakna en själfständig jordbrukande befolkning vore så stor, att landstinget ansett det för sin oeftergifliga plikt att påkalla ett kraftigt och skyndsamt ingripande, innan all utsikt till räddning vore slut».

Detta landstingets uttalande vann genklang rundt om i Norrlands bygder, och omsider ledde det äfven därhän, att frågan blef föremål för Riksdagens behandling. Detta skedde genom en af de flesta norrlandsrepresentanterna afgifven motion till 1901 års Riksdag. Denna motion blef ej resultatlös. Båda kamrarna enade sig om att hos regeringen anhålla om utredning, huruledes genom lagstiftnings- eller andra åtgärder den själfägande jordbruksbefolkningens ställning i Norrland och Dalarne måtte kunna vidmakthållas och stärkas och jordbrukets utveckling där befrämjas.

Genom detta beslut ådagalade Riksdagen att den hade klart för sig, att stora missförhållanden rådde med afseende å bolagens fastighetsförvärf, att dessa missförhållanden måste undanröjas och att en utredning först måste ske angående lämpligaste sättet hvarpå detta undanröjande kunde äga rum.

Andra Kamraren gick emellertid ett steg längre. Den utgick från den förutsättningen, att om missförhållanden råda, om man vill ha dessa missförhållanden undanröjda och om det åtgår en

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.
(Forts.)

längre tid för att få en utredning, hur detta skall ske, är det på samma gång Riksdagens oafvisliga plikt att se till att dessa missförhållanden ej under den långa tid, som åtgår för utredningen, få utbreda sig och vinna fäste för all framtid, så att den blifvande lagstiftningen på det sättet skulle förlora en stor del af sin betydelse. Stödjande sig på dessa grundsatser hemställde Andra Kammaren om antagande af en provisorisk lag på 3 år mot aktiebolagens fastighetsförvärf i Norrland och Dalarne. Ledsamt nog biträdde ej Första Kammaren detta Andra Kammarens beslut, som fattades med den stora majoriteten af 152 röster mot 36. Emellertid tillsattes med anledning af Riksdagens skrifvelse den s. k. Norrlandskommittéen, och sedan densamma en tid bortåt utredt frågan, framkom den med förslag till en provisorisk lag af hufvudsakligen samma lydelse som den af Andra Kammaren antagna. Kommittéen stödde denna sin framställning på bland annat följande skäl: »att i samma mån bolagens hemmansförvärf fortgå, förminsas äfven utsikterna att kunna åstadkomma något värdefullt i det syfte, som kommittéens uppdrag omfattar», och att »om härunder bolagens hemmansköp få fortgå på enahanda sätt som hitintills, måste det inträffa, att, när lagstiftningen ändtligen står färdig att ingripa, föremålet för dess omsorger ytterligare på många ställen helt och hållet eller till väsentliga delar upphört att finnas till.» Enda utvägen anser kommittéen vara »ett tillfälligt förbud för vidare bolagsförvärf» i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den i sådant afseende af Andra Kammaren beslutade lagen.

Det af kommittéen salunda utarbetade lagförslaget underställdes sedermera länsstyrelsernas inom de norrländska länen pröfning. Därvid uttalade bland annat länsstyrelsen i Kopparbergs län, »att bolag för närvarande tillhandlat sig hemman inom provinsen i den omfattning, att det själfägande bondeståndet, som måste betraktas såsom statens styrka och den lugna utvecklingens värn, blifvit så trängdt åt sidan, att det måste vara i statens sanna intresse, att allt göres för att hindra ett vidare fortgående på en väg, som kan leda till verklig nationell våda».

Emellertid afstyrkte de särskilda befallningshafvandena förslaget på mer eller mindre olika grunder, och när det sedermera kom till högsta domstolen, kunde ej heller denna biträda förslaget, dels på grund af formella, dels på grund af principiella skäl.

Nu har likväl utredningen inom kommittéen gifvit vid handen, att under åren 1896 till och med 1901 aktiebolagen inom Norrland och Dalarne från enskilda fastighetsägare förvärfvat hemman till ett taxeringsvärde af 19,200,000 kronor, och detta förvärf pågår alltjämt oafbrutet. Därtill kommer, att faran nog blir ännu större genom de trustbildningar, som redan ägt rum och som för framtiden befaras komma till stånd. Det är därför mindre underligt, om under sådana omständigheter norrlandsrepresentanterna här i kammaren omigen vid denna riksdag framkommit med en framställning liknande den, som Andra Kammaren förra gången beslöt.

När nu denna fråga varit föremål för lagutskottets behandling, har lagutskottet äfven denna gång afstyrkt lagförslaget. Reservanterna inom utskottet ha emellertid ansett sin skyldighet vara att i allt hvad på dem ankommer söka främja denna stora, viktiga nationella sak. Vi ha då haft vår uppmärksamhet riktad på de invändningar som särskildt inom högsta domstolen gjorts mot lagen. En af reservanterna, herr Lindhagen, som ju har ägnat denna fråga sitt odelade intresse och med sådan kraft och värme hittills fört den fram, har sökt utarbета ett något förändradt lagförslag, i syfte att de *formella* anmärkningarna, som i högsta domstolen gjorts mot lagen, måtte undanröjas. Jag tror att de af herrarna som haft tillfälle att genomläsa reservationen, som haft tillfälle att jämföra förslaget i motionen med förslaget i reservationen och som slutligen haft tillfälle att jämföra detta senare förslag med de anmärkningar, som inom högsta domstolen framställt, skola ha kommit till det resultatet, att de *formella* anmärkningar som inom högsta domstolen framställt mot förslaget äro i reservationen hufvudsakligen undanröjda.

Hvad däremot angår de principiella anmärkningarna mot förslaget är det gifvet, att dessa anmärkningar allt framgent kvarstå. Jag vill då här söka framhålla hvilka dessa anmärkningar äro och på samma gång söka reducera dem till deras verkliga innebörd.

Den första principiella anmärkning, som i det hänseendet har framställt, är den, att man ej bör lagstifta förrän man bestämdt vet, hvad man vill i den föreliggande frågan. Detta är nog en gyllene regel vid all lagstiftning, men man kan ej alltid följa den, ty då skulle det kunna hända att man finge dröja alltför länge. Särskildt när det är fråga om provisorisk lagstiftning, tror jag, att man ej får sätta anspråken fullt så högt. Denna provisoriska lagstiftning har ju intet annat syftsmål än det att förebygga en utbredning af redan befintliga missförhållanden, att med andra ord bibehålla förhållandena där uppe vid status quo och utgöra en plattform för blifvande lagstiftning i ämnet. Under sådana förhållanden tror jag ej, att man i detta hänseende rättvisligen kan ha någon annan fordran på denna provisoriska lagstiftning än den, att den skall gå i rätta riktningen, och det vill jag bestämdt påstå att den gör.

Den andra principiella anmärkningen är den, att genom antagandet af detta lagförslag skulle man skada hemmansägarnes intresse. Genom att förbjuda dem att sälja till bolagen skulle man minska deras utsikter att på lämpligt sätt få sina fastigheter realiserade och få största möjliga försäljningssumma, i händelse de ville afyttra sina fastigheter. Denna anmärkning är naturligtvis mycket viktig och betydande. Men det är ju eget, att just från dessa fastighetsägare, för hvilka man så mycket ömmar, har mig veterligt icke framkommit ett enda yrkande om afslag på en dylik lagstiftning; men däremot ha tusenstämmigt i Norrlands bygder höjts ropet: vi vilja ha en dylik lag. Det vore då ganska

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.

(Forts.)

underligt, om man af omsorg och omtanke för dessa hemmansägare skulle afstå från en dylik lag.

Så kommer den tredje principiella anmärkningen: att man genom antagandet af lagen skulle kränka bolagens intressen. Jag vill dock påpeka, att det här icke är fråga om att kränka bolagen i någon deras nu bestående rätt, utan att man afser att endast stäfja deras framfart. Här gäller det att välja mellan enskild rätt och allmän rätt, och står det allmännas intresse och en hel landsändas väl eller ve på spel, så tror jag, att man ej får vara alltför ömsint, när det gäller en dylik undantagslag. Motsvarande lagstiftningsåtgärder ha nog flera gånger förut vidtagits på andra områden både beträffande utlänningar och bolag.

Jag kommer så till den sista anmärkningen: denna lag är ej fullt effektiv. Jag vill visst icke bestrida, att så kan vara förhållandet, men den anmärkningen tror jag icke, att man med så stor styrka bör framhålla, ty icke böra väl våra motståndare vara så sorgsna öfver, om lagen icke blir fullt effektiv. Egentligen borde det väl vara de, hvilka hafva samma uppfattning som vi, som skulle klaga öfver detta, att lagen icke är fullt effektiv. Emellertid tror jag, att vi sällan stifta några lagar, som äro fullt effektiva, och att vi äfven sällan fatta något beslut i Riksdagen, om hvilket man kan säga, att det är fullt effektivt. Om vi t. ex. bygga ett sjukhus, icke kan man säga, att man med en sådan åtgärd fullt effektivt främjar sjukvården. Likaså om man bygger en pansarbåt, icke kan man därför säga, att man med denna pansarbåt fullt effektivt främjar landets försvar. Denna lag är naturligtvis att betrakta såsom en länk i kedjan af fortgående lagstiftningsåtgärder, afsedda att leda till det mål vi önska.

Mina herrar! Då jag sålunda håller före, att de *formella* anmärkningar, som blifvit framställda mot lagen, äro i hufvudsak undanröjda, att de *principiella* anmärkningar, som gjorts mot lagen, icke hafva på långt när den stora innebörd, man vill tillmäta dem, och då jag tror, att frågan är af mycket stor betydelse samt att ett bifall till reservationen skulle befördra Norrlands väl och undanröja ett af de väsentligaste hindren för de norrländska bygdernas sunda utveckling, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Zetterstrand förenade sig herrar *Eriksson* i Elgered, *Nydal*, *Berg* i Stockholm, *Hammarström*, *Akerlund*, *Johansson* i Öija, *Moll*, *Natt och Dag*, *Pettersson* i Södertälje, *Burman*, *Wavrinsky* i Stockholm, *Andersson* i Baggböle, *Persson* i Arboga, *Broméc* i Billsta, *Olofsson*, *Söderberg*, *Emthén*, *Eckholm*, *Jansson* i Edsbäcken, *Sandin*, *Olsson* i Viken, *Andersson* i Helgesta, *Styrlander*, *Hansson*, *Ericsson* i Ahlberga, *Öhngren*, *Kronlund*, *Hörnstén*, *Sternér*, *Wiklund* och *Carlheim-Gyllensköld*.

Herr Ahlstrand: Jag har, såsom herrarna finner, instämt i motionens syfte. Den af motionärerna föreslagna lagen angående

förbud för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva fast egendom synes mig nämligen i viss mån ofullständig, enär densamma, såsom ett par ledamöter af högsta domstolen vid granskningen af ett ungefär liknande lagförslag för ett par år sedan anmärkte, dels icke upptager någon viss bestämd tid, inom hvilken ansökan om aftalets godkännande skall vara till Kungl. Maj:t ingifven, och dels icke inrymmer rätt för bolag att varda bibehållna vid sådana, på in-teckning grundade rättigheter, hvaraf bolag vore i besittning vid tiden för lagens trädande i kraft. Då dessa brister numera blifvit afhjälpta genom det förslag, som innefattas i reservationen, har jag all anledning att biträda detta. De af utskottet anförda skälen för afstyrkandet äro sannerligen icke tungt vägande, och de hafva på ett lika kraftigt som grundligt sätt blifvit bemötta af reservanterna. Snarare synes mig, som om utskottets skäl hade stort tycke af de obotfärdigas förhinder.

Jag ber att särskildt få fästa mig vid en punkt af utskottets betänkande, däri utskottet på sidan 8 säger: »Ehuru utskottet klart inser och varmt behjartar önskvärdheten däraf, att något så snart som möjligt måtte åtgöras i denna viktiga angelägenhet, håller utskottet alltså före, att det vore alltför äfventyrligt, om Riksdagen nu antog något lagförslag i ämnet». Hvari äfventyret skulle bestå, nämner icke utskottet, och jag har själf svårt att förstå det. Enligt mitt förmenande skulle det vara mera äfventyrligt och ligga en verklig fara i att dröja alltför länge med antagandet af lagförslaget i fråga. För sågverksbolagen är det ju väl känt, att lagstiftningsåtgärder äro å bane för att stäfja bolagens fastighetsförvärf; och då är det för dem en nödvändig sak att göra allt hvad de kunna för att, medan tid är, inköpa hemman. Det är äfven ett ostridigt faktum, att bolagens fastighetsförvärf betydligt ökats under åren 1901 och 1902 och att det alltjämt pågår lika ohejdadt. Och detta gör, såsom den föregående ärade talaren anmärkte, att det själfägande bondeståndet, som måste anses såsom statens styrka och den lugna utvecklingens värn, blifvit till den grad undanträngdt, att det ligger i statens välförstådda intresse att hindra vidare fortgående på den vägen, hvilket kunde leda till verkligt *nationella* vådor. Bolagens uppmärksamhet är naturligtvis endast riktad på själfva skogen, med åsidosättande af det egentliga hemmansbruket, som sålunda icke kan påräkna det intresse, som det ur statsekonomisk synpunkt så väl förtjänar. På ett hemman, där en bonde förut kunde föda 8—10 kor, födes knappt numera en enda ko, och äfven husen få förfalla. Jag har rest vidt och bredt omkring i de båda norr-ländska länen — särskildt i Norrbottens län flera hundra mil — och jag har funnit där i det inre skogslandet åtskilliga s. k. ödes-hemman, ägda af sågverksbolag. Detta är en sorglig syn för den, som i likhet med mig icke kan förlika sig med en decimering af den jordbrukande befolkningen och som håller jordbruket såsom vårt lands förnämsta näring. Där uppe i landet borde det finnas

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

en lag angående brukstvång å sågverksbolagens hemman. Den skulle i sanning göra mycket stort gagn och vara väl behöflig, då man tänker på de vådor, som bolagens fastighetsvärf medför i statsekonomiskt och socialt hänseende. Det kan väl icke vara riktigt, att sågverksbolagen skola få slå under sig så godt som hela socknar, icke blott för att sköta sin egentliga näring, utan äfven för att begagna sig af sina jordegendomar för att dominera i trakten såväl i kommunalt som politiskt afseende. Huru var det t. ex. icke förra året vid riksdagsmannavalet där uppe, där man från ett visst bolags sida satte i gång en hänsynslös agitation för att få bort såsom riksdagsman en person, som vågat draga i härnad mot bolagsväldet. Alla sågverksarbetare, uppgående till flera hundra, fingo på valdagen fria resor på ångbåt till och från valstället.

Mina herrar! Situationen är ganska farlig och den kräfver skyndsam handling. Så godt som dagligen förvärfa bolagen genom sina utskickade agenter på alla håll hemman, och om hemmansköpen få fortgå på samma sätt som hittills, har, när slutligen den dag kommer, att en lagstiftning i nu ifrågavarande afseende är färdig, det egentliga föremålet för dess omsorg på flere ställen helt och hållet eller i väsentlig mån upphört att finnas till.

Nu kan man säga, att mot en sådan förbudslagstiftning ha samtliga myndigheter, som blifvit hörda angående kommitté-förslaget, ställt sig afvisande. Men dessa myndigheters skäl äro af mera *formell* natur och ha blifvit så bemötta, att en ytterligare vederläggning af desamma är obehöflig. Nästan alla Konungens befallningshafvande i Norrland ha emellertid med styrka framhållit, att otvifvelaktigt är för vidmakthållandet af en själfägande jordbrukarbefolkning i Norrland en inskränkning i bolagens fastighetsförvärf därstädes alldeles nödvändig. Ensamt detta skäl är för mig tillräckligt, för att jag skall gå med på den reservation, som är afgifven till utskottets utlåtande, i synnerhet som den där ifrågasatta lagstiftningen är afsedd att vara endast provisorisk. Hvad beträffar det yttrande, som afgifvits af Konungens befallningshafvande i Västerbottens län, torde detsamma icke kunna tillmätas alltför stor betydelse, då nämnda myndighet vid det förhållande, att skyndsam behandling af detta ärende anbefallts, icke ansett sig vara i tillfälle att ingå på någon närmare utredning angående omfattningen af bolagens fastighetsförvärf, hvilket gör, att denna myndighets afstyrkande utlåtande icke kommit att hvila på mera reella och sakliga grunder. Både i socialt och nationalekonomiskt hänseende är det absolut nödvändigt, att lagstiftningsåtgärder i enlighet med reservanternas förslag skyndsamt vidtagas. Den föreslagna lagen är visst icke så farlig och äfventyrlig, som utskottet förmenar, tvärtom är den det enda rationella sätt, hvarpå flera ytterligare jordförvärf af bolag kunna förhindras i någon mån. Att vi värna vårt fosterland och stärka vårt försvar mot yttre fiender, därom är ju ingen-

ting annat än godt att säga, men vi måste också rusta oss mot en så farlig fiende som det i de öfre bygderna öfverhängande bolagsväldet. Men det måste ske snart, och man får icke vänta, till dess att det själfbesuttna bondeståndet i öfre Norrland är en saga blott.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Ström i Transtrand: Herr talman, mina herrar! Om jag icke förut begärt ordet, skulle jag kunna nöja mig med att instämma i föregående talares anföranden samt därför endast yrka bifall till reservationen. Emellertid ber jag att i alla fall en kort stund få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, och jag skall då taga mig friheten utgå ifrån en synpunkt, som här förut icke blifvit så tydligt framhållen, nämligen behofvet för jordägarna själfva att få en sådan lag som den nu ifrågasatta. Jag tänker då närmast på förhållandena i den ort, som jag presenterar, och hvilka naturligtvis äro de för mig mest kända.

Man skulle kunna tro, att när man hör talas om bolags fastighetsförvärf och de stora summor, som man där rör sig med, det likväl endast är fråga om sådana skogar, som icke äro så nödvändiga för den själfägande jordbrukaren, och hvilka han kan existera förutan. Det är säkerligen många, föreställer jag mig, som icke känna jordförhållandena där uppe i dessa trakter, hvarom här nu är fråga. Där är den odlade jordens areal mycket liten. Om jag säger, att en egendom, som har exempelvis omkring 10 tunnland inägojord, på vår trakt anses vara en medelstor egendom, är jag öfvertygad om att detta förefaller rätt underligt för många, som kanske veta, att de minsta torplägenheter i mellersta och södra Sverige ha långt mera åkerjord, än hvad en medelstor egendom där uppe har. De största egendomarna där uppe ha icke mer än omkring 20 à 25 tunnland åkerjord, däraf omkring hälften öppen åker.

Vid sådant förhållande är ju alldeles klart, att äfven under de bästa år kan icke en egendomsägare uppe i våra trakter få sin utkomst enbart af åkerbruket. Tar man vidare hänsyn till den magra jorden och det hårda klimatet, hvilket gör att man rätt ofta måste räkna med missväxtår, åtminstone med sådana år, då ingen fullgod kärna kan väntas af skörden, torde vara ännu mera tydligt, att ingen i dessa trakter kan lefva uteslutande på åkerbruk. Boskapsskötseln skulle i så fall vara en säkrare inkomstkälla och kunna lämna något öfverskott, men äfven detta öfverskott räcker icke till för jordägaren, utan han måste köpa mycket af sina lifsförnödenheter.

När man tänker på detta och tar hänsyn därtill, är ju alldeles klart, att skogens bevarande åt egendomarna är af den allra största vikt och att det är nödvändigt för jordägaren att behålla all den skog, som blifvit hans egendom tilldelad under storskifte. I trakterna där uppe, särskildt där jag har mitt hemvist, har jämförelsevis mycket skogsmark tilldelats egendomarna. Jag

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfva fast
egendom.

(Forts.)

nämnde nyss, att en egendom där uppe betraktas som medelstor, om den har omkring 10 tunnland åkerjord. Det är icke ovanligt, att till en sådan egendom kunna höra ända till tre- å femhundra tunnland skogsmark. Denna är då vanligen fördelad i fyra skiften, ett gårdsskift och tre andra längre bort belägna.

Vi hafva nu sett af de betänkanden, som Konungens befallningshafvande afgifvit med anledning af norrlandskommittéens utlåtande, att de anse, att en del af skogsmarken skulle kunna fransäljas och ägaren behålla ett inägoskifte, af hvilket han skulle få nödig vedbrand och byggnadsvirke. Af hvad jag redan antydtt torde emellertid vara klart, att en jordägare icke kan existera, äfven om han har så mycket skogsmark kvar. Det är visserligen bättre, att han har detta lilla kvar än intet, det medgifves, men han behöfver all den skogsmark, som är hans hemman tilldelad, för att han skall kunna existera på detta hemman.

Detta med afseende å nödvändigheten för jordägarne att behålla sin skog.

Huru mycket skog, som nu gått förlorad för jordägarna, har man här förut påvisat, och jag skall icke uppehålla mig vid den saken. Jag hör icke till dem, som uteslutande vilja klandra skogsbolagen för alla deras åtgöranden, jag är tvärtom af den åsikten, att utan skogsbolagen skulle man icke i dessa trakter ha kunnat få det värde på skogen och fastigheterna, som man nu har. Det har varit alldeles nödvändigt, att bolag bildats eller att enskilde slutit sig tillsammans för att drifva sådan trävarurörelse. Men äfven om man erkänner detta, är det därför likväl nödvändigt, att bolagen ha äganderätten till marken för att utöfva sin verksamhet? Nej, enligt mitt förmenande är detta icke alls någon nödvändighet, och flera exempel kunna äfven anföras som bevis därpå, att bolag kunna existera endast och allenast därigenom, att de köpa timmer af de bönder, som hafva något sådant att sälja. Detta hade, synes det mig, varit den rätta vägen. Bolagen behöfva icke äga marken, utan endast rätt till att förvärfva den skog, som finnes där; den må de köpa och förädla, och att bolagen så göra, därför äro vi dem i sanning tacksamma. Men i och med detsamma bolagen förvärfva äganderätt till marken, har man kommit in på en väg, som jag anser vara i högsta grad olycklig.

Man har med afseende å den lag, som nu här ifrågasättes, sökt göra troligt, att den skulle så ingripa på både den enskildes rätt och bolagens rätt, att den skulle vara så godt som omöjlig att tillämpa. Jag tror emellertid icke, att någon fara därför förefinnes. Den skulle, så vidt jag kan finna, hvarken åstadkomma en reduktion, än mindre revolution. Det olyckliga är, att det gått så långt, som det nu gått, så att bolagen kunnat förvärfva sig så stora rättigheter. I den kommun, som jag tillhör, äga bolagen $\frac{1}{5}$ eller kanske nära $\frac{1}{4}$ af all socknens jord och skogsfastigheter. En sådan lag som denna hade bort tillkomma långt för detta, på det att icke bolagen skulle ha fått tillfälle att förvärfva sig alla sina nuvarande fastigheter. Jag är öfvertygad

om att bolagens verksamhet skulle med samma effekt som hittills kunnat bedrivas, äfven om en sådan lag kommit till stånd.

Man har anmärkt, att lagen skulle kunna kringgås och således icke kunna blifva effektiv. Detta tror jag emellertid icke, att man har anledning att befara. Om bolagen skulle begagna sig af bulvaner vid sina köp, skulle de kanske därigenom kunna förlora allt hvad de på detta sätt köpa. Sådant har inträffat förut och skulle säkerligen inträffa ännu mera, om liknande försök efter den nya lagens införande skulle göras.

Vidare har här anmärkts, att denna lag skulle innebära en inskränkning i den enskildes rätt. Ja, utan tvifvel är detta den mest beaktansvärda sidan af frågan. Men jag håller före, att förhågorna härvidlag icke behöfva vara så stora. Jag tänker mig saken på detta sätt. Ifall ett sådant förbud skulle utfärdas, skulle visserligen kunna inträffa, att egendomsvärdena komme att sjunka, så att ägaren icke finge lika mycket betaldt som förut, men jag anser icke detta vara något farligt för egendomsägarna, utan tvärtom en vinst för dem. Om bolagen nämligen icke få rättighet att förvärfva jordbruksfastighet, måste någon enskild köpa, men det har alltid visat sig, att hvad den enskilde förvärfvar, äfven om det varit mycket stora egendomar, som han lyckats slå under sig, endast har varit en jämförelsevis kortare tid i samma persons hand. Jag har hört sägas, att i min hemsocken skulle för omkring 50 år sedan en enskild person ägt ungefär $\frac{1}{5}$ af hela socknens jord, således ungefär lika mycket, som bolagen för närvarande där innehafva. — Då är att märka, att på den tiden hade skogen icke något värde, utan det var de små odlade jordlapparna och ängslotterna, som man förvärfvade sig — men långt före detta har hans släkt upphört att ensam äga fastigheterna, så att de nu äro spridda på flere händer, jag vet icke huru många, men de ha väl en 20 eller 30 ägare. Så har det gått i alla tider och kommer fortfarande att gå, då den enskilde förvärfvar sig fastigheter. Det, som jag för min del anser vara det farligaste härvidlag, är, mina herrar, det, att sedan bolagen väl fått en egendom i sin hand, har det, åtminstone hittills, synt vara alldeles omöjligt för en enskild att förvärfva någon del af denna egendom, det må vara för snart sagt hvilket pris som helst. Om någon begärt att få köpa en mindre jordegendom, har bolaget svarat, att det vore för mycket besvär att hålla bolagsstämma för en sådan småsak, och har man velat köpa mera, har det svarats, att man icke vill sälja så mycket. Detta, att den enskilde icke kan förvärfva sig äganderätt till en egendom eller någon del däraf, sedan denna väl en gång kommit i ett bolags ägo, synes mig vara den farligaste sidan af saken.

På grund af hvad jag således haft äran andraga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Zetterstrand m. fl. afgifna reservationen.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva fast egendom.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.

(Forts.)

Herr Olsson i See: Herr talman! Eftersom jag på förhand begärt ordet, ber jag att få tillkännage, att jag tar afstånd ifrån föreliggande lagutskottshemställan, och jag skall nu anhålla att få anföra skälen därtill.

Detta lagförslag anser jag vara af ganska stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen i Norrland, särskildt därför att det afser att där bevara en själfägande jordbrukande befolkning och i öfrigt en fri och oberoende befolkning, som må kunna existera där utan att vara utsatt för maktöfvergrepp ifrån några få maktägande.

Om nämligen jord och skog där uppe hopas på några få händer och komma i bolagens våld, så att dessa bli på sätt och vis enväldskonungar i kommunerna och kanhända i öfrigt behärska denna landsända, kommer det att uppstå ganska många olägenheter. Fastigheterna hopas, som jag sade, på några få händer, och så får man en stor arbetarbefolkning och annan lägre befolkning, som icke kan göra sina anspråk gällande med den effekt, som behöfves. Man kommer då slutligen därhän, att man får sätta hårdt emot hårdt och svårt emot svårt, och man blir nödsakad att vidtaga lagstiftningsåtgärder mot strejker o. s. v. Vi veta ju, att det redan förelegat lagförslag i syfte att man skulle kunna råda bot på detta, som af många betraktas som ett samhällsöndt.

Men för att undvika, att det skall gå på det sättet, och för att få utvecklingen in i en sund riktning, är det ett livsvillkor, att jorden äges af den befolkning, som skall bruka densamma.

Detta önskemål har ju varit mycket på tal, och en särskild kommitté har varit tillsatt för egnahemsfrågan, som ju är en god och mycket behjärtansvärd fråga. Det är fråga om, huru man skall kunna skaffa en egen torfva att sätta en stuga på åt dem, som nu äro i saknad däraf. Här ha vi ett lagförslag, som tar ett stort steg i den riktningen att bevara egna hem åt hundratal och tusental, som inom kort framtid skulle mista sina egna hem. Om någon tid gäller det sedan att på lagstiftningens väg söka utfundera något sätt, hvarpå åt dessa skulle beredas en egen torfva att bygga en stuga på. Skola vi lata det fortgå på samma sätt som hittills ännu några år, skall det bli ännu svårare att lagstifta mot detta öfverhandtagande bolagsvälde, som synes utveckla sig till ett samhällsöndt.

Därför föreföll det mig underligt, att utskottet kunnat afslå en så behjärtansvärd motion som denna. Och hvarför har utskottet gjort det? Då jag såg efter i motiveringen, fann jag, att utskottet på sid. 9 uttalat den uppfattningen, att det i allmänhet icke kan vara riktigt, »att lagbud genomföras, utan att en fast öfvertygelse finnes därom, att de äro erforderliga». Således är utskottet tveksamt, om det är erforderligt att få till stånd en lagstiftning i denna riktning. Men jag ber då att få ytterligare understryka, hvad en föregående talare på norrlandsbänken framhöll, nämligen att utskottet själfvt säger, att det »klart inser och

varmt behjartar önskvärdheten däraf, att något så snart som möjligt måtte åtgöras i denna viktiga angelägenhet». Således under det utskottet själfv här håller före, att något bör göras i den af motionärerna angifna riktningen, kommer det på andra sidan och säger, att det icke är erforderligt att något göres. Detta förefaller mig underligt: å ena sidan anser utskottet, att något verkligen behöfver göras, men å andra sidan söker det att svänga sig undan. Men, mina herrar, vi se dock häraf att något behöfver göras.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Det har sagts, att den nu ifrågasatta lagen icke skulle bli effektiv. Hvarför är man då så rädd för att taga denna lag, när den i alla fall icke skulle bli effektiv. Detta visar just, såsom redan påpekats, att lagen nog skulle komma att göra åsyftad verkan, om den komme till stånd.

Det har vidare anförts mot denna lag, att det icke är lämpligt att stifta försökslagar. Jag anser den icke vara en försökslag, utan en provisorisk lag, d. v. s. den är afsedd att gälla endast en liten tid, tills man möjligen kan få någon bättre. Jag tror, att det är mycket viktigt, att man bifaller detta lagförslag, så att det verkligen kommer någonting till stånd, som i någon mån kan afhjälpa missförhållandena i denna riktning.

Det är, som bekant, en norrlandskommitté tillsatt, som skall utreda denna fråga och komma fram med lämpliga förslag. Men när man under tiden, medan denna utredning pågår, ser huru bolagsväldet griper omkring sig, inser man lätt, att det är af största vikt, att en provisorisk lag funnes, så att denna kommitté kunde få arbeta lugnt och icke behöfva förhasta sig i sina åtgöranden. Ty får kommittéen bara tid på sig, kan den måhända åstadkomma en bättre lag än den nu föreslagna.

Vidare har anmärkts mot denna lag, att den i rättsligt, ekonomiskt och socialt hänseende skulle framkalla åtskilliga olägenheter, med ett ord, att den icke skulle vara fullt lämplig. Ja, mina herrar, skall man få en i alla afseenden fullkomlig lag, då få vi vänta till domedagen, och det blir ingen riktig lag af ändå. Det utfärdas en lag, och man lär sig den, men de, som lärt sig lagen, lära sig också lagens krokar, nämligen huru den skall kringgås. Det ha vi erfärit och det ha vi sett, men kunna ej få en så fullkomlig lag, så att detta förekommes. Det förslag, som reservanterna framställt, anser jag för min del vara ganska nöjaktigt.

Man säger, att det i ekonomiskt afseende icke är sådant, att det skulle vara lämpligt för dessa landsändar. På hvad sätt den föreslagna lagen sålunda skulle vara ogynnsam i sina verkningar, det förstår jag icke, om icke därmed möjligen åsyftas den olägenhet, som påpekas på sid. 50 i bilagan till utskottets betänkande, där det återgifves ett yttrande af justitierådet Carlson. Han gör där gällande, att denna lag skulle medföra prisnedsättning å fastigheter, att fastigheternas taxeringsvärden skulle komma att falla. Det kan nog vara sant; men å andra sidan är det en annan

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts)

olägenhet i detta afseende, som måste tas i betraktande; jag har själf varit vittne därtill och erfarit detta i vissa trakter.

I en kommun t. ex. inköpte bolagen, som voro penningstarka, åtskilliga hemman, särskildt skogshemman, till så ofantligt höga pris, att ingen enskild kunde bjuda motsvarande summor. Hvad föranledde nu detta, att bolagen så onaturligt öfverbetalte dessa hemman? Jo, att taxeringsmyndigheterna åsatte omkringliggande hemman mycket höga värden, om icke alldeles så höga, som beträffande bolagens hemman. Till följd af denna osunda öfvervärdering blefvo dessa hemman ofantligt betungade med skatter. Och detta är alls icke bättre än om, såsom man befarar som följd af den nu föreslagna åtgärden, hemmanen komme att falla i taxeringsvärde.

I socialt afseende råda således, som vi se, inom kommunerna ganska stora missförhållanden, då fastigheter hopas på få händer. Vi få vara vittne till, hurusom en enda person såsom representant för bolag öfverröstar en hel kommun och sålunda drifver igenom alla beslut. Han får visserligen betala åtskilligt, men de andra måste mot sin vilja vara med om utgifter för kommunala ändamål, som för dem äro olägliga och till nackdel.

Nu har sagts, att det skulle vara en inskränkning i äganderätten, detta, att man icke i detta fall skulle få köpa, sälja och afyttra hurusom helst. Ja, det är visserligen sant. Men, mina herrar, hvilket är bättre att inskränka friheten och äganderätten än att förlora friheten och äganderätten. Ty därhän kommer det helt säkert att gå, om vi låta det fortgå såsom det hittills gått.

Då jag har denna uppfattning, får jag sålunda, på grund af hvad härmed blifvit anfördt, herr talman, yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag.

Herr Nordin: Herr talman! Efter det briljanta anförande, som den förste talaren här haft, är det alls ingenting vidare att tillägga. Men då jag står såsom reservant mot utskottets utlåtande, är det ju helt naturligt, att jag af allt hjärta ansluter mig till denna reservation. Ty jag anser, att det är alldeles nödvändigt att med allra första vidtaga några åtgärder för stäckande af bolagens jordförvärf. Ty om det får fortgå på detta sätt allt framgent som hittills, så blir det bra litet kvar af den själfägande odalbefolkningen där uppe.

Historien har dock lärt oss, att om förhållandena bli alltför olidliga, måste det vidtagas ändringar. Vi behöfva härvidlag bara erinra oss om förhållandena under Gustaf Vasa och Karl den elfte.

Jag tror, att verkställarna af de förändringar, som då skedde, icke mycket frågade efter hvarken principiella eller formella skäl.

Jag tror således, att det är alldeles nödvändigt att vidtaga något för att begränsa bolagsväldet, eljest skulle det kanske i framtiden kunna upprepas samma förhållanden, som jag nyss påpekade.

På grund af dessa skäl, så yrkar jag bifall till reservationen och afslag å utskottets hemställan.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga redan förut förelegat till kammarens afgörande, och då den äfven nu vunnit så ringa anslutning i Första Kammaren, måste man fråga sig hvad som kan vara anledningen till, att en så vidt-omfattande och till sina följder så ingripande fråga som den nu förevarande kan omfattas med så ringa intresse. Jag skall icke ingå i någon pröfning af alla de skäl, som kunna vara orsaken därtill. Sannolikast torde det dock vara ekonomiska intressen, som i det hänseendet spela den största rollen. Men jag ber att få nämna ett par skäl, som jag tror icke utöfva så litet inflytande på själfva saken. Det har af motståndare till den här föreslagna lagändringen yttrats, att de hafva den uppfattningen, att de, som hafva framkommit med detta förslag om inskränkning i bolags jordförvärf, däruti se hufvudsakligen en agitationsfråga, och att däri således ligger en agitation och en afund mot bolagens jordförvärf. Denna åsikt har senast i dag framhåfts i Första Kam-maren, och jag är öfvertygad, efter hvad jag hört och sett, att det icke är så få, som utan vidare hafva antagit detta skäl såsom varande, om icke allmänt grundadt, åtminstone en ledande tanke hos en del af de personer, som hafva önskat framgång åt förslaget. Jag ber att få inlägga min bestämda protest mot en sådan uppfattning, att jag för min del skulle hafva framkommit med detta förslag om inskränkning i rätten för bolag till jordförvärf endast i agitationssyfte mot bolagen, eller att jag ens velat påstå, att bolagen skulle hafva genom sitt uppförande i de olika orterna verkligen gjort sig förtjänta af en sådan agitation. Det är mera djupa skäl, som förmått mig och säkerligen också de andra motionärerna att framkomma med detta förslag. Vi böra se saken från objektiv synpunkt. Och gör man detta, tror jag, att man bör kunna åberopa det yttrande, som en af högsta domstolens ledamöter anfört i sitt utlåtande. Han säger: »Den ifrågasatta för-budslagstiftningen grundar sig icke på något i och för sig förkastligt tillvägagående af dem, mot hvilka den är riktad, den afser icke att skydda mot rättskränkning eller missbruk af rätt, utan den afser att stäfja en ekonomisk utveckling, som visat sig vara i socialt hänseende betänklig, och söka föra denna utveckling in i annan fära». Jag ber att få åberopa, att jag för min del endast varit ledd af just de bevekelsegrunder, som ligga i detta uttalande. Och den, som vill se, borde väl också kunna medgifva, att det finnes andra och säkerligen mycket tillräckliga skäl att arbeta för en reform i detta hänseende, utan att man skall behöfva åberopa något så lumpet som att säga, att det är i agitationssyfte mot bolagen. Jag klandrar de bolag, som uppföra sig klandervärdt, och att en del bolag göra det, är jag villig erkänna, men detta är också fallet med enskilde. De uppträda också klandervärdt i många fall. Det är således icke från den synpunkten, jag vill se saken. Icke

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

heller är, det af den omständigheten, att bolagen hittills skulle hafva öfverträtt lagen vid sina jordförvärf. De hafva ju enligt gällande lag rätt att köpa och förvärfa fastighet. Men om man anser, att detta system, denna princip, att bolagen underlägga sig stora landsträckor, ja hela provinser, är oriktig, om man ser i detta ett socialt ondt, och om man anser, att det jämväl från andra synpunkter verkat till skada för landets utveckling och själfständighet, då är det ju riktigt att söka i tid afvärja den olycka, som i annat fall otvetydigt kommer att framträda.

Det andra skälet, som jag tror i väsentlig grad inverkat i detta hänseende, det är nog det, att vi så ofta äro benägna att se saker och ting sådana, de för ögonblicket te sig. Och jag medgifver verkligen, att ställningen icke för närvarande är så kritisk, om man fäster sig vid bolagens sätt att sköta sin rörelse i skogsbygderna, att man enbart på grund däraf skulle kunna säga, att reformen vore trängande. Men om vi söka jämföra den tid, som nu är, med förhållandena för 20—30 år tillbaka, och se efter hvilka förändringar under denna tid inträdt, då kunna vi tänka oss, huru det i den närmaste tiden kommer att te sig. Man behöfver då ingalunda ställa sig tveksam om, hurudan situationen kommer att bli såväl i ekonomiskt som i socialt hänseende uppe i dessa bygder, om bolagen få utveckla och konsolidera sig på det sätt, som de under sista tiden gjort, och man behöfver icke tveka om, på hvilken sida man skall ställa sig, då en fråga, sådan som den förevarande, föreligger till afgörande.

Då jag läste högsta domstolens yttrande öfver det lagförslag, som framstälts af den s. k. norrlandskommittéen, och jag såg alla de små skäl, som högsta domstolens ledamöter sökt framleta hufvudsakligen för att visa att förslaget — såsom de förmodligen anse — är ohållbart och på grund däraf afstyrka förslaget, så blef jag häpen. Jag trodde, att en domstol, sådan som vår högsta domstol, skulle se sakerna mera från objektiv synpunkt och hufvudsakligen se på realitetsfrågan. Visserligen måste frågans formella sida beaktas, men förslagets form kunde ju ändras. Högsta domstolen både kunde och borde framställa de erinringar, som den ur denna synpunkt hade mot förslaget, och den borde ock lämna anvisning om, huru den ansåge, att frågans lösning borde ske. De hufvudsakligaste skälen mot förslaget äro, såsom framgår af detta yttrande, ekonomiska, små ekonomiska beräkningar, såsom t. ex. att en hemmansägare möjligen skulle nödgas åsätta sitt hemman ett billigare pris, därest bolagen icke skulle kunna få köpa det samma, alldeles som om det skulle vara någon egentlig förlust, om hemmanen skulle falla i pris. Det talades häromdagen här i kammaren om pris på hus i städerna och hyror. Jag tror icke, att det skulle vara någon förlust för Stockholms stad, om priserna å husen i Stockholm sänktes, och hyrorerna i följd däraf också fölle. Möjligen skulle det vara till förlust för en och annan husägare, men i det stora hela tror jag icke, att det vore någon förlust, och det är väl på det stora hela man egentligen skall se. Och

alldeles säkert är det, att det icke skulle vara någon förlust, om jordegendomar på landsbygden skulle falla något i pris. Men jag tror icke, att priset skulle falla, om ett förslag, sådant som det förevarande, skulle bifallas. Tro herrarna verkligen att bolagen betalt mera för hemmanen än de äro värda, då misstaga sig herrarna nog. Dessa bolagsherrar äro synnerligen praktiskt folk. De veta nog hvad de betala, och de betala sannerligen icke för mycket. Och det göra nog i allmänhet icke heller några andra. Och om nu äfven en hemmansägare icke skulle få ett så högt pris för sitt hemman, att det lockar honom att sälja det, så tror jag, att detta rent af vore en välgärning. En del komme på det viset att sitta kvar vid sina hemman. Nu säljer en hemmansägare sin fastighet och pengarna försvinna ofta lika hastigt, som de kommit, och sedan hör den forne hemmansägaren till proletariatet, till de dagsverkare, som lefva, såsom man säger, »ur hand i mun».

Ja, frågan är af den räckvidd, att det verkligen förväran mig, att Riksdagen och regeringen kunna, utan att vidtaga några allvarliga åtgärder till frågans lösning, med lugn åse saken. Hafva herrarna tänkt på följderna däraf, att hela provinser öfvergå i utländska personers ägo? Ty det göra de. Vi hafva en författning, som stadgar, att utlänningar icke skola få besitta fast egendom utan Kungl. Maj:ts tillstånd, och detta stadgande anser man sig böra bibehålla, men att hela provinser — jag upprepar det — öfvergå till utländsk egendom, därigenom att aktierna komma i utländska händer, det bekymrar icke den svenska regeringen och representationen. Tro herrarna, att ett sådant förhållande kan utan fara för framtiden få fortgå? Eller tro herrarna, att det är till bolagens förlust, som en reform här skulle äga rum? Jag har talat med flere af dessa bolags ledare, och de hafva med få undantag — en och annan är naturligtvis alldeles oeffterättlig och ser hufvudsakligen på den ekonomiska sidan, de ekonomiska intressena ligga dem alltför ömt om hjärtat, och man kan icke begära, att de skola se saken objektivt — de flesta, säger jag, medgifva, att det är nödigt att få en ändring i detta hänseende. Och de flesta hafva sagt: »När jag reser i skogsbygderna, så skär det mig i hjärtat vid tanken på, huru det skall se ut där om 30 år».

Tro icke herrarna, att den sociala sidan af saken skall komma att en gang i framtiden förr eller senare framträda med den styrka, att man tänker sig tillbaka till den tid, som nu är, och betänker, att ett bifall till det förslag, som nu föreligger, skulle hafva hejdat denna fråga och åtminstone ställt den på en sådan ståndpunkt, att man icke kunde säga, att den helt och hållet urartat till ett samhällsöndt, som då ej står att rätta, och man skulle alldeles säkert lyckönska det svenska folket, om det nu tagit detta steg och icke framskjutit det vidare. De som hafva sett, huru de sociala förhållandena där uppe utvecklat sig, lära väl också kunna tänka sig, att om det får fortgå, sasom det har gått, och bolagen fortfara att utvidga sitt område, så inträder förr eller senare den dag, då det kommer att yrkas, att en reduk-

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva fast egendom.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.
(Forts.)

tion skall inträda. Se vi på historien, så har detta sin motsvarighet under olika tider, och vi få icke tänka, att förhållandena för framtiden skola komma att gestalta sig annorlunda, än hvad historien visar, att förhållandena gjort i forna dagar. Men då, säger jag, är det kanske svårare att hejda, då är det kanske svårare att gifva bolagen den juridiska rätt, som de möjligen borde hafva. Nu vill man icke kränka bolagens rätt, man vill endast hejda en oegentlig och skadlig utveckling. Hvem har skapat aktiebolagen? Jo, det hafva naturligtvis statsmakterna gjort. Men om nu staten finner, att dessa juridiska personer, som staten själf skapat, icke utveckla sig i sund riktning. så har väl staten också moralisk rätt och plikt att ingripa och hejda denna osunda utveckling, utan att man därför kan säga, att staten kränker deras rätt. Ty icke kränker man någons rätt, om man säger, att något osundt och orätt icke får fortgå.

Om vi se på de förhållanden, jag nyss nämnt, så finna vi, att större delen af dessa bolag utvecklats i den riktningen, att en del af bolagen helt och hållet öfvergått i utländska händer, under det att i andra är engageradt utländskt kapital till den grad, att det är det utländska kapitalet, som dominerar förvaltningen. Om man ser detta och tänker sig den sociala omhvälfning, som säkerligen förr eller senare kommer, om icke ändring i tid sker, så tror jag nog, att man bör se till, att denna sak skall kunna ordnas utan att det blir fråga kanske om vårt lands själfständighet. Det är denna synpunkt, som varit bestämmande för mig, då jag ansett, att jag med det ansvar, jag har såsom representant, icke bort stillatigande se på detta, utan säga min tanke. Jag hoppas, att åtminstone Andra Kammaren skall se saken från en annan synpunkt, än hvad Första Kammaren synes göra. Visserligen tviflar jag icke på, att det sitter fosterländska män äfven i Första Kammaren, men jag tror icke, att de hafva den rätta synpunkten, då de kunna afslå en sådan fråga som denna. De tala om fosterlandskärlek, de tala om själfständighet i ganska högstämda ordalag, men då det gäller verkligen fosterländska frågor, så skjuta de undan dem, då vilja de icke höra talas om dem.

Herr talman! Jag skall på grund af hvad jag anført be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr *Zimdahl* instämde häruti.

Herr *Enander*: Enär jag är en bland dem, som väckt den nu föreliggande motionen, torde det välvilligt ursäktas, om jag huser en lätt förklarlig önskan att få ett ord med vid densammas afgörande och afgifva ett vittnesmål om nödvändigheten af de i motionen åsyftade åtgärderna, i synnerhet för det vidsträckta landskap, som jag har äran att representera.

Den församling, i hvilken jag är kyrkoherde, är ungefär hälften så stor som Kalmar stift, i det att den har en ytvidd af 26 kvadrat-

mil (2,500 kvadratkilometer). Af denna areal hafva bolagen underlagt sig cirka åtta tiondedelar; de öfriga två tiondedelarna ägas af, förutom prästen, som naturligtvis disponerar blott en liten del, hufvudsakligast bönder jämte några torpare. Härjedalen i sin helhet omfattar 14,400 kvadratkilometer. Såsom synes af sid. 40 i utskottets utlåtande, upplyser landshöfdingeämbetet i Jämtlands län, att provinsens skattetal utgör 143,663 mantal och att bolagen år 1885 däraf ägde 26 mantal, år 1895, således endast tio år därefter, 54 mantal och år 1900 72 mantal, allt i runda siffror. Under de bägge sista åren har bolagens jordförvärf varit så stort, att de i närvarande stund säkerligen äga en 80—90 mantal, detta vill med andra ord säga, att nära två tredjedelar af hela provinsen Härjedalen kommit i bolagens händer, Vidtager man icke i tid skyddande och hämmande åtgärder, så dröjer det icke länge, förrän dessa glupska händer hafva gripit äfven den återstående tredjedelen, för så vidt den äges af jordbruksklassen.

Härmen vill spränga en fosterländsk barm vid tanken på att dessa trävarubolag, genom att aktierna i desamma till stor del — ja, kanske genom trustbildningar till allra största delen och i alla fall när som helst helt och hållet — ägas af utlänningar, ligga under utländskt våld och välde. Detta var sannerligen icke, tror jag, meningen, när den stora afvittringen ägde rum i Norrland, då en bonde med tjugu tunnland inägojord fick sig tilldelad fem, sex, ja, ända till sju eller åtta tusen tunnland skog. Det var sannerligen då icke statsmakternas syfte att göra Norrland till ett *bolagsland*, utan tvärtom till ett *bondeland*, hvars stora areal bönderna och deras efterkommande skulle sträfvat att uppodla och bebygga. Men nu är det i stället på väg att blifva ett bolagsland och på samma gång ett ödesland. Sådant vill nu motionen förekomma. Man har velat ställa ett bolag och en enskild man på samma nivå, då det är fråga om handel med jordegendomar. En sådan likställning kan jag knappast fatta; mig synes den mycket falsk. Ty en enskild person har hjärta och samvete, men ett bolagssamvete är ett oting, det finnes icke; men skulle ett sådant finnas, är det kallt och hårdt som det falska guldets. Hvad än ett bolag möjligen kan gagna landet, ett är visst: aldrig i evighet kan det fostra fosterlandsvänner, som äro villiga att offra lif och blod på fäderneslandets altare. Jag känner mycket väl allmogen där uppe samt dess ungdom, landets blomma och hopp; bolagsväldet tränger bort den från hembygden. Det är, brukar man säga, ett olycksbådande tecken, när rättarna börja öfvergifva skeppet. Ännu mer olycksbådande är det för statsskeppet, om ynglingar och jungfrur sasom nu i tusental fly från fädernetorfvän för att på andra sidan hafvet söka sig ett nytt fädernesland. Aldrig kunna bolagen åstadkomma, att dessa personer stanna hemma och offra sig för fosterlandets väl. Nej, jag upprepar det ännu en gång, kapitalist- och bolagsväldet har hvarken hjärta eller själ.

Herr talman! På grund af hvad jag nu anfört skall jag be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reserva-

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
jag förvärfa fast
egendom.
(Forts.)

tionen, på samma gång som jag ber att få instämna i de föregående ärade talarnes anföranden.

Herr Sundström: Det kunde vara obehöfligt att yttra något vidare i denna fråga. Alla, som hittills haft ordet, hafva varit eniga uti att yrka på bifall till reservanternas förslag. Äfven jag beder få förklara, att jag obetingadt ansluter mig till det-samma. Då man uppe i våra bygder inlåter sig i samtal med bolagsväldets vänner i förevarande fråga, mötes man ofta af den icke så litet bittra anmärkningen, att orsaken hvarför man vill åstadkomma en lagstiftning sådan som den i motionen begärda, är den, att man vill komma industrien till lifs. Man insinuerar ganska tydligt, att vi, som vilja få denna lagstiftning till stånd för att därmed stäcka det nu alltför mäktiga bolagsväldet, skulle vara motståndare till industrien. Jag kan ju i detta fall endast svara för mig själf. Men jag är öfvertygad om att ingen af motionärerna yrka på den nu ifrågasatta lagstiftningen af en dylik bevekelsegrund. Det är något helt annat, som föranleder oss att begära dessa åtgärder emot bolagen. Detta är den osunda riktning, i hvilken deras affärsverksamhet under årens lopp utvecklats sig. Bolagens hufvuduppgift är ju att tillvarata och förädla våra skogars tillgångar. Men då de icke allenast inskränka sig till skogens förädlare, utan äfven såsom ägare slå under sig stora skogsarealer, innebär detta en allvarlig fara för landet. Det är detta, som vi anse oriktigt.

Skola nämligen dessa bolag år efter år få slå under sig hemman efter hemman, skall ovillkorligen inom en icke så långt aflägsen tid den dag randas, då hela öfre Norrland äges af några få kapitalstarka bolag, under det att själfva dess egentliga befolkning står utan eget hem. En del af dess lösa befolkning skall nödgas flytta till Amerika eller andra främmande länder, återstoden stanna kvar för att förvandlas till bolagsarbetare — proletärer. Det är häruti den stora faran för Norrland ligger. När det nu ifrågasättes att vidtaga lagstiftningsåtgärder att afhjälpa denna fara, säger utskottet bland annat följande: »I allmänhet kan det icke vara riktigt, att lagbud genomföras, utan att en fast öfvertygelse finnes därom, att de äro erforderliga och motsvara sitt ändamål.» Utskottet tyckes således betvifla, att det finnes en fast grundad öfvertygelse om nödvändigheten af en dylik lagstiftning. För min del får jag då säga, att uppe i våra bygder stå vi alls icke undrande och spörjande i fråga om denna lagstiftnings nödvändighet. Vi tro fastmer, att den är af yttersta behof påkallad. Därom vittnar denna motion, undertecknad af de flesta norrlandsrepresentanterna i denna kammare; därom vittnar också en stor mängd möten, som under de senaste åren hållits för att åvägabringa en allmän opinionsyttring i motionens syfte. Frågar man norrlandsbönder i allmänhet om denna sak, skall man i de flesta fall få ett svar, som visar, att de alls icke stå undrande och spörjande rörande behöfligheten af lagstiftning härutinnan. Men

ännu något mer: fråga Norrlands tusentals sågverksarbetare, och äfven de skola förklara sig vara för en dylik lagstiftning. Och hvarför? De äga visserligen icke själfva några jordbruksfastigheter, som kunna vara utsatta för att uppslukas af bolagsväldet. Men en inre aning säger dem, att det i detta hastigt tillväxande bolagsvälde äfven för dem ligger en stor social fara, som de önska afvärja. De frukta med rätta att såsom samhällsklass komma i ett allt större beroende, blifva allt mer omyndige, ju mäktigare bolagen blifva. Uppe i Norrland existera som bekant sågverk, hvilka hvart och ett sysselsätter hundratals arbetare. Af dessa hafva en del genom sparsamhet och flit samlat sig en liten sparpenning, för hvilken de gärna skulle vilja skaffa sig en egen liten stuga. Detta är emellertid för dem en ren omöjlighet. Bolagen äga ju milsvida sträckor rundt omkring sågverket, hvarigenom arbetarna förhindras att förvärfa sig egna tomtplatser att bygga på. Det är detta norrlandsarbetarna inse. Därför hysa de sympatier för norrlandsbönderna i denna fråga och önska att en sådan lagstiftning som den föreslagna skall komma till stånd.

Man har talat om Norrland såsom vårt framtidsland. Och väl är det sant, att Norrland äger outtömliga kapital i sina skogar och berg. Men om icke en lagstiftning kommer till stånd, som i någon mån kan hindra bolagsväldet att exploatera detta Norrland, skall det blifva ett framtidsland visserligen för en utvald flock redan förut rika kapitalister och bolagsherrar, men för Norrlands folk kommer det aldrig att bli ett framtidsland.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Kvarnzelius, Branting* och *Thorsson*.

Herr Hellström: Herr talman! Den frågan huruvida Andra Kammarens reservanter ha lyckats att gifva sitt lagförslag en sådan affattning, att de betänkligheter, som emot detsamma förlidet är framställt af Konungens befallningshafvande i de norrländska länen och af högsta domstolen, verkligen ha blifvit häfda, skall jag icke inlåta mig på, då här finnas tillräckligt många framstående jurister, som kunna besvara den frågan och som för öfrigt redan besvarat den. Däremot skall jag be att få yttra några ord beträffande frågan, om verkligen sådana omständigheter föreligga, i Öfre Norrland, att en undantagslag, sådan som den ifrågasatta, är af behovet påkallad.

På grund af den ställning jag intager såsom föreståndare för den med statsmedel understödda kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län, hvilken anstalt har till uppgift att i sin mån arbeta för höjande af jordbruket i Öfre Norrland, har jag kommit att på ganska nära håll se de förhållanden, som beröras i den föreliggande motionen. Under de sju år, jag varit anställd där uppe, har jag varit i tillfälle att årligen företaga mer eller mindre vidsträckta resor inom hela Norrbottens län, och jag har därunder för agronomiska förrättningar besökt alla socknar i länet

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

med undantag af den öfversta, Enontekis. Och de erfarenheter, jag därvid gjort, äro af den beskaffenhet, att jag icke ett ögonblick drager i betänkande att förklara såsom min uppfattning, att den föreslagna undantagslagstiftningen verkligt är af behovet påkallad.

Det kan naturligtvis icke komma i fråga att här ingå på detaljer, så mycket mer som detaljfrågorna här blifvit utförligt belysta af föregående talare. Jag vill blott erinra därom, att i det stora skogslandet ofvanför hvad geologerna kalla den marina gränsen, där befolkningen nu i synnerhet är hotad genom bolagens hemmansförvärf, äro förhållandena sådana både med hänsyn till klimatet och jordmånens beskaffenhet, odlingslägenheten och dylikt, att ett jordbruk i dessa trakter enligt min tanke icke kan bära sig — om man undantager vissa områden nära de stora floddalarna — utan det stöd, som det har ägt i skogen. Detta är nu ingen ny upptäckt. Tvärtom är det öfvertygelsen om skogens oundgänglighet för de norrländska jordbruket, som föranledt den svenska staten att göra så stora uppoffringar och lämna så stora anslag till hemman inom Norrland, som den gjort. Redan själfva afvittringen, den ämbetsåtgärd, genom hvilken kronan afsöndrat ifrån sin mark de stora områden, som lämnats till jordbruket, har kostat ganska afsevärda belopp. Endast för Norrbottens län belöpa sig kostnaderna för afvittringen till bortåt 3,000,000 kronor, och värdet af den egendom som staten för jordbruksändamål — jag vill särskildt betona, att detta skett för jordbruksändamål — afhändt sig är naturligtvis oändligt mycket större. På 1860—70-talet, då afvittring lifligast försiggick inom Norrbottens län, afsattes till kronohemman och nybyggen en areal af i genomsnitt 2,500 à 3,500 tunnland jord, till största delen skogbärande mark. Det är nu klart, att svenska staten icke afhändt sig dessa stora jordområden, för att de skulle bli spekulationsvärden för industribolag eller för truster, som ha sitt säte i andra delar af landet eller kanske till och med i utlandet, utan att staten vidkändes dessa uppoffringar, för att dessa jordområden skulle vara ett underlag och ett stöd för jordbrukets utveckling i dessa trakter. Men huru kommer det nu att gå? Jo, det kommer att bli ett ödeland med spridda torpställen, om utvecklingen får fortgå såsom den hittills gjort.

Nu stå representanterna för de landsdelar, som det närmast gäller, så godt som en man med yrkande, att en hämsko må sättas för en ekonomisk och social utveckling, som hotar att aldeles utrota den befolkning, som staten själf med stora materiella uppoffringar uppammat i dessa trakter. Den af Kungl. Maj:t tillsatta kommittéen har klart och tydligt förklarat, att den anser aldeles oundgängligt, att en dylik lagstiftning nu kommer till stånd för att icke själfva syftmålet med kommittéens tillsättande skall helt och hållet förfelas. Vidare ha nu reservanterna, de herrarnas erfarna jurister, som af denna kammare blifvit insatta i lagutskottet, visat, att åt lagförslaget kan gifvas en sådan form, att åtminstone de flesta af de betänkligheter, som högsta domstolen framställt emot

förslaget, ha blifvit häfda. Under sådana omständigheter hade man väl bort vänta ett annat mottagande för den motion, hvarom nu är fråga, än som kommit den till del. Jag tänker då på Första Kammarens med stor majoritet i dag fattade beslut att afslå hela framställningen. Jag vågar emellertid hysa den förhoppningen, att vår regering med hänsyn till de ofantligt stora intressen, som det här gäller, dock skall taga initiativ i frågan till ett annat år, likasom jag också uttalar den förhoppningen, att denna, den folkvalda kammaren, med sitt votum må skänka den föreliggande motionen det stöd, som den verkligen förtjänar.

Jag yrkar bifall till den af herr Zetterstrand med flera afgifna reservationen.

Med herr Hellström förenade sig herrar *Höjer, Byström, Ljunggren, Nyström*, friherre *De Geer, Enander, Lindgren* i Islingby, *Granlund, Månsson, Larsson* i Lund, *Broomé* i Bärslöf, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Hammarskjöld, Johansson* i Afösa, *Petersson* i Snällebo, *Jonsson* i Hökhult, *Henricson, Forssell, Anderson* i Hasselbol, *Jansson* i Bråten, *Lund, Olsson* i Stockholm och *Sjöberg*.

Herr Hedlund: Herr talman! Jag har begärt ordet för att äfven en röst från Sydsverige skulle höras i denna fråga, som så djupt berör icke Norrland allena, utan hela vårt fosterland. Det tyckes stå fast, att på dessa marker, som nu äro och komma att bli stora bolags egendom, finnas öfverallt insprängda odlingsbara marker. Tror man, att svenska staten med tiden kan låta det bero på dessa bolags fosterlandskärlek eller på deras mer eller mindre upplysta insikt om hvad deras egna intressen fordra, huruvida dessa odlingsbara marker skola upplätas åt själfständiga ägare eller icke? Hvad man hittills sett, röjer icke mycket af vare sig en fosterlandskänsla eller en framsynt insikt af de egna intressena, som låter utvecklingen gå åt det hållet. Och då stå vi förr eller senare inför alternativet antingen reduktion eller också expropriation utaf dessa områden för att förse dem med en själfägande befolkning. Vi se uti ett annat land i våra dagar försiggå ett exempel, som godt kan tjäna oss till varsel — vi se, hur den engelska regeringen i dessa dagar ingriper med den största finansiella åtgärd, som ännu någon stat företagit i socialt syfte, för att lösa ifrån godsägarna på Irland deras jord och öfverlåta den åt de irländska arrendatorerna. Inför utvägar af den sorten stå vi ovillkorligen här i Sverige att tillgripa förr eller senare. Jag förstår icke, hur man kan vara blind för den framtidsutsikten, och deras ansvar är stort, som fördröja sakerna i deras nuvarande läge, så att sådana för landet ytterst dyrbara åtgärder en gång måste vidtagas.

Jag skulle önska, att alla de, som nu motsätta sig måttliga lagstiftningsåtgärder, föreslagna på detta område, ville fästa blicken på framtiden och se till hvad en gång förr eller senare framstår såsom tvingande nödvändighet.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.
(Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den af herr Zetterstrand med flera afgifna reservationen, hvilken jag varmt önskar framgång.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Efter det myckna, som här är taladt, och som har gått i ett och samma spår, hvartenda ord, är det ju vanskligt att uppträda för att säga ett ord till försvar för utskottet eller till bekämpande af reservationen. Och lika fullt skall jag vedervåga det, dock, får jag säga, utan någon förhoppning om att kunna ändra det resultat, som redan har gifvit sig till känna genom de många anförandena och därmed skedda instämmanden, som här hörts i kammaren.

Jag har endast till en del deltagit i utskottets arbete i denna fråga, och ärendets slutbehandling har skett under den tid, då jag på offentligt uppdrag befann mig i ett annat land. Men detta hindrar mig icke att nu taga utskottets parti. Jag kan, som jag tror, göra det så mycket mera opartiskt, som jag aldrig varit, ej heller är intresserad i något skogs- eller sågverksbolag eller något hemman i Norrland. Jag äger några träd på mitt landställe, det är alltsammans.

Herrarna må icke tro, att denna fråga är en fråga, som rör endast Norrland. Trustbildning är en företeelse, som för närvarande genomgår hela den ekonomiska världen, och i intet land har man ännu funnit något medel att skydda sig däremot. Presidenten Roosevelt i Amerika har ansträngt alla sina krafter därför, men förgäfvets. Det är för öfrigt icke endast i den nordliga delen af vårt land som trustbildning förekommer, utan detsamma sker äfven i de södra delarna. Vi hafva där nyss bevittnat en trustbildning, som hör till de största som någonsin skett i vart land, nämligen sammanslagningen af de stora tändsticksfabrikerna. Trustbildning är en samhällelig sjukdom, och att bota densamma hör utan tvifvel till de främsta sociala problem, som vårt århundrade har att lösa.

Ser man nu på norrlandsfrågan i och för sig, så frågas: Tror man verkligen, att man kan lösa trustbildningsproblemet där uppe i det nordligaste hörnet af vårt land? Jag för min enskilda del kan åtminstone icke dela den åsikten. Man säger, att någonting måste göras. Ja, mina herrar, när en sjukdom utbryter, så säger hvar och en, att något måste göras, men jag frågar: Skall man, såsom här synes vara fallet, anses vara en fiende till sjukdomens botande, därför att man icke precis vill acceptera hvilket medel som helst, som den förste bäste kommer och föreslår? En läkare kan ju ofta stå inför en svår sjukdom; han kan hafva försökt alla möjliga medel till dess botande, men icke lyckats. Så kommer en annons i en amerikansk tidning om ett medel, som hjälper för allt möjligt. Det väcker en förhoppning. Man tänker: det går ju an att försöka det. Men icke kan väl läkaren sägas vara en fiende till de sjukas botande, om han afråder från ett sådant försök, då han vet, att medlet icke har mera verkan än en

pris snus i näsan på en staty af brons. Det har af någon Konungens befallningshafvande framhållits, jag minnes icke af hvem, att denna frågas behandling och de hotfulla yttranden, som denna behandling föranledt gentemot bolagen och deras verksamhet, haft till följd, att bolagen på vissa ställen skyndat sig att förekomma hellre än att förekommas. Man har på detta område fått erfara ungefär detsamma, som alltid visar sig, när Riksdagen på allvar börjar diskutera en tullförhöjning. Alla, som skulle beröras af tullförhöjningen, skynda då att skaffa sig så mycket som möjligt af den hotade varan, innan tullen träder i kraft.

Hvad nu beträffar den af herr Zetterstrand med flera afgifna reservationen, skall jag be att få göra några, såsom mig synes, befogade anmärkningar. Det står på sid. 10: »Gent häremot framträder dels det stora motståndet från dem, som tro sig hafva intresse af sakernas nuvarande utveckling, och dels de många betänkligheterna från dem, som af skilda anledningar och i olika afeenden stå främmande och fjärran från de frågor, som här kräfvat ett ingripande». Tro herrar reservanter verkligen, att de ledamöter af högsta domstolen och alla de Konungens befallningshafvande, som afstyrkt förslaget, tro herrarne verkligen, att de stå främmande och fjärran från de frågor, som här kräfvat ett ingripande? Jag tror det icke. Så säges vidare: »Under fortsatt hänvisning till någon framtida, allsidig utredning, af sakförhållanden, som dock länge legat klara och utredda för alla, glider utskottet förbi allt, som sagts till förmån för motionärernas förslag». Är detta riktigt? Nej. Hvad man kan se af myndigheternas utlåtanden är just, att dessa sakförhållanden *icke* ännu ligga klara och utredda för åtminstone Konungens befallningshafvande. Då måtte dessa Konungens befallningshafvande hafva ett hufvud efter en alldeles särskild modell. Högsta domstolens ledamöter falla också under samma dom; det som legat klart och utredt för alla andra är fördoldt för dem.

Utskottet har mot det af reservanterna framställda lagförslaget anmärkt, att det skulle strida mot gällande rättsuppfattning. Ingen människa kan väl heller förneka, att det strider mot all sund rättsuppfattning, att en viss klass ägare af svensk jord icke skall hafva samma rättigheter som hvarje annan ägare af svensk jord.

Man har också anmärkt, att förbud för den ene att köpa innebär förbud för den andre att sälja. Men, säga reservanterna, alla dessa skäl hafva förut blifvit så utförligt och fullständigt bemötta, att det ej är lönt att här upprepa detta bemötande. Ja, detta är ett talesätt, som mycket ofta användes. Nog ha de nämnda skälen ofta bemötts, men frågan är, om de blifvit *tillfredsställda* bemötta. Det kan dock aldrig förnekas, att ett förbud för A. att köpa innebär ett förbud för B. att sälja.

Nu säga reservanterna, att bönderna själfva där uppe vilja hafva en sådan lagstiftning, som här är i fråga. Ja, det gäller de bönder, som icke behöfvat sälja. Men antag, att en af dem rakar komma i sådana omständigheter, att han *måste* sälja sitt

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärva fast egendom.

(Forts.)

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva fast egendom.

(Forts.)

hemman. Ett bolag bjuder honom 30,000 kronor, men är genom lag förbjudet att köpa, medan en enskild person endast bjuder 20,000 kronor. Då måste han antaga detta senare anbud, och då är han, det kan icke nekas, genom en sådan lagstiftning bestulen på 10,000 kronor. Ja, det är han, herrarna må mumla så mycket herrarne vilja; han är faktiskt beröfvad detta belopp. Om nu hans skuld på hemmanet uppgår till 25,000 kronor, så blir icke endast han själf lidande. Äfven den, som har sista inteckningen, måste afstå från 5,000 kronor, därför att hemmanet icke får säljas till den högstbjudande. Jag undrar mycket, huru herrar motiönärer och reservanter skulle bedöma saken, om deras förmögenhet läge i sådana inteckningar.

Det kan, utom ekonomiskt trångmål, vara många andra omständigheter, som göra, att en person, som är ägare af jord, blir tvungen att sälja densamma. Han kan af en eller annan anledning nödgas flytta till en annan ort, han kan vilja emigrera till ett annat land, och han måste därför sälja sin jordlapp. Då kommer ett bolag och bjuder 10,000 kronor mera, än han kan få af någon enskild. Tycka herrarna, att det är rimligt att genom lagstiftning tvinga honom att taga det mindre beloppet? Om han finge det högre beloppet, skulle han kanske kunna klarera alla sina affärer och likväl hafva litet öfver med sig till den plats, där han tänker slå sig ned. Men nu vill man beröfva honom denna möjlighet. Herrarna må säga, att detta många gånger blifvit bemött, men så vidt jag förstär, kan det *aldrig* blifva tillfredsställande vederlagdt.

Reservanterna säga vidare: »Utskottet har visserligen förmått sig anse, att i detta hänseende några utvägar icke blifvit påvisade. Men detta beror på att utskottet på grund af sitt bristande intresse för hufvudfrågan ej alls lagt sig vinn om att söka utfinna sådana utvägar».

Tro då herrarne verkligen, att ett sådant uttalande om utskottet är berättigadt eller lämpligt? Jag åtminstone, för så vidt jag deltagit i frågans behandling, finner mig fullt befogad att bestämmt protestera däremot. Utskottet har visst icke brustit i intresse för hufvudfrågan, därför att utskottet icke ansett en sådan lagstiftning, som här är ifrågasatt, rättvis eller lämplig. En sådan argumentering stärker icke, utan försvagar dem, som begagna sig af densamma.

Sedan fortsätta reservanterna på sid. 11: »Och någon praktisk olägenhet här af kan ej tänkas uppstå, enär de händelser, i hvilka dylika inrop hädanefter kunde ifrågakomma, torde blifva ganska få samt i dylikt sällsynt nödfall inropet mycket väl kunde ske genom en enskild person såsom mellanhand». Tro då herrarna, att sådant kommer att ske endast i undantagsfall, helst som reservanterna själfva anvisa det såsom en utväg för bolagen att »i nödfall» kringgå lagen. Nej, så dumma äro nog icke bolagen, åtminstone hafva de icke hittills visat sig vara det.

Vidare står det på sid. 13 — jag ber att få förbigå hvad som därförut anföres —: »Hvar och en, som vill se dessa frågor i deras

rätta ljus etc». Då vill jag fråga: Kan man säga om konungens befallningshafvande, om högsta domstolens ledamöter, om hela utskottsmajoriteten, att de icke *velat* se dessa frågor i deras rätta ljus?

Det heter emellertid: »Hvar och en, som vill se dessa frågor i deras rätta ljus, förstår också, att det starka motståndet mot denna lagstiftning är att söka, utom i inlevfva föreställningssätt, särskildt i en förnimmelse af att endast på denna väg de enskilda intressena äfventyra, att det allmänna verkligen skall kunna vinna något afsevärdt i det syfte, som norrlandskommittéen förklarar här vara det förnämsta». Tro herrarna, att man kan med reson säga, att hvar och en, som icke kan förstå, att den lagstiftning, som reservanterna här framlagt, är rättvis och skälig, tro herrarna, att man, om hvar och en sådan kan säga, att han icke *vill* se saken i dess rätta ljus, och detta därför att han känner, att de enskilda intressena skulle äfventyra, att det allmänna vunne någonting afsevärdt? Jag tycker, att det är otillbörligt af reservanterna att uttala någonting sådant, allra helst som detta uttalande gäller icke blott om enskilda personer, utan om hela utskottsmajoriteten, om samtliga konungens befallningshafvande och om högsta domstolens ledamöter.

Sedan säga reservanterna mot den invändningen, att det vore olämpligt att vidtaga en provisorisk lagstiftning af detta slag, »att det bör härvid erinras, att dylika lagstiftningar icke varit ovanliga, och senast förlidet år antogs sålunda en provisorisk lag för endast ett år rörande inmutningsrätten i Norrbotten». Detta är emellertid en mycket vilseledande jämförelse. Lagen om inmutningsrätten i Norrbotten innehöll endast, att *kronan* under viss tid icke på *sin* mark tillåte några inmutningar, men det var aldrig ens fråga om att förbjuda inmutning på *all* mark i Norrbotten. Här däremot är fråga om ett *allmänt* förbud för bolagen att förvärfva mark. Om här endast föresloges, att *kronan* skulle besluta att icke sälja något af *sin* mark åt bolagen, då vore jämförelsen riktig, men så är icke förhållandet, utan här är fråga om att *kronan* skall stadga, att *ingen* får sälja jord till ett bolag, och detta kan icke jämföras med hvad som i fjol stadgades om inmutningsrätten.

Herr talman, det är klart att, när jag ser saken på detta sätt, jag icke kan instämma i reservationen. Men jag skall icke stanna vid detta. I norrlandskommittéens framställning till Kungl. Maj:t påpekas (på sid. 19) med ett enda ord en sak, som kanske borde spela in i frågan med litet mera effekt, än den hittills gjort, nämligen utsyningsrätten. Det är nämligen icke blott köperätten utan ännu mera, såsom jag tror, utsyningsrätten — afverkningsrätten — som föröder skogen i öfre Norrland och i sammanhang därmed bereder jordbruket svårigheter att existera.

Innan jag härefter öfvergår till Konungens befallningshafvandes yttranden, skall jag med några ord beröra, hvad reservanterna inom norrlandskommittéen anført. De säga, på sid. 26:

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfva fast
egendom.

(Forts.)

»Än vidare måste beaktas, att lagen ej blott drabbar sågverksbolagen, utan äfven andra industrier, däribland järn- och ståltillverkningen, som ovillkorligen måste äga rätt att förvärfva sig skog för kolning och byggnadsvirke m. m., om den skall kunna uthärda i den för hvarje år allt starkare kampen mot utländsk konkurrens, och denna industri, som nu i Gäfleborgs och Kopparbergs län intager ett synnerligt framstående rum, skulle på detta sätt komma i ett ogynnsammare läge än dess konkurrenter i öfriga delar af landet, hvarjämte det vore orimligt att hindra dess uppkomst i öfre Norrland med dess oerhörda malmtillgångar.

»Likaledes hindras flera andra industrier att uppstå, såsom pappersmassetillverkning, tegelbruk m. fl., ty dylika verk behöfva ej blott byggnadstomt, utan äfven jordbruk för sina arbetare, skog för byggnadsvirke och ved m. m. En så naturlig bolagsbildning, som t. ex. att arfvingarne efter en sågverksägare sammansluta sig till ett bolag för att sättas i stånd att fortfarande drifva sågverket, omöjliggöres ock genom lagen».

Dessa synpunkter beröra reservanterna icke med ett enda ord.

Jag skall nu anföra något af hvad Konungens befallningshafvande ha att säga om det här lagförslaget. Anmärkning har framställts af Konungens befallningshafvande i Falu län. Hans anförande börjar på sid. 33. Han är också ledsen öfver ställningen, sådan som den är. Han visar, att under det taxeringsvärdet på samtliga jordbruksfastigheter ökats från omkring 51 millioner kronor år 1896 till omkring 67 millioner kronor år 1901 eller med omkring 31 %, så har taxeringsvärdet på sågverksaktiebolagens jordbruksfastigheter under samma tid ökats med omkring 78 %. Ja, men så säger han vidare, att »den ökning i taxeringsvärdet å bolagens jordbruksfastigheter, som sålunda ägt rum, torde väl i någon mån bero, förutom på en allmän höjning af fastighetsvärdet, jämväl på den omständighet, att bolagens från hemman afsondrade skogsfastigheter numera påföras särskildt taxeringsvärde». Man kan således icke döma bara efter höjningen utaf taxeringsvärdet. Och till följd af hvad han säger, kan han icke i det skick, lagförslaget nu föreligger, förorda dess upphöjande till lag. Ett förslag gör han ock till ändring, då han säger:

»Ett sådant sakernas läge anser Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande vara möjligt att uppnå genom en lagstiftning, som går ut på att förbjuda bolag eller förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva till hemman hörande inägojord samt så stor del af den till hemman hörande skogsmark, som erfordras icke blott för hemmanets husbehof, utan jämväl såsom ekonomiskt stöd för att hemmanet lämpligen må kunna såsom jordbruksfastighet fortbestå. Däremot skulle bolag eller sådan förening äfvensom annan vederbörande vara tillätet att förvärfva återstående del af den till hemmanet hörande skogsmark».

Sedan följer Konungens befallningshafvandes i Gäfle yttrande. Detta skall jag emellertid gå förbi därför, att reservanterna hafva behandlat detta län mera varsamt. Kommer jag sedan till landshöfdingeämbetet i Hernösand, så heter det i dess utlåtande:

»Det föreliggande förslaget, därest det antages, skall våldsamt ingripa i den fria äganderätten, och såsom förhållandena under tidernas lopp utvecklats inom de norrländska länen, skall den ifrågasatta lagen inom kort blifva lika litet tald af jordägaren som af de trävaruintressenter, mot hvilka förbudet är riktadt». Ja, så lyder dess omdöme om saken.

Om jag sedermera fortsätter till Konungens befallningshafvande i Östersund, så uttalar han mycket bekymmer öfver den närvarande ställningen. Det är också han, som säger, att den stora öfverflyttningen af jordegendom till bolagen har »sedan år 1900 just i anledning af den väntade lagstiftningen till inskränkning af bolagens fastighetsförvärf» tagit en särskild fart. Längre ned på sid. 41 uttalade han, »att förbudet skulle verka nedtryckande på skogshemmanens saluvärde», hvarefter han tillägger, »att härigenom en rubbning i fastighetskrediten skall uppstå, hvars omfattning och följder icke kunna på förhand beräknas, att i följd häraf många hemmansägare, hvilkas ekonomiska ställning under nuvarande förhållanden och hemmansvärden är god, skulle bringas på fall och nödgas lämna sina hemman, hvilka då till underpris komme att öfvergå till andra händer än den jordbrukande befolkningen».

Tro herrarna, att ett sådant uttalande beror bara därpå, att Konungens befallningshafvande saknar vilja att se saken i dess rätta ljus, eller att Konungens befallningshafvande står fjärran och främmande för de förhållanden, i hvilka ett ingripande måste ske?

Konungens befallningshafvande i Umeå säger i slutet af sitt anförande: »Då det ifrågasatta lagbudet i allt fall skulle medföra ett osäkerhetstillstånd, som icke kan vara till gagn vare sig för jordbruket eller skogsbruket, tvekar Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke att underdånigst hemställa, det den af kommittéen sålunda föreslagna utväg att vidmakthålla och stärka den jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne måtte af Eders Kungl. Maj:t lämnas utan nådigt afseende».

En Konungens befallningshafvande, som under den senare tiden väckt en särskild uppmärksamhet på sig genom det duktiga sätt, hvarpå han har visat sig sköta sitt län, är landshöfding Bergström i Luleå. Och hvad säger han då för någonting? Jo, han säger bland annat:

»Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreställer sig, att förhållandena inom Norrbotten äro sådana, att sågverksbolagen icke kunna till någon större myckenhet af enskilda förvärfa sig fastigheter, enär nu till följd af de höga priserna, som rådt å skogsprodukter, fastighetsinnehafvarne fått kännedom om skogsmarkens höga värde. Skulle bolagen ändock finna med sin fördel

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

förenligt att till höga pris öka sina fastighetsförvärf, synes den förslagna lagen icke innebära tillräcklig säkerhet för att bevara åt de nuvarande innehafvarne deras skogsegendomar. Vilja nämnda personer sälja sina fastigheter, erbjuder den förslagna lagen ringa skydd för att icke fastigheterna komma sågverksindustrien till godo antingen genom att köpeafhandlingarna dagtecknas före lagens trädande i kraft eller genom att fastigheten förvärfvas af en hos sågverksbolaget anställd person, som låter *inteckna fastigheten med stora inteckningar, som ägas af bolaget, och sedermera upplåter afverkningsrätten till bolaget.* I sistnämnda fallet torde, i händelse den nominelle ägaren till fastigheten affider, bolaget med lätthet kunna skaffa en annan, som företräder bolaget och tillhandahåller detsamma skogen.

Jag tycker, att det är nästan bastant, när reservanterna uti sin motivering uttala sådana omdömen, som de gjort, mot hvar och en, som icke vill acceptera motionen eller reservanternas förslag. Jag tycker det går nästan för långt, och jag anser mig såsom ledamot af utskottet böra protestera däremot. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag skall be att till en början få återföra denna fråga till den omfattning, som den verkligen har. Herr Waldenström nämnde nämligen, att detta var någonting, som angick det norra hörnet i vårt fädernesland. Men det är i så fall ett mycket stort hörn, ty det utgöres af Norrland och Dalarna, hvilka tillsammans hafva en areal af två tredjedelar af hela landet.

Vidare vill jag vitsorda, att herr Waldenströms intresse i utskottet visserligen var synnerligen stort för att motionen skulle falla. Men herr Waldenström var i det afseendet alldeles negativ i utskottet, liksom här i kammaren, och därför kan man också om herr Waldenström nog säga, att han icke i utskottet haft intresse af att lägga sig vinn om att förbättra det af motionärerna framlagda lagförslaget. Från första-kammar-håll åter anfördes företrädesvis, att man icke behöfde yttra sig om eller ingå på själfva saken därför, att norrlandskommittéen hade saken under behandling; och denna ståndpunkt innefattar ju också, att utskottet icke hade intresse af att i positiv riktning verka för motionens framgång, så att i detta afseende finner jag, att reservanterna i sin reservation fullt riktigt återgifvit den verkliga situationen.

Det är en sak, som herr Waldenström särskildt fäster sig vid, nämligen huru hårdt det vore för de bönder, som hade dåliga affärer eller af en eller annan anledning ville sälja, att icke få sälja till den, som kunde betala allra mest.

Jag vill då blott till en början erinra, att de stora skogs-köparne alltid sökt på olika sätt åtkomma hemmanen till billigaste pris och äfven i de flesta fall lyckats köpa till uppseendeväckande underpris. Vidare bör framhållas, att Norrlands jordägare skulle

fortfarande få sälja till enskilda likasom bönderna i södra och mellersta delarna af Sverige. Således äro norrlandsbönderna genom detta förslag icke ställda i någon som helst sämre ställning än bönderna i södra och mellersta Sverige.

Det var också en ren tillfällighet, att kronan på ett så öfverlagdt sätt, som skett, skänkt bort skogarna i Norrland och Dalarne till jordägarne. Däruti ligger väl ock ett berättigande för staten att söka upprätthålla gåfvan.

Jag vill ock säga, att de flesta bönder icke skulle tillskyndas förluster genom denna lag utan i stället genom densamma i stor utsträckning bibehållas vid sina hemman, hvilkas värde stiger med hvarje år. Om denna lag kommit för 40 år sedan, skulle en mängd bönder eller deras efterkommande nu varit välbärgade, ja ofta rika, i stället för att nu gå som fattiga stackare här och hvar i Sverige eller i Amerika.

Dessutom får man se saken från den synpunkten, att det här icke endast är fråga om en vanlig kommers, utan att det tvärtom gäller att begränsa rättigheterna, så att icke Per och Pål få sälja på hvad sätt de behaga. Ty frågan är, hvem i framtiden skall i sin besittning hafva denna mark, om hvilken det nu är fråga. Och hvarför äro bönderna där uppe, och äfven arbetarne eller med andra ord hela befolkningen intagen af den bestämda uppfattning, att en sådan lag som den nu ifrågavarande är det första steget, som måste tagas? Jo, det beror just därpå, att de känna, att befolkningen går en oundviklig undergång till mötes, att de förlora sin själfständighet och att vantrefnad inträdt i dessa orter med de nya ägarne; och det är detta, som kommer att jaga bort så många därifrån och från landet i öfrigt. Det är den instinktmässiga, mer eller mindre klart begripna känslan af att fara hotar hela landet och dess befolkning, som gör, att befolkningen ställt sig på den ståndpunkten och icke, liksom herr Waldenström, uppställt såsom den högsta maximen af statskonst, att Per och Pål skola få göra, huru de vilja.

Herr Waldenström talade mycket om Konungens befallningshafvandes själfskrifna auktoritet, och det gör mig ondt, att jag därför nödgas för min del uttala, att jag i denna fråga icke kan gifva befallningshafvandena samma vitsord som herr Waldenström. Detta på helt naturliga skäl. Utskottet säger här, att det har, sedan frågan sist behandlades, »från de mest sakkunniga håll med styrka framhållits» de betänkligheter, som förefinnas mot en förevarande lagstiftning. Enligt min uppfattning — och den jag gör gällande i detta fall, är fullt objektiv — skulle det snarare hafva stått: »från de minst sakkunniga håll ganska matt framhållits». Detta beror därpå, att i stort sedt dessa frågors verkliga natur begripes icke af andra än dem, som stå frågan nära, och som bära den sko, som klämmer. Sakskälen få ej här offras för auktoritetstro. Det har alltid varit så, det är sa och det skall allt framdeles blifva så, att ofta många Konungens befallningshafvande, som skickas dit upp från södra Sverige och som

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.

(Forts.)

icke hafva sett förhållandena där uppe mera än kanske en kort tid, hafva samma uppfattning, som man får inom ämbetsverken här nere, där man ser frågorna från formell synpunkt och icke kan sätta sig in i situationen, sådan den är — hvilket man också sett af vissa utlåtanden från de ämbetsverk, som yttrat sig i frågan. Men låt en blifvande landshöfding först få kännedom om förhållandena, sätt honom på ett hemman däruppe, och låt honom slita ondt alldeles ohyggligt under de nu rådande missförhållandena, och gör honom sedan till landshöfding, då blir det kanske andra toner.

Jag skall i stället med ett par exempel belysa, hvar den verkliga sakkunskapen ligger. Jag skall taga två alldeles motsatta exempel. När man reser där uppe i dessa landssträckor och reser med öppen blick och ett verkligt intresse att objektivt bedöma förhållandena, så förvånas man öfver och blir sorgsen öfver att verkligheten i själfva verket är sämre, än hvad man föreställt sig, att den skulle hafva varit. I somras t. ex. reste jag uti en viss lappmarkssocken. Det var i högsommaren, och det finnes ingenting vackrare än ett lappländskt landskap en högsommardag. Då ligger landet som en dröm med sitt blånande vatten och sina gröna, förtonande höjder med de mjuka linjerna. Och man föreställer sig då, att i detta landskap endast skulle bo frid och lyckliga människor. Men när man undersökte saken och gick omkring uti stugorna och talade med folket, tjänstemännen och andra som bodde här, fann man alldeles uppenbart, att i den socknen stred befolkningen sin sista strid. Jag talade ock vid en s. k. bolagsfaktor, som med synnerligt nit och intresse å tjänstens vägnar för sina hufvudmäns räkning bidrog att utvidga bolagets egendom och genom förståndiga åtgärder lade det ena hemmanet efter det andra i sina hufvudmäns händer. Jag frågade honom: hvart bär detta hän? Jo, svarade han, naturligtvis att bönderna komma bort. Då sade jag: huru skall man kunna bota sådant, och hvad skall det blifva af detta? Härpå svarade han: det reflekterar jag icke öfver; det är icke min sak. Detta är sågverksindustriens sakkunskap i dessa förhållanden.

Jag vill taga ett annat exempel, från en socken i Dalarne. En mörk septembernatt förra året hade två ledamöter af norrlandskommittéen möte med några bönder i en folkskolelokal under det matta skenet från två stearinljus. Lokalen var för öfrigt fylld med bönder från den närmaste trakten, hvilka sammankallats med tillhjälp af telefon. Uti denna församling diskuterades dessa frågor, och vi framställde särskilda spörsmål till de närvarande. Bland annat frågade jag då också — här återkommer jag till förenämnda anmärkning af herr Waldenström —: Men är det icke orätt att införa en sådan förbudslagstiftning som den här ifrågasatta, då det ju kan finnas bönder, som skulle vilja sälja sina hemman till bolag, emedan de hafva dåliga affärer? Herr Waldenström ser sålunda, att jag framställde frågan i sådan form, som om jag väntat ett jakande svar. Då steg kommunalnämndens

ordförande upp och sade: Då får jag säga, att det är bättre, att en man dör för folket, än att allt folket dör. Ett sorl af bifall från de närvarande följde dessa ord.

Herr talman! Reservanterna hafva funnit sig för sin del icke vilja medverka till, att folket dör. Vi vilja, att folket skall lefva, och under förhoppning, att kammaren delar denna vår uppfattning, yrkar jag bifall till reservationen.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(För s.)

Herr *Segerdahl* instämde häruti.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Ännu en gång nödgas vi bevittna det sorgliga faktum, att lagutskottets majoritet, och däribland herr Waldenström, förrirat sig i de juridiska for- mernas och principernas mörka labyrint och af ängslig fruktan för vissa myndigheters yttranden och högsta domstolens anmärkningar trott sig bäst fylla sitt lagstiftarevärf genom att böja sig för dessa och lämna obeaktad den fara, som inom flera län hotar att tillintetgöra en hel samhällsklass. Nu liknade herr Waldenström detta vid en sjukdom och sade, att det icke är lämpligt att till- gripa hvilka medel som helst mot en sjukdom, då man icke förstod sig på botemedlet. Jag väntade mig då, att herr Waldenström åtminstone skulle hafva något extrakt eller elixir att förorda, som skulle kunna bota det onda, som råder i detta afseende, ty han medgaf ju själf, att det var ett ondt, för hvilket bot måste rådås. Till min förvåning fann jag emellertid, att han endast sökte uppleta alla möjliga och omöjliga skäl mot att göra något i denna stora och viktiga fråga. Det förefaller mig också, som om både herr Waldenström och utskottet icke rätt fattat inne- börden uti vår motion, då utskottet säger, »att det i utskottets tanke alls icke vore välbetänkt, om Riksdagen ginge i förväg den utredning, som pågår inom förenämnda kommitté, och hvilken, enligt hvad man kan hoppas, skall göra det möjligt att med mera säkerhet än nu bedöma orsakerna till de förefintliga missför- hållandena och medlen för afhjälpande af desamma».

Jag ber att få betona, att motionärerna icke uttalat sig på något sätt om huru denna stora fråga slutligen skall lösas och således icke gått utredningen i förväg, utan att motionärerna endast påkallat en tillfällig hjälp från regering och Riksdag, en hjälp som motionärerna ansett vara högeligen af behofvet påkallad. Här kan man till fullo tillämpa den gamla satsen, att medan gräset växer dör kon. Och då motionärerna föreslagit, att denna tillfälliga lag endast skulle gälla de landsdelar, som motionärerna representera, så vågar jag säga, att motionärerna här stå på egen mark och endast begära den hjälp, hvaraf de veta, att dessa lands- ändar, som de i detta afseende representera, äro i behof.

Jag hoppas därför, att åtminstone denna kammare med öppen blick för denna frågas stora både sociala och ekonomiska inne- börd skall häfda sin förra ståndpunkt och bifalla den af herrar Zetterstrand med flere vid betänkandet fogade reservation, till

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.
(Forts.)

hvilken jag, herr talman, ber att af fullaste öfvertygelse få yrka bifall.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Äfven jag begärde ordet med anledning af herr Waldenströms yttrande. Sedan dess hafva emellertid ett par talare besvarat hans anförande, och jag skall därför inskränka mig till att endast säga några få ord. Herr Waldenström erkände, såvidt jag kunde förstå, att bolagens jordförvärf, som nu är på tal, är en verklig sjukdom, och han talade också om att doktorer uppträdt för att råda bot på densamma, men trodde äfven, att det kommit några kvacksalfvare från Amerika, som ville lägga sig i saken. Jag föreställer mig då, att han menade, att vi på dalabänken vore de doktorer han afsåg, ty det var för några år sedan, som förslag att afhjälpa missförhållandena i fråga i den riktning, som nu föreligger, framkom från dalabänken, och jag tror, att det i detta afseende icke var så orätt att kalla oss doktorer, ty vi veta bäst i detta fall, såsom en föregående talare sade, hvar skon klämmer, och på hvilket sätt sjukdomen bäst kan botas. Men på samma gång jag säger detta, vill jag äfven säga, att jag tror, att herr Waldenström själf är en af dessa kvacksalfvare från Amerika, som velat lägga sig emellan med något elixir. Men dylika bruka för det mesta vara rama hubugen. Om man rekviderar ett sådant, så får man vanligen ingenting alls, och herr Waldenström har ju ej heller framkommit med något botemedel.

Vidare påstod han, att sågverksbolagen betalade så bra, och sade, att det var synd om bönderna, om de icke finge sälja åt bolagen och få så bra betaldt, samt att det rent af vore stöld, om man förhindrade bönderna ifrån att sälja till dessa. Denna farhåga hafva vi åtminstone icke i min trakt. Visserligen kan man göra en anmärkning mot de enskilde, men denna gäller såväl säljare som köpare, och denna är, att de i de flesta fall icke lägga sig vinn om att upptaxera skogens värde, och på det sättet äro de i okunnighet om hvad affären gäller. Men skall man vid dessa affärer tala om stöld, så drabbar detta bolagen lika mycket som den enskilde. Exempel finnas, då bolagen hafva köpt hundratals tunnland skog för en ankare brännvin, så nog hafva bolagen köpt så billigt som någon. Och vidare vill jag framdraga ett annat exempel, så exakt som möjligt, för att bevisa ohållbarheten af herr Waldenströms påståenden. En person — för öfrigt en af mina släktingar — sålde för några år sedan sin hemmansdel till ett bolag och fick en ganska stor penningssumma för sin fastighet. Ingen i trakten trodde, att någon skulle vilja betala en dylik summa för en hemmansdel som den ifrågakvarande. Detta åstadkom en formlig sjukdom i trakten. Alla ville sälja sina hemman. En hans släkting, som rådde om en annan del af samma hemman, kom till mig och sade: Jag kan icke annat än sälja detsamma, fastän jag tycker, att jag icke borde det. Då sade jag: Du får icke sälja det. Är det så, att du vill komma åt pengarna, så tror jag att du kan få dem på annat sätt. Han lydde mitt råd och

sålde det icke, men upplät till ett annat bolag afverkningsrätten till vissa dimensioner och på viss tid å en del af sitt skogsområde, och han fick för denna skog jämförelsevis lika mycket som den andre för hela sitt hemman. Skulle man här begagna Waldenströms teori, hvilken jag i detta fall på det högsta ogillar, så kunde man fråga: Hvem var det här som stal? Flera sådana exempel skulle jag kunna framdraga, men jag vill ej trötta kammaren därmed. För min del kan jag således icke finna annat, än att Waldenströms resonemang är oriktigt, och jag tror, att om man sjunger på samma visa som herr Waldenström, så sjunger man falskt.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

Jag skall, herr talman, inskränka mig till att på det allra lifligaste instämna med reservanterna.

Herr Ericsson i Vallsta: Herr Waldenström citerade hvad Konungens befallningshafvande i åtskilliga orter sagt. Det är med anledning af hans sätt att citera, som jag begärt ordet. Han citerade hvad Konungens befallningshafvande i Kopparbergs län yttrat och slutade ett stycke med orden: »påföras särskildt taxeringsvärde». Där stannade herr Waldenström och hoppade öfver det stycke, som kommer näst därefter, och hvilket jag skall bedja att få läsa upp. Det lyder sålunda: »Men oafsedt dessa förhållanden torde af utredningen kunna med säkerhet dragas den slutsats, att bolagens fastighetsförvärf under nämnda år i betydlig grad ökats och att bolag för närvarande tillhandlat sig hemman inom provinsen i den omfattning, att det själfägande bondeståndet, som måste betraktas såsom statens styrka och den lugna utvecklingens värn, blifvit så trängdt åt sidan, att det måste vara i statens sanna intresse, att allt göres för att hindra ett vidare fortgående på en väg, som kan leda till verklig nationell våda.»

Att herr Waldenström icke citerade detta, kan man lätt förstå, därför att dessa ord icke passa i stycke med och icke främja den mening, han uttalade, så att jag finner det naturligt, att han hoppade öfver detta. Emellertid har jag ansett, att, då det öfriga citerades, äfven detta stycke borde citeras.

Han sade i sitt anförande, att om man förbjöde A. att köpa, så hade man faktiskt förbjudit B. att sälja. Nej, så är det icke, ty man förbjuder icke C., D., E. och F. att köpa, och B. har rättighet att sälja till dem, äfven om han icke har rättighet att sälja till A.

Vidare nämnde herr Waldenström, att en person, som vore nödsakad att sälja sitt hemman, skulle af ett bolag kanske få 30,000 kronor för detsamma, men enligt denna lag skulle bolaget icke få köpa, och han skulle då nödgas sälja hemmanet till enskilda för 20,000 kronor. Jag tror icke, att bolagen äro så liberala, att de betala en tredjedel mer än enskilda för en fastighet. Ätminstone i min närmaste hemtrakt går erfarenheten i den riktningen, att det icke är de personer, som på grund af sina affärer behöfva sälja sina hemman, som få sälja till bolag, ty en person,

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.

(Forts.)

som kommit i det predikament, att han på grund af sin ekonomiska ställning nödgas sälja sitt hemman, har vanligen förut sålt skogen, och sedermera är hemmanet icke begärligt för bolagen, utan då är han nog hänvisad att sälja till enskilda personer, som vilja köpa hemmanet för att bruka jorden. Däremot har det gått så, att de personer, som äga goda hemman med stor skogsareal och med sparad skog och icke kommit i den ställningen, att de behöfva sälja sina sina hemman, sälja till bolagen. Men om man nu genom ett förbud skulle hindra en person i denna ställning från att sälja till bolag, och han måhända icke finge sälja till enskilda till fullt så högt pris som till bolaget, vore det då någon skada i. att denna person nödgades behålla sitt hemman, eller finge mindre betaldt för det. Jag tror, att det vore bättre, om han nödgades behålla det.

Man kan ju tänka sig möjligheten, att det kan i ett eller annat fall förekomma, att en person, som till följd af sin ekonomiska ställning blir nödsakad att sälja, icke kan på grund af egendomens läge eller andra omständigheter få en enskild person att betala så högt som bolaget skulle vilja göra. Men då har jag tänkt alldeles såsom herr Lindhagen nyss anförde, att, när det gäller en stor nationell sak, det är bättre, att en man förgås för folket, än att allt folket dör.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Åkerlind: Herr talman! Då herr Waldenström för en stund sedan sökte bevisa, att det icke skulle gå an att råda bot mot de missförhållanden, som för närvarande äro rådande i Norrland och Dalarne, genom antagande af det utaf reservanterna framlagda förslag, då väntade jag, att han skulle påvisa något annat sätt, hvarpå man skulle kunna afvärja den stora öfverhängande faran. Sin vana likmätigt sökte han bara att med några kvickheter undandraga sig denna sin skyldighet. Han frågade, om man kan anses vara en fiende till en sak, därför att man vill afråda ett sådant förslag, som han och hans meningsfränder anse oriktigt och fullkomligt utan verkan. Det föreföll mig såsom herr Waldenström i sitt om begåfning och nit vittnande anförande inför kammaren ådagalade ett särskildt intresse för att lyssna till deras röster, hvilka sökt uppkonstruera omöjligheter och hinder för skyddsåtgärder för Norrlands bevarande. Ehuru han själf är bosatt i Norrland, synes han icke äga tillräcklig kännedom om huru bolagsväldet härskar därstädes, ja till och med i det län, där han själf bor. Det finnes socknar i Norrland till och med i Gefleborgs län, som helt och hållet öfvergått till bolag; socknar i hans grannskap, där befolkning ligger såsom såld i bolagens våld. Låt vara att herr Waldenström såsom stadsbo måhända icke känner trycket och verkan af dessa förhållanden så noga eller kanhända icke ens känner behöfvat utaf att sätta sig in i dessa förhållanden så noga, utan att han hellre vill taga hänsyn till hvad olika organ för bolagsintressen

hafva yttrat i frågan, han borde dock enligt min uppfattning till någon del hafva fäst på uppmärksamheten vid det i ögonen fallande missförhållandet.

Han kritiserar reservanternas talesätt och synes vilja framhålla, att dessa i sin framställning kringgått saken eller velat liksom förhindra den enskilde att sälja och erhålla så stor ersättning för sin egendom som möjligt.

Jag vill erinra herr Waldenström om att, skall man draga konsekvensen af detta anförande, så måste herr Waldenström också vara motståndare till den lag, som vi för närvarande hafva med afseende å utlåningars rättighet att äga och besitta fastighet inom riket. Utlåning skulle till exempel kunna köpa en fastighet i vårt land och betala betydligt mera än till och med ett norrländskt sågverksbolag skulle vilja gifva.

Den föreliggande frågan är enligt min mening en lifsfråga för Norrland och Dalarna. Jag tror icke, att välsignelsen för den norrländska befolkningen ligger så mycket i att den erhåller hög betalning för sin jordtorfva; välsignelsen för befolkningen själf och för landet i sin helhet ligger däruti, att den är en själfbesutten befolkning, att den äger sin jord och känner, att det är en torfva som tillhör den. Exempel finnas till och med från herr Waldenstoms egen ort på att personer, som sålt sin egendom för 20-, 30-, 40-, 50,000 kr., hafva, då de fått penningarna, inom några år varit aldeles utblottade. Deras förfäder hafva suttit på samma fäderneärfda torfva och skött den någorlunda väl, men då den blifvit såld och penningarna inlutit, har man icke kunnat sköta dem, och följden har blifvit, att man kommit i en mindre lyckligt lottad ställning.

Norrlands lycka och välsignelse beror enligt min uppfattning till stor del därpå, att vi få en sådan åtgärd genomförd, som reservanterna föreslå.

Jag tror, att en fara föreligger att få en stat i staten, om bolagens fastighetsförvärf får fortgå på sätt som nu sker. Herr talman, jag ber att med anledning af hvad jag nu haft äran anföra, få yrka bifall till reservationen.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag skall börja med den sista ärade talaren och säga, att jag för min del är nog enfaldig att tro, att Konungens befallningshafvande i de särskilda länen uppe i Norrland förstå saken ungefär så godt som han och kanske litet bättre. Jag behöfver därför icke anse, att jag befinner mig i dåligt sällskap, om jag tillägger Konungens befallningshafvande fullt så godt vitsord som herr Åkerlind. Herr Åkerlind sade bland annat, att när en bonde sålt sin egendom till ett bolag och fått mycket pengar därför, så hade han supit upp dem. Tro då herrarna, att man hjälper detta med en sådan lag som den här föreslagna? Tro herrarna, att det är endast när ett *bolag* köper ett hemman, som bonden kan suppa upp pengarna? Nej, det kan han göra lika väl, om han sålt sitt hemman till en

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

enskild person, och då borde man väl konsekvent komma till det resultat, att ingen finge sälja sitt hemman alls, utan att hvar och en skulle sitta kvar därpå icke endast till sin död, utan äfven mycket längre.

Jag skall vidare vända mig till herr Ollas Anders Ericsson. Han talade om, huruledes bolag köpt ända till 100 tunnland jord för en half ankare brännvin. Men tror då herr Ericsson, att man behöfver bilda ett bolag för att köpa 100 tunnland för en half ankare brännvin, ifall det finnes en bonde så dum, att han säljer sitt hemman för det priset. Icke kan det hjälpas genom en lag sådan som denna.

Vidare sade både han och andra, att jag själf borde hafva anfört något botemedel mot det onda, när jag icke velat acceptera det här föreslagna. Jag säger rent ifrån, att det kan jag icke. Men jag ser, att det, som här är föreslaget, duger icke. Och det är nog som skäl för mitt omdöme om motionen. Om jag ser, att en person är sjuk, och en annan kommer och föreslår ett kvacksalfvarmedel, som jag vet vara odugligt, så vore det väl märkvärdigt, om jag icke skulle få afråda från dess bruk, därest jag icke själf kunde anvisa det läkemedel, som verkligen hjälpte. Nej, visst icke. Det finnes en af Kungl. Maj:t tillsatt norrlands-kommitté, som just har till uppgift att utleta detta läkemedel, som säkerligen *ingen* af oss här i kammaren, hvarken reservanterna eller herr Åkerlind eller Ollas Ericsson, kan finna. Men att jag icke förmår finna på det läkemedel, som kan hjälpa, däraf följer icke, att dalarepresentanterna eller reservanterna hafva funnit det rätta.

Det har mycket talats om, huruledes bolagens jordförvärf leda till att de själfägande bönderna gå under. Detta är ett argument, som »tar i folk», men på sid. 30 uti förevarande betänkande skola herrarna finna, att »under tiden 1885—1895, då sannolikt bolagens jordförvärf var starkast, detta dock ej verkat värre, än att samtidigt antalet 'öfriga jordägare' (denna rubrik är i redogörelsen satt som motsats mot sågverksaktiebolag, andra sågverksägare och bruksägare) icke blott icke minskats, utan tvärt om ökats med 7,035 personer eller 8,45 %, och att taxeringsvärdet å deras jordbruksfastighet ökats med 34¹/₂ millioner kronor eller 13,23 %».

Detta är väl ändå statistiska siffror, som man icke alldeles får blunda för eller tro sig hafva vederlagt med åtskilliga sentimentala utgjtelser.

Herr Eriksson i Vallsta menade, att jag hade citerat på orätt sätt. Jag skall be att få inlägga min gensaga däremot; det är fullkomligt oriktigt. Jag har icke läst upp alla Konungens befallningshafvandes utlåtanden från början till slut, men då jag citerade det från Konungens befallningshafvande i Falun, så nämnde jag just, att han säger, »att under det taxeringsvärdet å samtliga jordbruksfastigheter inom länet ökats från år 1896 till 1901 med 31,61 %, taxeringsvärdet å sågverksaktiebolagens jordbruksfastigheter under samma tid ökats med icke mindre än 78,35 %».

Men jag anförde tillika, att Konungens befallningshafvande sagt, att detta berodde *icke endast* på bolagens fastighetsförvärf, utan äfven dels på en ökning af taxeringsvärdet i allmänhet dels därpå, att bolagens från hemman afsöndrade skogsfastigheter numera påförts särskildt taxeringsvärde. Så förhöll det sig med den saken.

Det är alldeles som om herrarna trodde, att ett förbud att sälja jord till bolag skulle vara ett skydd för jordägare mot att göra dumma affärer. Kunde man finna ett skydd mot detta, så borde man tillämpa det icke endast på jordägare, utan på hvarje människa, som har något att sälja, ty det finnes väl knappast någon klass af människor, som icke begär många dumheter.

Herr Lindhagen sade, att enligt reservanternas förslag samma frihet att sälja skulle existera för jordägare i Norrland som i södra delarna af Sverige. Men det är icke riktigt. I södra delarna af Sverige skulle nämligen hvar och en fortfarande hafva rätt att sälja till den högstbjudande, hvem han än vara mände, men i norra Sverige skulle man icke äga rättighet att sälja till den högstbjudande, *därest denne vore ett bolag*. Detta måtte väl vara en väsentlig skillnad.

Nu säger herr Lindhagen, att han tyvärr icke kan gifva Konungens befallningshafvande samma vitsord som jag. Jag må erkänna, att detta egentligen icke förundrar mig, ty naturligtvis gifver icke herr Lindhagen vitsord åt någon, som har något att säga emot den åsikt, som han förfäktar. Men det torde vi väl ändå kunna komma öfverens om, att Konungens befallningshafvande förtjäna *det* vitsordet, att de icke stå främmande för och fjärran från de förhållanden, som här kräfva ett ingripande. Vidare kunna vi komma öfverens om, att dessa Konungens befallningshafvande icke äro så kvalificerade, att man har rätt att säga, att de *sakna vilja* att se sakerna i deras rätta ljus. Det är dessa kvalifikationer, som reservanterna hafva fränkänt Konungens befallningshafvande, och jag tycker, att det skulle passa herr Lindhagen, om han ville gifva Konungens befallningshafvande dem tillbaka.

Herr Lindhagen sade: »ja, Konungens befallningshafvande komma från södra Sverige dit upp och se sakerna med södra Sveriges glasögon; men», sade han, »sätt en person på ett bondhemman och låt honom slita ohyggligt ondt där och gör honom sedan till landshöfding, kanske ser han då sakerna på ett annat sätt». Ja, sätt herr Lindhagen på ett hemman och låt honom slita ondt förfärligt med dåliga affärer, som tvinga honom att sälja hemmanet; låt honom då törna mot en lag, som tvingar honom att sälja hemmanet för mycket mindre pris än hvad han kan få af ett bolag och hvad han behöfver för att reda ut sina dåliga affärer och göra alla rätt — då kanske också han skall bedöma denna sak annorlunda.

Herr Daniel Persson anförde — jag ber om ursäkt, om det icke var herr Daniel Persson, men någon var det — att jag uppletat alla möjliga och omöjliga skäl mot reservanternas förslag.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.

(Forts.)

Jag har visst icke letat upp några; jag har blott plockat upp dem, som ligga alldeles för fötterna.

Slutligen talade herr Lindhagen om en historia uppe från öfre Dalarne. Där hade han inför en samling bönder framställt just den invändning, som jag här framfört. En bonde hade då stigit upp och sagt: »då säger jag, att det är bättre att en man dör för folket, än att hela folket förgås». Mina herrar, ni torde alla veta, att dessa ord först gått ut från den judiske öfversteprästen Kajfas' mun, när det gällde att röja Kristus ur vägen. Att man rättade sig efter hans råd, hade till följd, att man begick den gröfsta missgärning och det grymmaste blodsdåd, som historien känner till. Jag vill fråga, om det passar herr Lindhagen att i denna fråga anföra det som ett argument för sig.

Herr Svensson i Bondön förenade sig med herr Waldenström.

Herr Åkerlind: Jag kan naturligtvis icke yttra mig om huruvida herr Waldenström tror, att jag har sagt så, som han förklarade mig hafva yttrat, nämligen att en bonde, som sålt sitt hemman och supit upp penningarna, icke vore lycklig, utan tvärtom var olycklig därför, att han sålt hemmanet, eller om han med uppsåt citerade mitt yttrande orätt. Faktum är dock, att herr Waldenström citerade orätt. Han meriterade sig ännu en gång i sitt sätt att citera en annans yttrande. Jag har yttrat, att personer, som sålt sitt hemman, hafva svårt att sedan behålla sina penningar, men därmed har jag icke sagt, att de supat upp penningarna för att blifva af med dem.

En sak ber jag att få tillägga, medan jag har ordet. Det förefaller mycket egendomligt, att af de olika motioner, som väckts om åtgärder mot bolagsväldet i Norrland, icke en enda vunnit herr Waldenströms gillande. Herr Emthén har motionerat om, att bolagen borde bättre vårda de hemman, som de kommit åt. Herr Styrlander har vid upprepade tillfällen motionerat om att åsätta bolagen dubbel bevillning för fast egendom. När var herr Waldenström med om att något borde göras? Aldrig. Nu har motionerats om lagstiftning på sätt här föreligger, och herr Waldenström uppbjuder nu hela sin kraft för att förfäktas en motsatt ståndpunkt gent emot Andra Kammarens mening. Det är rätt betecknande.

Herr Lindhagen: Herr Waldenström har mycket intresse för denna sak, men jag kan af hans anföranden knappt tro, att hans intresse är så synnerligen varmt för själfva hjärtpunkterna i detsamma. Det är för öfrigt ganska svårt att följa honom i hans argumentation, därför att han fortfarande hyllar grundsatsen om Pers och Påls obundna handlingsfrihet. Jag kan icke få någon hållpunkt på det hela.

Det vill jag dock säga, att herr Waldenström, då han gaf sig in på själfva saken och ville åberopa statistik, för alldeles vilse och åberopade en sak, som synnerligen talar till förmån för

norrlänkskommitténs förslag, och det är den statistik, som skulle visa, att oaktadt bolagens jordförvärf under en viss period, har antalet enskilda jordägare ökat under samma tid. Norrlands-kommittén har fullständigt utredt, att på bolagens hemman minskas befolkningen och äga i allmänhet inga nya upplåtelser rum. Hvad betyder detta, att trots det, att åboarnes antal på bolagshemmanen minskas mer och mer, ändock jordägarnes antal på det hela ökas? Jo, att det vore lyckligt, om det också funnes plats för den ökade befolkningen på de hemman, som tillhöra bolagen, där sådan utveckling nu är afbruten. Den åberopade statistiken visar alldeles motsatsen mot hvad herr Waldenström skulle vilja.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfva fast egendom.

(Forts.)

Herr Waldenström har icke velat anföra något botemedel. Han sade: »Det kan icke jag, ty det är norrlandskommittén, som skall göra detta.» Men det är just kommitténs framställning, som framlagts af motionärerna, då ingen annan velat taga hand om den. De hafva gjort det just därför att norrlandskommittén, som denna säger, i känslan af sitt ansvar funnit oundgängligt, att detta sker. Hvad botemedlet angår, så är det visserligen mycket bekvämt att säga: jag känner intet botemedel, och det är icke min sak att komma med ett sådant. Men man skall väl försöka anvisa, att det finnes något bättre.

Hvad gäller frågan däruppe? Jo, en strid om skogen mellan bolagen å ena sidan, som vilja hafva monopol på skogen för sin näring, och det allmänna å andra sidan, som vill, att befolkningen skall dels i skogen hafva ett rörelsekapital, dels i den odlingsbara marken ett område, som den kan utvidga sig på. I denna strid är det bolagens jordförvärf, som utgör själfva sakens kärna, och det är detta, som framkallat missförhållandena. Huru då afhjälpa dessa? Naturligtvis finnes intet annat sätt än att i första hand hindra bolagens jordförvärf. Om man icke gör det, kan man icke genomföra saken. Då finnes ingen hjälp, utan då får olyckan gå sin gilla gång.

Herr Waldenström talade fortfarande om landshöfdingarnas stora och höga auktoritet. Jag har sökt min auktoritet i sakskäl och hos de personer, som framfört desamma. Jag har anfört den opinion, som finnes bland befolkningen och som tagit sig uttryck i den motion, som afgifvits af de flesta norrlandsrepresentanter här i kammaren. Denna opinion imponerar på mig mer än vissa landshöfdingars opinion. Och skall man gå till de skäl, som anförts, så vill jag nu blott taga som exempel landshöfdingen i Västerbottens län, som helt enkelt hänvisar till 1810 års kungörelse, som berättigar hvarje »svensk man» att förvärfva och besitta fast egendom inom Svea rike.

Detta återkallar igen hos mig minnet af det svar, som gafs vid mötet mellan bönderna uppe i Dalarne; — i förbigående vill jag gent emot herr Waldenström erinra, att om Kajfas åberopade yttrande står skrifvet, att »detta sade han, därför att han hade profetians gafva.» — När, som sagdt, kommunalstämmans ordförande hade fällt detta yttrande, brusade bifall genom rummet från de

Ang. förslag
till lag om
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
för ekonomisk
verksamhet att
förvärfa fast
egendom.

(Forts.)

närvarande. Dylika öfverallt återkommande uttryck af befolkningens opinion utgör för mig ett mycket större bevis för, hvar den rätta sakkunskapen ligger, än det som kan hämtas från ämbetsmyndigheters åberopande af 1810 års författning om hvarje svensk mans rätt att köpa fast egendom.

Herr Hörnstén: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att nämna något med anledning af det anförande, herr Waldenström hade om hvad en reservant i norrlandskommittén hade yttrat i denna sak, att nämligen denna åtgärd äfven drabbar järnverksindustrien, som genom densamma skulle förhindras att få skog nog till kolning o. s. v. Jag har rest genom norra Helsingland och därifrån allt upp till yttersta norden inom vårt land och därvid funnit, att järnverksindustrien inom öfre Norrland totalt upphört, och att således för densamma icke kan finnas något behof att skaffa sig skog för kolningsändamål. I stället för de järnbruk, som förut funnits, har det uppstått sågverk, som icke aktat för rof att taga denna skog, som skulle vara afsedd för järnindustrien, och förädla den i sågverksindustriens tjänst. De hafva därvid gått så långt utöfver sin befogenhet, att en gång ett sågverksbolag dömdes att forsla cirka 70,000 timmer en rätt lång väg tillbaka till ett sågverk, där det rätteligen ägde att säga, nämligen där järnbruket hade stått. Detta prof på öfvergrepp jämte alla öfriga, som här i afton under denna debatt framförts, talar ett betydligt kraftigare språk än den teoretiska framställning, som herr Waldenström tycktes sätta så stort värde på, och som finnes i landshöfdingsämbetenas berättelser.

Jag medgifver, att siffrorna där kunna på sitt sätt tala. Men det finnes något annat, som talar också, och det är de *praktiska förhållandena*, hvilka blifvit så tydligt framställda af den föregående ärade talaren. att jag icke behöfver yttra något därom. Jag har själf varit i tillfälle att under resor i Norrland se och bevittna precis allt, som blifvit af herr Lindhagen bland andra framhållet. Men jag skall nu inskränka mig till att bemöta ett annat af herr Waldenströms yttranden, nämligen att norrlandsbönderna icke skulle komma att få sälja till *högsta* pris.

Helt nyss har i min hemsöcken sålts ett hemman till ett bolag för 30,000 kronor. När jag reste hemifrån efter påskferierna, var en bonde beredd att betala dessa 30,000 kronor. Men lika fullt kom det i bolagets ägo. Han var sälunda betänkt på att gifva lika mycket, som bolaget har betalat. Men orsaken, hvarför det icke blef hans, vet jag icke riktigt. Jag antager emellertid, att orsaken ej kunde vara annan än en, nämligen bolagens öfverhandtagande välde, som på ett eller annat sätt där ställde sig hindrande i vägen, för att en enskild man skulle tillförsäkra sig om ett hemman.

Mycket annat skulle kunna vara att här andraga. Men tiden är långt framskriden, och kammaren torde hafva hört tillräckligt i denna sak.

Men jag kan icke undgå att till sist göra en erinran angående det bibelcitrat, som af herr Waldenström anfördes och herr Lindhagen till en del bemött. Skulle nu det bolagsförvärf, som herr Waldenström ville försvara, vara den Kristus, som norrlandsrepresentanterna vilja korsfästa med detta lagförslag, påstår jag, att det endast är en ekonomisk antikrist, som gjort sig väl förtjänt af att afrättas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Herr Enander: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord.

För mig ställer sig frågan: Skola vi sätta »moder Svea» på aktier eller icke? — Ja, från den nationella synpunkten, som är den högsta, måste jag yrka bifall till reservationen. Jag har redan påmint om, att aldrig skola i Norrland, i fall det helt och hållet kommer i bolagens händer, kunna födas några fosterländska känslor. — Och därför vill jag särskildt till herr Waldenström, som ju i denna kammare så många gånger uppträdt såsom fosterlandsvän och skördat gillande därför, framställa den frågan, om det icke från denna synpunkt äfven för honom kunde vara skäl att uppträda för bifall till reservationen. En passus i hans anförande, om jag förstätt honom rätt, gifver anledning till en vänlig erinran om, att det var en högre makt, som dikterade och tvingade fram de citerade orden ur Kaifas mun. Det är också en högre makt, som bjuder att yrka bifall till reservationen, nämligen fosterlandskärlekens makt.

Herr af Callerholm: Herr talman! Då jag deltagit i affattandet af den nu förevarande motionen, har jag föreställt mig, att jag borde med några ord angifva anledningen, hvarför jag så gjort, helst som jag icke var med om den motion, som framkom vid 1901 års riksdag. Framställningen därom torde kunna vara i någon mån för kammaren lärorik, därför att det är historien om en syndare, som sig omvänder och bättrar. Vid denna sena timme vill jag dock icke upptaga kammarens tid därmed, utan åtnöjer mig med att taga fasta på det yttrande, som senast fällts af herr Waldenström, att vi böra gifva Konungens befallningshafvande det vitsord, att Konungens befallningshafvande ej stå främmande för de frågor, som blifvit till dem öfverlämnade.

Detta erinrar mig om, huruledes jag uti det landsting i min hembygd, som under fjolåret var samladt till ordinarie möte, med djup rörelse hörde Dalarnes främste målsman yttra, att bevarandet af ett själfständigt bondestånd är Dalarnes hjärtefråga. Mina herrar! Det är icke endast Dalarnes hjärtefråga, utan lika mycket och i lika hög grad Norrlands hjärtefråga. Det kan blifva, ja, det står ganska nära att blifva en hjärtefråga äfven för rikets sydligare delar. Och jag kan icke hjälpa, att jag känner djupt och allvarligt, att det bör och maste blifva en Andra Kammarens

hjärtefråga. Det är i djup känsla häraf, som jag, herr talman, för min del vill yrka bifall till reservationen.

Herr Öberg instämde häruti.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de där- under gjorda yrkandena gaf her talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag därå och bifall i stället till den af herr Zetterstrand med flere afgifna, vid förevarande utlåtande fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 51, bifaller den af herr Zetterstrand med flere afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 131 ja mot 67 nej; och hade kammaren alltså afslagit utskottets hemställan och bifallit den af herr Zetterstrand med flere afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 2.

Ang. förslag till lag ang. inskränkning i ägostyckningsförfarandets tillämpning.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 52, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående inskränkning i ägostyckningsförfarandets tillämpning.

Lagutskottet hade till förberedande behandling mottagit en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 91, hvari herr O. Emthén föreslagit, att Riksdagen ville för sin del antaga följande

Lag

angående inskränkning i ägostyckningsförfarandets tillämpning.

Häri genom förordnas, att hvad lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 stadgar i af-

seende å ägostyckning tills vidare ej skall äga tillämpning inom Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands och Gäfleborgs län, dock skola redan påbörjade ägostyckningar i enlighet med lagen fullföljas.

Ang. förslag till lag ang. inskränkning i ägostyckningsförfarandets tillämpning.

Denna lag skall gälla tills vidare intill den 1 september 1906.

(Forts.)

Utskottet hemställde dock, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade fogats reservation af herrar *Zetterstrand, Lindhagen, Styrlander, Andersson* i Helgesta, *Olsson* i Mårdäng och *Nordin*, hvilka yrkat, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte för sin del antaga följande

L a g

angående inskränkning i ägostyckningsförfarandets tillämpning.

Häri genom förordnas, att hvad lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 stadgar i afseende å ägostyckning ej skall äga tillämpning å bolag eller förening för ekonomisk verksamhet tillhörigt hemman inom Norrbottens Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands eller Gäfleborgs län; dock skola redan påbörjade ägostyckningar i enlighet med lagen fullföljas.

Denna lag skall gälla tills vidare intill den 1 september 1906.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet lämnades till

Herr *Zetterstrand*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då svenska Riksdagen år 1896 antog lagen om förändrade bestämmelser rörande hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring, fäste man inom kamrarne stora förhoppningar på det nya rättsinstitutet ägostyckning. Dessa förhoppningar hafva också gått i fullbordan hvad beträffar de delar af landet, som man i vanligt tal kallar södra och mellersta Sverige. Och äfven inom Värmlands län tror jag, att ägostyckningsförfarandet hälsats med stor belåtenhet.

Emellertid hafva de farhågor, som vid lagförslagets framläggande yppade sig från norrländskt håll, ledsamt nog visat sig vara välgrundade. Det har visat sig, att detta ägostyckningsförfarande, som man trodde skulle komma att lända till fromma för jordbruket där uppe i Norrland, medfört ganska ledsamma resultat. Motionären har därför väckt förslag om, att detta ägostyckningsförfarande måtte för viss tid upphävas, hvad beträffar Norrland.

Ang. förslag
till lag ang.
inskränkning i
ägostycknings-
förfarandets
tillämpning.

(Forts.)

Utskottet har också till någon del gifvit motionären rätt, att det har sagt: »I någon mån ändrade bestämmelser för ägostyckningsförfarandet i de nordliga delarna af vårt land äro sannolikt behöfliga.» Men utskottet har på samma gång framhållit, att en säkrare grundval erfordrades för bedömande i ett sammanhang af de spörsmål, som genom en lagändring i detta fall uppstå.

Nu får man gifva utskottet rätt däruti, att det i allmänhet icke är tillrådligt att komma med provisoriska bestämmelser. Men i det föreliggande fallet, likasom i den fråga vi nyss hade före, gäller det, att fara verkligen är å färde. Ty om det får fortgå på samma sätt som nu, torde de olägenheter, som ägostyckningsförfarandet framkallat i Norrland, komma att än mer växa och göra sig gällande.

Motionären har påpekat, att dessa olägenheter särskildt bestå däri, att bolagshemman ägostyckas på det sätt att inägojorden försäljes utan åtföljande skog. Och det har man ju från alla håll hört framhållas, att det lilla jordbruket i Norrland utan stöd af skog icke bär sig.

Under Riksdagens lopp har jag varit i tillfälle att några gånger studera en del tidningar särskildt från Västernorrlands län. Och hvad jag där funnit har verkligen på mig gjort det intryck, att motionären i detta fall icke har öfverdrifvit. Jag har i dessa tidningar sett kungörelser, som varit af ganska stereotypt innehåll. De ha i allmänhet lydt så: den och den dagen försäljes på auktion inägojorden till det $\frac{1}{2}$ hemman, det $\frac{1}{4}$, det $\frac{3}{8}$ etc., det kunde ha varit ett uppräknande af ända till 10 å 12 hemmansdelar; så har det slutat: till inägojorden hör rätt till mulbete och skogsfång under femtio år. Nu har jag hört uppgifvas, att denna rätt i somliga fall icke tilldelas för längre tid än tjugufem år, i andra ej alls förekommer. Men äfven om jag utgår från de kungörelser, jag sett, genom hvilka inroparen tillerkänts rätt till mulbete och skogsfång under femtio år, framställer sig i alla fall den frågan: huru skall det gå med dessa små inägoområden, när dessa femtio år gått till ända och sålunda skogsfångs- och mulbetesrätten upphör? Det förefaller mig nästan, som om de vore dödsdömda. Om nu, såsom motionären påstår och som jag genom tidningarna tyckt mig finna vara riktigt, det är på det viset, att detta ägostyckningsförfarande fortgår i ohejdad omfattning, är frågan den, huruvida vi icke i detta liksom i det förra fallet böra tänka på att genom en temporär lag söka hindra detta.

Nu har motionären tänkt sig, att ägostyckningsförfarandet skulle i dessa norrländska län helt och hållet upphöra. Reservanterna inom utskottet hafva icke velat vara med om en bestämmelse af så stor omfattning. Vi hafva nämligen tänkt oss, att det skulle kunna hända, att man genom en bestämmelse i denna riktning komme ur den ena svårigheten i den andra. Ty då det har visat sig, att ägostyckningsförfarandet i mellersta och södra Sverige medfört fördelar, obestriddliga fördelar, ligger det nära till hands att antaga, att samma förfarande äfven i de norrländska länen skall

kunna medföra stora fördelar hvad beträffar kustlandet och hemman, som icke tillhöra bolag. Motionären har nog också i sin motivering uteslutande riktat sig mot ägostyckning af bolagshemman. Och det ha reservanterna tagit fasta på. Den provisoriska lag, som vi föreslagit skulle gälla till den 1 september 1906, hafva vi ansett böra äga tillämpning endast på bolag eller förening för ekonomisk verksamhet tillhörigt hemman. Och i denna omfattning, herr talman, skulle jag tro, att en dylik provisorisk lag kunde vara både berättigad och gagnelig. Och på grund däraf skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Ang. förslag till lag ang. inskränkning i ägostyckningsförfarandets tillämpning.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Styrlander, Andersson* i Baggböle, *Ny-dal, Åkerlind, Granlund, Nordin, Hörnstén, Olsson* i Märdäng och *Emthén*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen framställt propositioner i ämnet, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den af herr *Zetterstrand* med flere afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget *Andra Kam-marens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 30*, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphäfvande af vaccinationstvånget m. m.

Ang. upp-häfvande af vaccinations-tvånget m. m

I en inom *Andra Kam-maren* väckt, till utskottets behandling hänvisad motion, n:o 146, hemställde hr *G. O. V. Lindgren* i Örebro, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att vaccinations-tvånget måtte blifva afskaffadt, så att vaccination måtte blifva en frivillig sak; samt att, då vaccination förekomme, därtill måtte få användas endast animal lymfa; äfvensom att endast legitime-rade läkare måtte erhålla rättighet att vaccinera.

Utskottet hemställde dock, att herr *Lindgrens* förevarande motion ej måtte till någon *Andra Kam-marens* åtgärd föranleda.

Sedan utskottets berörda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af motionären,

Herr *Lindgren* i Örebro, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag får erkänna, att utskottet styckevis har behandlat min motion i välvilliga och vänliga ordalag i sitt utlåtande, så att man nästan kunnat vänta, att utskottet åtminstone delvis skulle ha tillstyrkt bifall till densamma, i synnerhet då man genom-läser hvad utskottet anfört från kungl. medicinalstyrelsens ytt-rande i denna fråga. Men det förekommer däri äfven ställen, på hvilka framställningen är mycket afvisande, och slutet blir, att

Ang. upp-
häfvande af
vaccinations-
tvånget m. m.
(Forts.)

utskottet »om ock motvilligt» hemställer, att min motion ej måtte till någon kammarens åtgärd föranleda. Jag skall därför be att på en stund få taga kammarens tid i anspråk för att bemöta åtskilliga yttranden i utskottets utlåtande.

Utskottet säger på sid. 2, att »vaccinationen är den största och mest välsignelsebringande upptäckt, som blifvit gjord på hälso-lärens område». Vi kanske icke böra upptaga detta påstående till bedömande. Men jag ber endast få fråga: hvad säges om *kloriformens* och *antiseptikens* införande? Och hvad säges om *tuberkelbacillens* upptäckande och följderna därpå?

På samma och följande sida talar utskottet om »*homöopater*», »*naturläkare*» och »*undergörare*» samt »*välmenande*», men »*okritiska människor*» etc. såsom »*antivaccinationister*».

Ja, det är nog sant, att det finnes en och annan af de nämnda, som äro motståndare till vaccinationen. Men vi få icke skära alla öfver en kam. Vi få icke tro eller påstå, att de flesta, som äro emot vaccination, äro okunniga och okritiska. — Doktor A. F. Melander nämndes i sammanhang med detta yttrande och kallades, vill jag minnas, »*naturläkare*». Jag tror, att han skulle varit nöjd med den titeln. Men jag ber dock få nämna, att den vördade doktor Melander var medicine doktor och kirurgie magister. Om han ock var mindre kunnig i bakteriologi, såsom tillhörande den gamla skolan, hade han dock *rätt i sak* om vaccinationens skada och farlighet. Det är farligare att ha mycken kunskap i bakteriologi och föga praktisk erfarenhet samt sakna oförvillad iakttagelse- och omdömesförmåga.

De yttranden, jag i bilagan till min motion anført mot vaccinationen, äro af högt stående vetenskapsmän, läkare och professorer, som *icke* kunna jäfvas eller betecknas höra till den grupp, som jag nyss nämnde, att utskottet hänfört dem till. För öfrigt växer deras antal allt mer och mer i både in- och utlandet, i synnerhet i England och Tyskland, där de mest skarpsinniga och kritiska vetenskapsmän uppträdt mot vaccinationen och särskildt vaccinationstvänet.

Utskottet talar också om »*vanlig naturlig omdömesförmåga*». Ja, vanlig naturlig omdömesförmåga behöfver icke böja sig för en del oriktiga slutledningar, som framkommit i utskottsbetänkandet. Jag återkommer till denna sak något senare, men jag ber att redan nu få påpeka, att det är ganska vanligt, att reformförslag komma från lekmän och att fackmännen följa efter, därtill ofta nödda och tvungna. Man bör icke förakta ett förslag, när det är godt och för rätt och sanning i skölden, därför att det utgått från lekmän.

Så talar utskottet om »*retelsen i att få träda i opposition mot ett allmänt gällande åskådningssätt*». Ett sådant vapen tycker jag, att utskottet ej bort begagna. Ty ingen människa kan skåda in och se de inre bevekelsegrunderna för en annan människas handlingssätt. Det är sårande att läsa sådana uttryck, helst när man vet, att man handlat efter bästa samvete och fast öfvertygelse.

Hvad mig beträffar, så har jag tänkt på och studerat vaccinationsfrågan i mera än 40 år och därvid äfven opartiskt sökt att komma till en annan öfvertygelse. Men ju mer jag studerat frågan, ju fastare har min öfvertygelse blifvit, att vaccinationen både är onyttig och farlig. Om denna åsikt står jag icke ensam. Den förfäktas, såsom jag för en stund sedan nämnde, äfven af många läkare och vetenskapsmän, som grundligt studerat frågan.

På sid. 3 i betänkandet talar utskottet om smittkoppor och fläckfeber. Jag tillåter mig säga, att det är något oförsiktigt af utskottet att tala om smittkoppor och fläckfeber på samma gång vid ett försvar för vaccinationen. Fläckfeber är nu en lika ovanlig sjukdom som smittkoppor, men skyddsypning mot fläckfeber användes ej och har aldrig användts. Hvad kan då orsaken vara till fläckfeberns nära nog totala försvinnande? Man kan här också fråga: hvarför skall blott en enda sjukdom, smittkoppor, preventivt behandlas? Äfvenså kan här frågas: hvad är orsaken till att under kriget 1813 omkring 80% af de sårade dogo i särfeber, medan under boerkriget endast ett fåtal dog i nämnda sjukdom?

Medicinens historia visar, att epidemier tidtals rasat med stor våldsamhet, men sedan försvunnit. Spetälskan härjade Europa under medeltiden. Nu är denna sjukdom borta, utom i Norge och i Sverige å Järfso sjukhus samt några få andra ställen i landet. *Utan ympning!*

Pesten har härjat i Europa flera gånger, men värst 1349. Den är nu borta, ehuru *ympning* mot densamma *ej användes*. Den spanska upptäckten att vaccinera mot pest tillämpas lyckligtvis ej.

Utskottet beskriver å sid. 4 och 5 den hemska koppjsjukdomen. Ja, vi veta ju, att det är sant, att, innan den Jennerska skyddskoppypningen började användas i Sverige, smittkoppseländet var gräsligt. Men hvarför? Jo, *dels* därför att man ej förstod att behandla sjukdomen. Man förstod ej att isolera de sjuka, utan lade t. o. m. friska och sjuka i samma säng; *dels* och icke minst berodde detta koppelände därpå, att läkarne som då liksom nu höllo styft på »vetenskapens resultat» för att mildra förloppet af smittkoppor, som de trodde, att alla människor måste få, inympade alldeles *äkta* smittkoppsgift genom den s. k. inokulationen, ja, mina herrar, man förvånas, men det var just äkta smittkoppsgift, som inympades. Dessa läkare ansågo, att, om de själfva smittade en frisk med verkliga smittkoppor, den ympade skulle få en lindrigare koppjsjukdom. Det var en gräslig tid, måtte den aldrig återkomma! Jag ber att få uppläsa några utdrag ur en beskrifning af denna metod från en uppsats i tidskriften »Hygiea» för år 1896, hvilken uppsats är författad af den mycket värderade och ärade professor Curt Wallis. Han säger där: »Om metodens fördelar voro oomvistliga, voro dess brister det i lika hög grad. Dödligheten var i början ej ringa, så länge man använde metoden att öfverföra smittämnet genom att inlägga med koppar genomdränkta bomullstamponer i näsborrarna; den angifves då hafva

Ang. upphäfvande af vaccinationsvänet m. m.
(Forts.)

Ang. upp-
häfvande af
vaccinations-
teånet m. m.
(Forts.)

uppgått till 1 på 50 inokulerade.» Vidare yttrar prof. Wallis: »Och likväl var metodens största brist ej den, att den öfverförda sjukdomen ingalunda saknade faror. Innan inokulationen företogs, måste patienten genomgå under ett par veckor en sträng kur med diet och åderlätningar eller såsom Jenner skildrar det: 'man åderlät, tills blodet blef tunt, man laxerade, tills kroppen utmærglats till ett skelett, och detta tillstånd bibehölls genom en svåltkur på vegetabilier'. Sedan inokulerades och den inokulerade fick smittkoppor.» Huru var det väl möjligt, att en så behandlad människa skulle kunnat stå mot? Är det väl underligt, att dödsfallen i smittkoppor på den tiden voro så ofantligt många? Slutligen yttrar professor Wallis: »Och likväl återstår metodens förnämsta brist att omtala. Hvarje inokulerad var en smittkoppsjuk och utgjorde en fara för omgifningen, och det var ej säkert, att den sjukdom han spred skulle få samma gynnsamma förlopp som hans egen.» Det är förvånande, att den ärade författaren talar om »en brist» i ett så förfärligt system, som måste helt och hållet utdömas. Nu för tiden med våra kunskaper om smittans natur skulle väl ett sådant handlingssätt betecknas såsom brottsligt, ja, rent af såsom vansinnigt.

Professor O. Medin skrifver bland annat i samma tidskriftshäfte: »Det väckte ett oerhördt uppseende, när den berömda läkaren Rosén von Rosenstein den 1 april 1756 förlorade en dotter, på hvilken han inympat kopporna. Och icke mindre blef förstämningen, då han kort därefter såg ännu en dotter borttryckas af döden.» Jag har velat göra dessa utdrag ur ofvannämnda tidskrift (sid. 551, 552 och 569) för att i någon mån visa, huru förfärligt det i förevarande afseende var ställt på den tiden och orsaken till att dödlighetssiffran då var så stor. I samma tidskrift sid. 572 omförmåles, hurusom lifmedikus Hedin berättat, att han på detta hemska sätt ympat öfver 500 barn och 500 gånger varit i ångest för utgången, och att i England lär två bröder Sutton hafva utfört omkring 30,000 inokulationer med detta hemska koppgift. Huru många ha sedan i sin ordning blifvit smittade af dessa tusentals inokulerade personer? När alla Sveriges läkare mot erkänsla och i välmening med lansetten af alla krafter spreda dessa smittkoppor, då är det väl icke underligt, att dessa koppor icke ville försvinna. Om alla Sveriges omkring 1,400 läkare togo sig det orädet före att nedsmitta friska människor med t. ex. skarlakansfebergift för att mildra en oundviklig skarlakansfeber, skulle vi i afseende å denna sjukdom få en förskräcklig statistik. Det kan ju icke förnekas.

I förbigående må anmärkas, att utskottet omnämner denna sak i följande öfverskylande och milda ordalag: »det jämförelsevis mindre lyckade försöket med inympning af smittkoppsgifvet uti huden (inokulationen).» Jenner afskydde inokulationen. Han ersatte den med den jämförelsevis ofarliga kokoppymningen. Naturligt är, att då Jenners metod segrade, *upphörde* den gräsliga *officiella smittkoppspridningen* af läkarne. Se där, mina herrar, största

orsaken till att dödligheten i smittkoppor så hastigt sjönk. Det kan väl knappast förnekas, att inokulations upphörande till följd af kokoppypmpningens införande måste hafva varit den *största* orsaken till koppepidemiens aftagande. Det är för öfrigt fullkomligt sant, att smittkoppsepidemien var i hastigt aftagande, *innan* vaccinationen infördes i Sverige. Detta synes också af den statistik, som finnes intagen i den af mig återopade »Hygiea» för 1896, ifall äfven jag skulle återopa statistik — som ju är vaccinationsförsvararnes förnämsta vapen. Jag tror, att det är samma statistik, som en gång förut nämnts i denna Riksdag; men man får taga den år från år, om man skall komma till rätt resultat, och icke, såsom utskottet gjort, slå ihop 5 år och taga dem i genomskränning. Om vi se på den officiella statistiken, så finna vi, att år 1800 dogo på hvarje million invånare mer än 5,000 personer i smittkoppor — förut dogo omkring 7,000 personer årligen på hvarje million i denna pestsjukdom — och året därpå, 1801, omkring 2,500 eller blott hälften. Det var samma år, som vaccinationen enligt utskottets uppgift började införas i riket, hvilken uppgift är riktig, ty det året skedde den första vaccinationen den 23 oktober klockan 5 e. m. på *två*, säger två, barn nere i Skåne. Sedermera ympades samma år ytterligare några få, dock icke många.

Man kan då väl med skäl fråga: huru kunde detta åstadkomma en så kraftig verkan? Hygiea säger på sidan 576, årgången 1896: »Så sent som på hösten 1801 var man i hufvudstaden och i Collegium Medicum icke böjd för att göra något försök med vaccinationen.» Så sent på året som i slutet af okt. infördes vaccinationen i Sverige. Det var då omöjligt, att den kunde hinna verka redan. Man ville ju icke ens i Collegium Medicum, att ett försök skulle göras. Under år 1802 var dödligheten i kopporna ej större än omkring 600 på en million invånare, men vaccinationen var högst obetydlig. Vi se alltså af ojäfaktiga siffror, att koppepidemien var på mycket god väg att upphöra före vaccinationens införande i riket. Dödligheten i smittkopporna sjönk under åren 1801—1805 till mindre än $\frac{1}{4}$ af hvad den förut varit, oaktadt de voro högst få, som vaccinerades. På denna tid fanns det naturligtvis få läkare, och kommunikationerna voro dåliga. Åren 1806—1809 steg åter dödlighetssiffran i smittkoppor, oaktadt under dessa år *flera* vaccinerades än under förstnämnda period. Af allt detta se vi, att koppepidemien *oafsedt vaccinationen* i betydlig grad var stadd på återtag, hvartill kommer det viktigaste, att läkarne, såsom jag förut nämnde, upphörde att sprida sjukdomsgiftet genom inokulation.

Man får för öfrigt icke bygga alltför mycket på statistiken. Man kan med densamma mängden gång bevisa nästan hvad man vill. Jag kan t. ex. med statistiken bevisa, att eldsvådornas antal i Sverige aftagit, sedan vaccinationen infördes. Jag kan bevisa, att rofdjurens antal minskats, sedan vaccinationen infördes, för att icke nämna flera exempel. *Därför att två saker inträffa*

Ang. upphäfvande af vaccinations-tvånget m. m.
(Forts.)

Ang. upp-
häfvande af
vaccinations-
tvånget m. m.
(Forts.)

samtidigt, är det ej sagdt, att den ena är orsak till den andra. *Samtidigt* med smittkoppornas aftagande upphörde Sveriges krig, *samtidigt* fördrefs Gustaf IV Adolf och *samtidigt* kom ätten Bernadotte på Sveriges tron. För öfrigt vore mycket att anföra angående statistiken i utskottets utlåtande, men jag vågar icke hålla på längre med denna sidan af saken.

På sidan 9 i utskottets betänkande anföres några statistiska uppgifter från det fransk-tyska kriget 1870—1871 rörande de i smittkoppor döda i de olika härarna. Jag kan icke underlåta att något beröra detta. Jag vågar säga, att det kanske icke är fullt riktigt att utan jämförelser i öfrigt jämföra dödsfallen under kriget på grund af smittkoppor hos fransmännen och tyskarne. Jag måste påpeka — hvilket är allmänt känt — att den tyska hären var synnerligen väl rustad i alla afseenden och icke minst hvad sjukvården beträffar, hvilken ju var mönstergill, då däremot den franska hären var mycket illa utrustad i alla afseenden och särskildt beträffande sjukvården. Det berättades på den tiden, att bedrägliga leveranter hade levererat stöflar med sulor af papp i stället för af läder åt manskapet, så att soldaterna blefvo våta om fötterna och till slut finga vandra barfota i köld och regn. Dessutom var den tyska hären den segrande och hade tillräckligt af mat m. m. både från sitt eget land och från fiendens, då den franska hären däremot var en slagen och flyende armé, som fick svälta och fara illa samt slutligen äta hund- och råttkött. Jag frågar: var det då underligt, att farsoter och sjukdomar, sedan de en gång kommit in i hären, spredos där mera ohejdadt än bland tyskarne?

På tal om tyskarne vågar jag påminna om hvad en ärad talare sade i kammaren för några år tillbaka, då samma fråga var på tal. Han påpekade då, att tyske kejsaren ej låter vaccinera sina barn. Han är klokare än så. Han sätter sig i detta fall öfver lagen.

Jag vill återgå till utskottets utlåtande. På sidan 9 talas om att allmänheten vid en smittkoppsepidemi lät revaccinera sig med god verkan. Hur vet man detta? Vore man säker på revaccinationens nytta, skulle man väl använda den mera, än som nu sker, ty de vaccinerade äro ju endast skyddade under 7 å 10 år. En 70-åring borde således, om han skulle vara skyddad, hafva undergått vaccination minst 7 gånger. Annars kan han ju få smittkopporna. Men nu vill, såsom jag tror, ingen revaccinera sig, om icke en koppepidemi bryter ut, och äfven från vaccinationsvänlig synpunkt är väl detta tids nog då, såsom erfarenheten lär.

Möjligt är väl, att skyddsympningen i början af förra seklet gjorde nytta, men då kände man ej till bakterier och desinfektion. Man kunde icke såsom nu isolera de sjuka med iakttagande af antiseptiska försiktighetsåtgärder. I våra dagar måste ympningen mot smittkoppor anses vara en antikverad metod. Ätminstone bör hvar och en hafva frihet att välja, då stor sannolikhet

förefinnes, att den fara, som skall undvikas, icke kommer att inträffa.

På sidan 10 anför utskottet också åtskilliga statistiska uppgifter från England, Belgien, Frankrike och Österrike. Jag vågar icke npptaga tiden med att kritisera dessa, men vill endast säga, att det ju är underligt, att vaccinationstväng icke förekommer i dessa upplysta länder. Det kan ju visserligen hända, att smittkopporna där gå mera än hos oss, men detta kan bero på trångboddhet och mindre renlighet samt tätare beröring med Orienten, där smittkopporna gärna vistas.

Utskottet säger också sid. 12, »att en stor del af befolkningen, som är ovaccinerad, vid första koppepidemi faller offer för sjukdomen.» Jag vill icke medgifva, att detta är riktigt. Vetenskapsmän i Stockholm hafva upplyst mig om, att, då smittkopporna för några år sedan funnos i Stockholm, epidemien mycket raskt begränsades genom isolering och desinfektion, så att folket ej behöfde falla offer för sjukdomen. Jag känner en familj i Östergötland, som bestod af sex personer. Då smittkopporna gingo därstädes, voro af familjens medlemmar fyra vaccinerade och två ovaccinerade. De fyra vaccinerade fingo kopporna och de två icke vaccinerade sluppo undan. Detta är också siffror, som tala, ehuru de äro små.

Jag måste nu be att få fästa uppmärksamheten vid något af hvad utskottet anför utaf kungl. medicinalstyrelsens yttrande, som är ganska märkligt och borde hafva gjort ett djupt intryck på utskottet. Här af citeras å sidan 14 följande:

»Onekligen erfordras också en *väl skolad personal*, om vaccinationen skall uppfylla alla de anspråk man ställer på densamma. Vissa tekniska felgrepp vid ympningen och än mera under förberedelserna till densamma gifvas ju med mer eller mindre rätt skulden till att icke blott själfva operationen misslyckas, utan ock att vaccinsjukdomen stundom får ett abnormt förlopp med åtföljande sjukliga tillstånd. På ett riktigt *handhafvande* af ympämnet måste också utan tvifvel mycken vikt läggas, då det ju icke finnes någon lymfa, som icke kan utsättas för förorening, vare sig från orena instrument, från barnets kropp eller annorstädes, eller som icke kan så oriktigt användas, att ympningen slår fel. Men äfven oafsedt tekniken och försiktighetsmåttan vid operationen, erfordras alldeles bestämdt medicinska kunskaper för att undvika accidenser vid vaccinationen, som kunna blifva af ödesdiger verkan för den ympade.» Jag ber herrarne lägga märke till detta. Vidare heter det: »Synnerligast galler detta vid ympningen från arm till arm. Ty onekligt är, att vid denna metod möjlighet finnes, att den vaccinerade direkt kan genom vaccination ådragas sjukdomar, såsom syfilis, erysipelas samt en del hudaffektioner m. m., äfven om sådant hos oss ytterst sällan inträffat. För att undvika detta fordras, då man i vårt land icke gärna kan undvara den humaniserade lymfan, att vaccinationen utföres af fullt kompetenta personer, hvilka äro i stånd att upptäcka så-

Ang. upp-
häfvande af
vaccinations-
tvänget m. m.
(Forts.)

Ang. upp-
häfvande af
vaccinations-
tvånget m. m.
(Forts.)

dana sjukliga tillstånd, som kunna sätta andra personers hälsa i fara.

»Bäst hade således varit, om man hos oss liksom i så många andra länder kunde inskränka rättigheten att utöfva skyddskoppypningen till endast läkare.»

När man läser detta, skulle man väl kunna tänka sig, att utskottet skulle föreslå, att endast legitimerade läkare finge vaccinera. Så har emellertid ledsamt nog ej skett. Vidare säger medicinalstyrelsen sid. 15.

»Af läkarne framhålles emellertid med rätta, att klockare och barnmorskor, hvilka nu hufvudsakligast handhafva vaccination, svårligen kunna anses äga nödiga förutsättningar för att bedöma, huruvida de barn, från hvilka ympämnet tages, äro friska. Då nu allmänt erkännes, att vissa sjukdomar kunna med lymfan inympas eller genom infektion af inokulationssnittet eller den brustna pusteln öfverföras, inses lätt, för hvilken fara man utsätter den vaccinerade genom inympande af vaccin, som tagits från personer, hvilkas hälsotillstånd man icke känner.»

Detta är ett mycket viktigt uttalande af rikets högsta medicinska myndighet, men likväl pågår denna vaccination och detta oeffterrättslighetsystem lika ohejdadt ännu på samma sätt som förut.

Medicinalstyrelsen föreslår i alla fall — och jag är den tacksam därför — att uppsamlandet af humaniserad lymfa skall helt och hållet anförtros åt läkare. Detta föreslogs nu för många — jag tror 9 — år sedan, men ännu sker det ej.

»Faran af att använda icke-läkare såsom vaccinatörer» kunde, menar medicinalstyrelsen, härigenom »väsentligt minskas — märk: icke försvinna, utan »minskas»! Alltså: hundra tusentals svenska barn skola för att undfly en oftast *inbillad* fara utsättas för en *verklig*, och detta år ut och år in. Detta missförhållande vill man ej ändra, utan låter det fortgå på det gamla förskräckliga sättet. »Beklagliga fakta föreligga ock», medger kungl. medicinalstyrelsen, »som bevisa, att smittas öfverförande kan ske på detta sätt», nämligen genom användning af humaniserad lymfa. Och likväl föreslår den ej — och ej heller utskottet — att endast animal lymfa skall få användas! Icke ens den är emellertid bra. Den erkännes vara af »varierande hållbarhet» och »nyckfull».

Medicinalstyrelsen anför vidare, att emedan styrelsen har »anledning förmoda, att hvarken allmänheten (!) eller vaccinatorerna (!) skulle med odeladt bifall (!!)

emottaga ett förbud att använda den vaccin, vid hvilken de äro vana (!) och för hvilken de sedan långa tider tillbaka fått förtroende (!!)

så tilltror kungl. medicinalstyrelsen sig ej att föreslå »det vågsamma försöket», som den själf kallar det, »att påbjuda obligatoriskt användande af animal lymfa». Jag ber att få lägga vikt härvid. Detta är ett ganska egendomligt aktstycke! Kungl. medicinalstyrelsen vill ej göra allmänheten emot; den vill ej sära klockarnes känslor. På sid. 16 i utskottets utlåtande återges styrelsens uttalande, att allt detta

elände, som nyss nämnts, »undgår man med säkerhet» genom att använda animal vaccin, men *likväl* vågar styrelsen ej påbjuda detta. *Annars brukar ju folkets väl »vara den högsta lag»*; här åter kurtiserar man allmänheten, klockare och barnmorskor genom att låta den gamla, vetenskapligt utdömda och farliga praktiken ohejdadt fortgå. Jag tror dock, att den tänkande och reflekterande delen af allmänheten med tacksamhet skulle mottaga en förändring härutinnan, förutsatt, att det olidliga *tvånget* blefve upphäfdt.

Sammansatta stats- och lagutskottet vid 1896 års riksdag säger, att »vaccinationen, sådan den nu bedrifves, synes hafva tillvunnit sig allmänhetens förtroende» etc., men ej kan väl det gälla såsom ett skäl för att bibehålla ett system, som man erkänner vara dåligt. Det fanns ock en tid, då husbehofsbränningen hade allmänhetens förtroende, men den blef i alla fall lyckligtvis förbjuden.

Kamrarna afslogo för några år sedan förslaget om ny förordning angående skyddkoppsympningen, ty man befarade, att förslaget möjligen kunde väcka ovilja hos befolkningen. Ja, det är alldeles riktigt, ty förslaget gick ut på att *skärpa* vaccinations-*tvånget* och införa *allmän revaccination*, och detta vill allmänheten säkerligen icke vara med om. Däremot är jag djärf nog antaga, att om min motion blefve bifallen, skulle detta beslut emottagas med glädje af den stora allmänheten.

I klämmens motivering medger utskottet, sid. 19, att »goda skäl föreligga för utförandet af en föreskrift, som tillförbunde de legitimerade läkarne att mera, än nu sker, omhändertaga vaccinationen». Stycket på sid. 20 talar rent af ganska starkt, jag kan nära på säga uteslutande, till förmån för min motion. Där anföres oerhördt kraftiga skäl för att *blott läkare* borde få handhafva vaccinationen, »men», säger utskottet, »enär Riksdagen så nyligen som åren 1897 och 1898 afslagit upprepade framställningar», så förklarar sig utskottet, »om ock motvilligt», vara förhindradt att förorda bifall till min motion. Det är ju mycket vänligt och välvilligt sagdt, men ej kommer man någonstans med saken på den vägen.

På sidan 20 i samma utlåtande talas det äfven om bristen på nödiga penningmedel för att få till stånd en anstalt för beredning af animal lymfa. Här gäller det emellertid blott 2,575 kronor en gång för alla och sedan 6,500 kronor årligen. Det är väl icke så stora summor, att man ej kan åstadkomma dem. Vi bevilja ju flera millioner till försvarsrustningar, och härvidlag gäller det ju också ett försvar. Tänken, mina herrar, på hvad ett enda öfningsskott med en pansarbrytande kanon kostar! Nog kunna vi åstadkomma hvad som behöfs för att skaffa animal lymfa. Min åsikt är för öfrigt, att, om min motion bifölles, vi skulle göra stora besparingar genom minskadt antal sjukdomsfall och i följd däraf minskade kostnader för sjukvård.

På sidan 21 meddelar utskottet, att det är fråga väckt om inrättandet af en statsmedicinsk anstalt och att med ledning af ett

Ang. upphäfvande af vaccinations-*tvånget* m. m.
(Forts.)

Ang. upphäfvande af vaccinationstvången m. m.
(Forts.)

af särskilda kommitterade den 30 november 1899 i detta ärende afgifvet förslag vid denna anstalt anordna en särskild afdelning för tillverkning af animal vaccin. Detta var åtminstone en ljuspunkt i utskottets betänkande! Mätte blott uttrycket »i sinom tid» ej betyda allt för långt dröjsmål med den saken!

Har vaccinationen gjort någon nytta under de förfärliga smittkoppsepidemierna under föregående århundrade — och det har den ju gjort, då den faktiskt borttog åtminstone smittkoppsgiftets inympande vid inokulationen — så är den dock alldeles öfverflödig nu, åtminstone såsom tvångsvaccination, då faktiskt kopporna äro så sällsynta hos oss. Därför kan man nu gärna om tvångsvaccinationen säga: »mohren har gjort sin tjänst, mohren kan gå.»

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min i ämnet väckta motion.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! I sitt utlåtande säger utskottet bland annat:

»Smittkopporna utgjorde på 1700-talet jämte fläckfebern den mest dödande af alla farsoterna i Europa och voro tillika så allmänt förekommande, att knappast någon undgick dem. Ungefär $\frac{1}{12}$ af alla dödsfall förorsakades sålunda ensamt af kopporna.»

Det synes, som om utskottet ville framhålla, att smittkopporna under slutet af 1700-talet nått kulmen af smittbarhet och farlighet, för att utskottet därmed skulle kunna visa, hurusom vaccinationen gjort så mycket större nytta. Det är nu icke fallet, att en smittosam sjukdom är mest smittosam och mest farlig, sedan den härjat på samma plats så lång tid, som smittkopporna gjort. Utskottet erkänner ju, att de varit omkring 1,000 år i vår världsdel. Enligt samstående auktoriteters uppgifter inkommo också smittkopporna till Europa för mer än ett tusen år tillbaka, och de voro då enligt dessa uppgifter lika förhärjande som den svåraste pest och bortryckte 50—60 % af befolkningen, d. v. s. mer än hälften, under det att dödligheten i slutet af 1700-talet var endast 274 personer pr 100,000, d. v. s. ej fullt $\frac{1}{3}$ procent. Att påståendena, det ungefär halfva befolkningen bortrycktes af smittkopporna, då de först uppträdde i Europa, äro icke öfverdrifna uppgifter, kunna vi förstå, om vi se på de härjningar smittkopporna anställt i nyare tider bland folk, hos hvilka de förut varit okända. Sålunda berättar professor Björnström, att då de 1735 infördes till Grönland, dogo 1,994 på 2,000 insjuknade personer, d. v. s. det var endast 6 på 2,000, som lyckligt genomgingo sjukdomen. Vi veta äfven från Nordamerika, hurusom hela indianstammar utrotats af densamma. Hade vi nu en statistik allt ifrån den tid smittkopporna först kommo hit, skulle vi få se en degression af dödlighetsprocenten. De under den första farsoten kvarlämnade 40—50 %, låt oss säga hälften, af befolkningen, som dels lyckligt genomgick sjukdomen, dels ej alls smittades af densamma, var just den del af befolkningen som fortplantade släktet och där-

med äfven sin motståndskraftighet eller naturliga immunitet. Jag antar, att den farsot, som kom därefter, var endast hälften så farlig, eller att med andra ord endast 25 % då dogo, och så sjönk siffran småningom ända till kort före vaccinationens införande, då den var, som förut sades, icke fullt $\frac{1}{3}$ % Jag styrkes i detta mitt antagande om degressionen i dödlighetssiffran däraf, att vi från London hafva en uppgift, att under 13- och 1400-talet dödligheten där var 16 %.

Ang. upphäf-
vande af vac-
cinationstväng
m. m.
(Forts.)

Hvad är det nu, som förorsakade, att smittkopporna kunde gå ned från 50 å 60 % till mindre än $\frac{1}{3}$ procent? Jo, naturligtvis, såsom jag förut påvisat, icke något annat än den ärftliga naturliga immuniteten. De svaga och mottagliga afdogo ju i hvarje epidemi, och de motståndskraftigas antal växte efter hvarje sådan, och på den grunden minskades helt naturligt smittkoppsfrekvensen. Så kommo vi till den tid, då vaccinationen infördes. Det rådde då en smittkoppsepidemi, icke blott i Sverige utan äfven annorstädes i Europa, äfven i England, och då kom doktor Jenner fram med sin vaccinering. Under åren 1796—1800 var det i Sverige en dödlighet i smittkoppor af 202 människor på 100,000. Men efter 1800 sjönk siffran plötsligt från 202 till 97, d. v. s. med mer än hälften. Detta tillskrefs vaccineringen, men då bör man se till, huru många det var, som verkliga vaccinerades. Det var blott ett fåtal; utskottet säger, att detta är en sak, som det ej kan uppgifva. Säkert är emellertid, att det var blott i städerna, t. ex. Stockholm, Uppsala m. fl., som man då verkställde ympning, men icke förekom sådan synnerligen mycket på landsbygden. Således sjönk dödlighetssiffran i smittkoppor, innan vaccinering infördes. Så var det öfverallt i hela Europa, fastän detta tillskrefs vaccineringen. Tydligt är ju, att om en farsot fått pågå en tid och om de svaga och för sjukdom mottagliga få afdö, måste det återstå motståndskraftiga, som då komma i majoritet; och följden blir, att dödligheten i sjukdomen aftager. Man vill söka inbilla sig, att, om ej vaccineringen varit, smittkopporna skulle ha fortfarit med samma förfärliga styrka som i slutet af 1700-talet, d. v. s. då skulle vi ha varit utrotade allesammans vid den här tiden; detta är ju orimligt. Ty när det har varit farsot en tid, blir det naturligtvis småningom förminskning i den.

Nu var emellertid vaccinationen införd. Den infördes som kompulsorisk i nästan alla länder i Europa; vår nu gällande vaccinationsförordning är af år 1853. Men så kom en smittkoppsepidemi och öfvergick Europa i början på 1870-talet. Den härjade i Frankrike 1871—72, i Tyskland under samma år, i England 1871 och i Sverige 1871—75. Man kan nästan säga, att det var en atavistisk smittkoppsväg, som gick öfver Europa vid den tiden. Då steg antalet smittkoppsfall ganska betydligt trots vaccinationen, för att, sedan epidemien gått öfver, åter sjunka. Så äfven i t. ex. England. Där var dödligheten i smittkoppor 1871 1,012, 1872 821, 1873 98, 1874 88 och 1875 blott 35 på millionen. I England sjönk alltså antalet dödsfall under åren 1871 till 1875 från 1,012 till 35 på millionen. I Sverige sjönk motsvarande siffra

Ang. upphäfvande af vaccinationstvånget m. m.
(Forts.)

från i medeltal 370 under perioden 1871—75 till 70 under perioden 1876—1880. Detta anför utskottet ej någon orsak till. Äfven i Tyskland är det samma förhållande. Äfven där ha smittkopporna aftagit. 1871 var antalet dödsfall på en million 2,432, 1872 2,623, 1873 356, 1874 95 och 1875 36. Men så råkade man införa en strängare lag om vaccinering af den 8 april 1874, och den lagen tillskref man dessa verkningar, att smittkopporna så märkbart aftogo i Tyskland. Men denna lag skulle träda i kraft först den 1 april 1875 och den skulle tillämpas först på de barn, som föddes efter den tiden; alltså 12 månader därefter. Lagen kunde således visa sina verkningar först 1876, och icke kunde då denna lag vara orsak till minskningen i dödligheten före denna tid; icke kunna väl verkningarna komma före orsaken.

Utskottet vill på sidan 2 låta påskina, att vaccinationen stöder sig på den nyare bakteriologien, men utskottet har icke alls visat, på hvad sätt detta skett. Så vidt jag kan finna, är det ingen af de nyare bakteriologerna, som visat någon relation mellan smittkoppor och kokoppor. Man har försökt föra in smittkoppor på kor, men det har icke lyckats. De ha möjligen varit skyddade genom sina koppor. Något samband mellan vaccineringen och den moderna serumbehandlingen har man ej heller funnit. Låtom oss äfven tänka på det sätt, hvarpå densamma tillkommit. Jenner råkade träffa en landtkvinna, som påstod, att hon var skyddad för smitta, därför att hon vistades i stall och ladugård. Jenner trodde då först, att smittkoppor och kokoppor hade sitt gemensamma ursprung i en sjukdom i hästens hof, och så inympade han hofsjukdomen på några, men misslyckades. Sedan försökte han med svinkoppor och inympade sådana på sin egen son. Det tyckte han ej heller vara riktigt bra, men så började han med kokoppor. Det var många af hans egna kolleger i England, som ej hyllade honom, men på längre afstånd såsom i Tyskland, Frankrike och Sverige, blef han mycket berömd. I hans eget land trodde man honom allra sist.

Utskottet säger vidare, »att motståndarne till vaccinationen, de må nu för öfrigt utgifva sig såsom 'homöopater', 'naturläkare' eller hvad namn ytterligare dessa personer behagat antaga, äga dock alltjämt — — — förmåga att draga med sig en del välmenande, men okritiska människor»; och utskottet nämner bland dessa motståndare doktor Melander. Men utskottet glömmar att nämna rektoren doktor P. A. Siljeström. Han var icke en okritisk person, utan kritiserade vaccineringen ganska skarpt; och i andra länder är det för närvarande en mängd framstående läkare, som bekämpa vaccinationen. Så är det i Newyork, Amerika två berömda läkare Foote, far och son, hvilka säga i sitt stora verk Plain Home Talk, »att vaccinationen är den största läkareförvillelse, som någonsin existerat». Och doktor Carlo Ruato, professor i medicin vid universitetet i Perugia, Italien och utgivare af en mycket berömd medicinsk tidskrift, säger: »vaccinationen är en af de allvarligaste och mest ödesdigra blunders, hvori den me-

dicinska professionen någonsin fallit». Jag skulle äfven kunna upp-
räkna en hel mängd tyska och engelska läkare, som skrifvit mot
vaccinationen. I England har det bildat sig en mycket stark
opposition mot denna. Denna opposition har kommit till sådant
inflytande i parlamentet, att det den 29 maj 1889 tillsattes en
kungl. kommission för att behandla saken. Denna kommission
bestod af 15 personer, valda bland framstående, medicinska och
icke medicinska sakkunnige. Kommittén slutade sina arbeten
under loppet af år 1896. Den hade då hållit 136 särskilda samman-
träden och förhört 187 personer, valda både bland allmänt kända
anhängare till vaccinationen och bland ifriga motståndare till
densamma. Kommittén publicerade resultaten af sina arbeten i
7 stora volymer, och när det afgörande beslutet skulle fattas, de-
lade sig kommissionen i två partier. Det var en majoritet af
elfva personer, hvilka rekommenderade, att föräldrar, som för-
klarade sig själfva vara emot vaccinering, icke skulle tvingas att
låta vaccinera sina barn; och det var en minoritet af fyra per-
soner, hvilka rekommenderade det totala afskaffandet af vaccine-
ringen som en statsregulation mot smittkoppor. Engelska parla-
mentet upptog majoritetens åsikt, och den 12 augusti 1898 antog
det en lag, hvars § 2 har följande lydelse:

»Föräldrar eller målsmän, som inom fyra månader från ett
barns födelse hos vissa myndigheter uppgifva, att de anse vac-
cinerung skadlig för barnet, skola befrias från vaccinering af detta
barn.» Lagen trädde i kraft den 1 januari 1899 och skall gälla
i fem år. Det har under tiden redan visat sig, att en tredjedel
af dem, som skulle vaccineras, ha undandragits vaccinationen på
grund af denna lag. Men det har icke visat sig några skadliga
följder däraf, att de undandragit sig vaccination.

Nu har i det engelska parlamentet förekommit en interpella-
tion, huruvida meningen vore att förlänga den nu gällande lagens
giltighet eller helt och hållet afskaffa vaccinationen. Därpå har
vederbörande minister afgifvit ett svar, som är hållet i något
sväfvande ordalag. Så vidt jag kunnat däraf finna, är det fråga
om ett förlängande, men blott för ett år, för att underlätta öfver-
gången till full vaccinationsfrihet.

Då således det engelska parlamentet efter grundliga under-
sökningar har kommit därhän, att det ansett lämpligt att upp-
häfva vaccinationstvånget, synes det mig, som om det vore Andra
Kammaren värdigt att uttala sig för, att den svenska Riksdagen
blefve det första parlament, som följde det engelska parlamentets
exempel i detta fall, hvarför jag, herr talman, i likhet med motio-
nären vill yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den
i ämnet väckta motionen.

Herr Wallis: Herr talman! Jag skulle icke hafva begärt
ordet i denna fråga, om jag icke blifvit citerad af den ärade
motionären. Han har nämligen anfört en kort beskrifning af ino-
kulationen, som jag lämnat någonstädes, jag minnes icke nu hvar.

Ang. upphäf-
vande af vac-
cinationstvånget
m. m.
(Forts.)

*Ang. upp-
häfvande af
vaccinations-
tvånget m. m.*

(Forts.)

Den är emellertid alldeles riktig. Och just inokulationen är det mest säkra bevis på, huru orimligt fruktad smittkopps-epidemierna voro i forna tider, eftersom människor ville underkasta sig en så pass stor risk, som dock öfverförandet af smittkoppsämnet på friska i alla fall medförde. Metoden var rationell i det hänseendet, att man tog smittämnet under lindrigare epidemier i den på erfarenheten grundade förhoppningen, att de där af alstrade sjukdomsfallen också skulle blifva lindriga. Det blef äfven i regeln förhållandet, men då och då inträffade likväl dödsfall i följd af inokulationen. Att människorna på den tiden underkastade sig eu så pass riskabel behandlingsmetod, berodde där på, att sjukdomen för dem, som där af hemsöktes, emedan de icke anlitat dessa farliga, förebyggande hjälpmedel, i ett mycket stort antal fall medförde döden eller också, om de gingo igenom sjukdomen, i det stora flertalet fall åstadkom väsentligt afbräck i deras framtida hälsa. Dessa äro allmänt bekanta fakta, liksom det torde vara alla bekant, att inokulationen först infördes i England, där den sedermera fick stor utbredning. Den kom öfver till Sverige 1757, och de första, som läto inokulera sig, voro de kungliga prinsarne, de sedan blifvande Gustaf III och Carl XIII samt Fredrik Adolf. De gingo alla igenom och blefvo därigenom skyddade för smittkoporna. Detta exempel följdes sedermera inom de högre klasserna och så småningom jämväl af icke få inom de mindre burgna klasserna.

Nu har den ärade motionären dragit den slutsatsen ur inokulationens historier, att, eftersom den spridning af smittkoppsämnet, som genom inokulationen ägde rum, hade till följd, att smitta kunde öfverföras på andra personer, som eljest måhända därför varit förskonade, inokulationen var orsaken till smittkopornas stora utbredning på 1700-talet; och vaccinationens förtjänst skulle bestå däri, att den tagit lifvet af denna inokulation, som enligt motionärens förmenande var den egentliga anledningen till den ökade frekvens af smittkoppor, som visade sig under 1700-talet. Den ärade motionären hade emellertid blott behöft gå till utskotts-
betänkandet och studera den där intagna statistiska tabellen för att genast finna, att det i själfva verket förhåller sig tvärtom. Det är nämligen så, att med inokulationens införande i Sverige börjar ett märkbart, men långsamt aftagande af smittkoporna. Och det lider icke det ringaste tvifvel, att inokulationen till en viss grad verkat gagnande för att småningom minska smittkopornas utbredning. Men den var behäftad med så stora fel, att, så snart den fick en medtäflare i vaccinationen, som var absolut ofarlig för den vaccinerade själf och icke medförde den allra ringaste fara för omgifningens nedsmittande, inokulationen blef utträngd af vaccinationen. Och Sveriges statistik på detta område — den är den fullständigaste beträffande den period, hvarom nu är fråga — visar alldeles klart och tydligt, att detta gick på förvånande kort tid. Det är högst egendomligt att se, huru denna vaccination omfattades med intresse, ehuru den dock ej var

obligatorisk. Vi finna, att redan under de första femårsperioderna af dess användning en mycket stor del af svenska nationen frivilligt lät vaccinera sig. Och vi finna därjämte, att i samma mån procenttalet af dem, som läto vaccinera sig, stiger, i samma mån minskas procenttalet af dem, som dö i smittkoppor. I Sverige ligger således denna fråga så klar, att det icke kan vara skäl att spilla några ord därpå, och jag hade icke tänkt yttra mig, om jag icke, som sagdt, hade blifvit af motionären citerad.

Men jag vill sluta med att i ett hänseende instämma med den ärade motionären, nämligen i hans önskan, att det måtte tagas kraftiga mått och steg för att här i landet så snart som möjligt få den animala vaccinen använd i större utsträckning, än för närvarande är fallet.

Vi finna i detta enligt min tanke synnerligen förträffliga utskottsbetänkande, som är både väl genomtänkt och väl affattadt, åtskilliga intressanta uppgifter, bland andra den, att i Tyskland 98 procent af alla vaccinationer utföras med animal vaccin. Så långt har man i det landet hunnit med afseende på en af alla läkare insedd och önskvärd reform, önskvärd egentligen därför, att den minskar befolkningens farhågor för och motvilja mot en så nyttig sak, som vaccinationen otvifvelaktigt är.

Riksdagen har redan förut uttalat såsom sin önskan, att kraftiga mått och steg måtte vidtagas för att i högre grad, än hittills skett, kolympa eller animal vaccin må komma till användning vid vaccinering. Jag hoppas, att den debatt, som här kan komma att föras rörande denna fråga, kommer att gå i samma riktning. Det kommer, enligt min och säkerligen alla svenska läkares mening, att lända det viktiga ändamålet till stort gagn, nämligen att fortfarande bibehålla vaccineringen såsom obligatorisk.

Jag har naturligtvis, herr talman, icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hultkrantz: Herr talman! Motionären har i sin motion gjort tre särskilda yrkanden, hvilka stå i ett visst sammanhang med hvarandra.

Den första delen af motionärens hemställan har ju redan af åtskilliga talare vidrörts. Men det är särskildt de två senare delarna, som jag anser mig icke kunna med tystnad förbigå. Det är nämligen dessa, som röra själfva vaccinet och äfven själfva vaccinatorerna. Jag manas till att göra detta, emedan jag själf haft obehag i följd af en revaccinering, som jag fick undergå i min ungdom. Jag fick nämligen efter denna mycket svåra exem på båda armarna. Äfvenså har jag fått göra ungefär liknande erfarenhet vid ett af mina barns vaccinering. Detta gör, att jag tror, att det obestridligen är af stor vikt att för det första få verkligt fullgod lymfa och vidare för det andra, att själfva ympningen verkställes af personer, som äga full kompetens att utföra densamma.

*Ang. upp-
häfvande af
vaccinations-
tvånget m. m.*
(Forts.)

Ang. upp-
häfvande af
vaccinations-
tvånget m. m.
(Forts.)

Hvad nu lymfan beträffar, hyser jag stora farhågor för användning af s. k. humaniserad lymfa. Jag tror för min del, fastän jag vet, att det erfordras jämförelsevis mycket penningar för att upprätta en riktigt god anstalt för beredande af animal lymfa, det likväl är staten värdigt att så fort som möjligt vidtaga de mått och steg, som därför krävas, och äfvenså att icke se hvarken på kostnader eller svårigheter, då det gäller att bereda tillgång på animal lymfa. Härvidlag är det särskildt en sak, som jag anser mig böra på det kraftigaste betona, och det är, att, när man skall välja de djur, som skola tjäna såsom medel för frambringande af denna lymfa, det tages i allvarsamt bepröfvande och noga tillsse, att de använda djuren icke blott hafva ett friskt utseende och då äro friska, utan jämväl komma från ladugårdar, hvilkas kreatursbesättningar äro friska och smittfria. Jag vågar lägga särskild vikt vid detta senare, ty jag vet, att det inom kreatursbesättningsr ofta kan finnas kalfvar, som synas friska och äfven måste förklaras vara så, men äro från ladugårdar, som hafva smittade djur. Och efter en tid får man se, att, då kalfvarna vuxit upp såsom s. k. lifdjur, innan de ens äro fullvuxna djur, de lida af tuberkulos. Jag tror, att detta är en synnerligen viktig sak att behjarta.

Det synes mig vara af synnerlig vikt, att mått och steg vidtagas för att så fort ske kan animal lymfa må blifva uteslutande använd vid vaccinerings; och för öfrigt bör man noga se till, att, när humaniserad lymfa användes, den tages af fullkomligt friska barn. Därvid är det angeläget, att icke blott barnen verkligen äro friska, utan jag tror, att det ligger stor vikt uppå att noggrant tillse, att lymfan är så ren som möjligt. Det är säkerligen icke obekant för många af kammarens ledamöter, att i fråga om renlighet i detta afseende förhållandena ute på landsbygden lämna mycket öfrigt att önska. Att man i städerna vidtager alla möjliga försiktighetsmått för att dels hålla de armar, som skola vaccineras, rena, dels ock tillse, att den använda lymfan är fullkomligt ren, därpå tviflar jag icke. Men däremot vet jag, att man härvidlag går ganska vårdslöst till väga på många ställen på landsbygden. Därför anser jag också, att det är mycket viktigt, att, så långt ske kan, läkarne komma att få verkställa denna ympning. Men som det ofta är lång väg på landet till läkarnes bostäder, kan ju detta möta stora svårigheter. Och fördenskull synes det mig mycket viktigt, att de vaccinatorer, som finnas där, hafva fått en sådan utbildning och en sådan undervisning, att de verkligen äro kompetenta att vaccinera. Nu sker vaccineringsen ofta på ett allt annat än tillfredsställande sätt. Det händer till och med, att vaccinator sänder annan ej till vaccinerings berättigad person att utföra hans åliggande. Detta förhållande, bland andra, talar för, att man bör söka få vaccinatorer, som äro skickliga att utföra vaccineringsarna på ett tillfredsställande sätt. För öfrigt är det nog det allra svåraste felet, att många vaccinatorer icke ens hafva en aning om, hvad som kräves för att kunna förebygga

en del smittosamma sjukdomars spridande genom hvarjehanda bakterier till följd af orenlighet m. m.

Emellertid är det dessa två saker, som jag särskildt velat betona, nämligen att man fortast möjligt får tillgång till animal lymfa i erforderlig mängd; och vidare att själfva vaccinationen måtte ordnas så, att den verkställes af därtill fullt kompetenta personer för att förebygga såvidt möjligt de faror, som vaccinationen eljest kan föra med sig.

Herr talman! Jag har för öfrigt icke något yrkande att göra.

Herr Lindgren i Örebro: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid. Jag vill endast säga, att jag är rädd för, att den vördade professor Wallis, när han såsom bevis för smittkoppornas förfärliga härjande och för inokulationens befogenhet omnämnde, att folk i allmänhet villigt underkastade sig densamma, fastän de fruktade den, därmed dock icke bevisade så synnerligen mycket.

Ty det förstår man ju, att, då läkarne förorda en sak, så vill man försöka, om möjligt, att lyda och tro på hvad de säga. För öfrigt tillåter jag mig säga, att man vill ju gärna komma ut ur ett brinnande hus med lifvet, äfven om man får brännskador, hellre än att blifva lefvande innebränd.

Men att inokulationen var farlig och spridde kopporna och förökade dödsfallen, är alldeles klart, då man direkt inympade själfva smittkoppsgifvet. Det kan man godt förstå, då man vet — som förut är sagdt — att af de inokulerade dog det en på femtio, så nog kan man vara säker på den saken, att just inokulationen spridde kopporna och höjde dödsfallssiffran i mycket hög grad, hvaraf måste följa, att, då inokulationen upphörde, smittkopps epidemien måste i samma mån också gifva vika.

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar, att jag så sent på natten måste taga till ordet, men jag anser det vara min skyldighet att yttra några ord till utskottets försvar.

Jag ämnar emellertid icke ge mig in på en vederläggning eller kritik af de yttranden, som från flera håll fällts angående vaccinationens gagnlöshet. Det har nämligen, så vidt jag förstår, uti utskottets betänkande framlagts så tydliga bevis för skydds metodens nytta, att jag icke tror det vara behöfligt att vidare orda om den saken.

Jag ber emellertid att få framhålla en omständighet, som icke finnes omnämnd i utskottets betänkande. Såsom herrarne torde påminna sig, är det icke mer än några få veckor sedan denna kammare med ganska stor majoritet gillade en sådan åtgärd som revaccination af värnpliktige. Då Riksdagen så nyligen beviljat ett ökad anslag till vaccinationens befrämjande, för att våra värnpliktige skulle kunna revaccineras, förefaller det mig knappast tänkbart, att kammaren nu efter några få veckor kan ha ändrat

Ang. upphäfvande af vaccinationstvånget m. m.

(Forts.)

Ang. upphäfvande af vaccinationstvånget
m. m.
(Forta.)

mening i detta fall, utan får jag väl antaga, att den tvärtom fortfarande står vid sin mening.

Att icke heller Riksdagen fordom har haft någon annan mening än hvad kammaren hade för några veckor sedan, och som äfven tillfälliga utskottet förordat i sitt betänkande, framgår, utom af hvad som finnes i utskottets utlåtande omtaladt angående den föregående behandlingen af liknande ärenden i Riksdagen, äfven af det utlåtande, som afgafs 1897 af sammansatta stats- och lagutskottet. Vid behandlingen af detsamma i medkammaren uttalade nämligen utskottets ordförande följande ord: »Utskottet har ej på något sätt med ett enda ord antydt misstroende mot vaccinationens nytta, utan tvärtom har man inom utskottet varit alldeles ense därom, att den obligatoriska vaccinationens införande varit en mycket stor välgärning för vårt folk. Om den saken behöfver därför icke här någonting vidare yttras.» Jag ber att nu få till fullo instämna i de sista citerade orden.

Hvad herr Hultkrantz' yttrande angår, så vill jag säga, att naturligtvis ingen skulle vara nöjdare än jag, om Riksdagen ville gå ifrån sitt beslut 1898, att icke någon ändring skulle ske i den nuvarande metoden för vaccinering.

Såsom referent i medicinalstyrelsen för hälsovårdsärenden hade jag 1894 tagit mig friheten att föreslå en förbättrad undervisning för vaccinatörer samt ändring af bestämmelserna angående användandet af humaniserad lymfa äfvensom dennas utbytande mot animal vaccin, i den mån sådant kunde visa sig möjligt. Detta förslag mottogs emellertid af båda kamrarna mindre välvilligt; åtminstone afslogs det efter några yttranden mot förslaget af vissa ledamöter, som ansågo, att någon förändring i detta fall icke behöfdes, utan att det var bra som det var.

I utskottet hafva vi icke tänkt oss, att kammaren eller Riksdagen efter några få år skulle komma till ett annat slut än hvad Riksdagen gjorde 1898, och vi ha därför icke velat förutsätta, att kammaren nu skulle vilja bifalla hvad som då afslogs. Det är, som herrarne finna af utskottets betänkande, skälet, hvarför icke utskottet tillstyrkt senare delen af motionärens förslag.

Men, som sagdt, om kammaren skulle tänka på, nu eller ett annat år, att besluta öfvergång till en förbättrad metod för undervisning af vaccinatörer, skulle ingen hysa större glädje däröfver än jag.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Österberg: Jag har begärt ordet för att instämna med motionären, och jag gör det, därför att jag icke blifvit öfvertygad af utskottets uttalande i detta fall.

Jag hyser nämligen den uppfattningen, att det härvidlag är en gammal slentrian, som läkarne hålla fast vid, och som de ha så svårt att öfvergifva, därför att den ingått som en trosartikel i deras åskådningssätt.

Jag tror, att under de årtionden, som man användt sig af ympningsmetoden mot koppor, mycket större olägenheter tillskyndats svenska folket, än om man aldrig tillgripit denna metod. Ty det är ett bevisadt faktum, att under de år, som ympningen användts, dessa vaccinatorer, genom att ifrån det ena barnet till det andra öfverflytta olikartade smittämnen, bidragit i kolossal utsträckning att fortplanta alla möjliga slags sjukdomar. Och om man tar i betraktande, hvilka sjukdomsfrön som sålunda spridts ibland folket till följd af ympningen, finner man, att på så sätt större skada åstadkommits, än om denna ympning aldrig kommit till användning.

*Ang. upphäf-
vande af vac-
cinationstvån-
get
m. m.
(Forts.)*

Om man frågar en läkare, huru lång tid ympningen har effektiv verkan, svarar han mig — det svarade en läkare senast i kväll — högst 10 år.

Och hvad har resultatet blifvit af denna ympning, hvilka märkvärdiga förhållanden ha därigenom kommit till stånd? Jo, man skyddar barnen på så sätt, heter det. Men när de bli vaccinerade vid en 3, 4 års ålder, äro de sedan visserligen skyddade tills de bli en 13 eller 14 år, men huru förhåller det sig därefter med skyddet? Jo, det är rakt icke något skydd. Följaktligen är en stor del af nationen alldeles prisgifven åt kopporna, för så vidt man icke vidtar revaccination hvar tionde år, men det kan icke komma i fråga, då inga bestämmelser i det afseendet finnas. Det är således endast en kort period, som vaccinationen har någon betydelse.

Jag skulle då icke kunna förstå, hvarför man går till strid för ympningen med den energi, som man i detta fall gjort, för så vidt det icke vore en gammal dogm, som uppehålles från läkarehåll.

Det synes mig, att, då man, så att säga, vill tvinga svenska folket att genom nuvarande dåliga vaccinationsmetod öfverföra smittämnen på sina barn, en kraftig opinion bör uttalas, för att man må komma dithän i första hand, att inga barn under några villkor få vaccineras, för så vidt man icke använder sig af animal vaccin, och därest någon använder annan än animal vaccin, skall han åtalas och straffas därför.

Nu finnes icke någon bestämmelse till säkerhet för att man använder animal vaccin, utan man kan sålunda riskera, att smittämnen öfverföras på barnen och därigenom hela deras lif kan blifva en plåga för dem.

Det synes mig sålunda, att den, som vill, att det skall bli något åtgjort i detta fall, har all anledning att instämma med motionären.

På grund af de sympatier, jag hyser för hans förslag och för att få till stånd en opinionsyttring, ber jag att få instämma med motionären.

Häruti instämde herrar *Räf* och *Jansson* i Edsbäcken.

Ang. upphäfvande af vaccinations-tvånget m. m.
(Forts.)

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Det är ett par gånger förut, som denna fråga varit före i Riksdagen under den tid jag varit ledamot af Andra Kammaren, hvilket gör, att jag något känner till densamma. Jag intar också nu samma ståndpunkt som förr.

I utskottets betänkande säges, att vaccinationen skulle vara den »största och mest välsignelsebringande upptäckt, som blifvit gjord på hälsolärans område». För min enskilda del tror jag, att detta påstående innebär den största villfarelse. Men jag skall nu icke gå närmare in på detta.

Det står vidare i utskottets betänkande: — »att personer i vår tid, sedan bakteriologien öppnat blicken för utforskandet af smittosjukdomarnas väsende och gifvit oss en förklaring öfver skyddsympningsmetodernas verkningssätt, fortfarande uppträda under ett slags sken af vetenskaplighet, såsom motståndare till vaccinationen, måste dock väcka förvåning». Och så anföres doktor Melander som exempel.

Ja, jag vill däremot åberopa några sakkunniga omdömen af motsatt art. Professoren i hygien, doktor Vogt i Bern har sålunda uttalat, att upphäfvandet af vaccinationstvånget i Schweiz har verkat till förbättring och icke till försämring af förhållandena. Vidare har sanitetsrådet, doktor Bilfinger i Stuttgart uttalat sig på följande sätt: »Man måste på det ifrigaste arbeta för att den högeligen viktiga frågan om kokoppymningen blir underkastad en förnyad, opartisk, vetenskaplig pröfning; ty tvångslagen förorsakar årligen oerhörd skada».

Men jag skall anföra ännu en annan auktoritet, nämligen d:r Schweninger, furst Bismarks lifmedikus. Han säger: »Jag har redan förut helt nyligen uttalat mig mot ympningstvånget, ehuru jag vet, att de flesta läkare äro af en annan åsikt. Jag är ingen absolut motståndare till ympningen, utan är åtminstone lika så öfvertygad om värdet af koppymningen, i synnerhet under en tidigare epok, som alla de herrar, som hålla på lagen om skyddsympningen. Men den frågan är dock ännu icke afgjord, huruvida koppymningen, som infördes för 100 år sedan, äfven i dag har samma ändamål att fylla som då. Vi måste erinra oss, att andra farsoter hafva hemsökt oss och gått tillbaka, att spetälska, pest o. s. v. hafva aftagit eller förlorat sig, utan att vi blifvit ympade mot dem. Hvem vet, om icke kopporna gå tillbaka i utbredning och häftighet ympningen förutan, om icke den europeiska mänskligheten generation efter generation blir mera oemottaglig för koppgiftet.»

Man får väl icke precis säga, att alla dessa herrar bara ha »ett sken» af vetenskaplighet.

I sammanhang med detta yttrande och denna åsikt af doktor Schweninger torde böra påpekas, att kejsar Wilhelm i Tyskland, trots det stränga i Tyskland gällande vaccinationsbudet, icke låtit vaccinera något af sina barn.

Jag tror således, att saken mycket väl tål att tänka på. Jag vill alldeles icke vara med om att afskaffa *vaccinationen*, men däremot vill jag afskaffa *vaccinationstväng*et, så att de, som icke vilja låta vaccinera sina barn, slippa det.

Ang. upphäfvande af vaccinationstväng^{et} m. m.
(Forts.)

Då för några år tillbaka fråga var om revaccination, hade vi så när kommit därtill, att alla måst revaccinera sig. Lyckligtvis blef det icke något däraf.

Såsom en föregående talare anmärkte, anse läkarne själfva, att efter en 9 å 10 år äro de skyddande verkningarna af vaccinationen öfver. Då äro vi ju nästan allesamman här i kammaren så godt som ovaccinerade, och då kan jag icke förstå annat, än att vi måste omvaccineras.

I Amerika måste alla barn vid 9 eller 10 års ålder omvaccineras, när de skola in i skolorna. Det är åtminstone konsekvent. Men att sätta in dem i skolorna, sedan vaccinationens verkningar upphört, det är högst inkonsekvent. Erfarenheten har dock visat, att det icke är farligt.

Min åsikt är, som sagdt, att de, som icke vilja låta vaccinera sina barn, skola slippa det.

Nu säger utskottet: »man ser dock, huru vaccinationen bragt ned smittkopporna.» Men hvar har man sett det? Man har sett, hurusom smittkopporna vikit tillbaka, men icke huruvida det är vaccinationen, som orsakat det. Vi hade år 1834 en kolossal koleraepidemi. Aldrig sedan dess har man behöft bevittna en sådan epidemi. Om vi tänka oss, att 1835 någon förnuftig läkare hittat på att vaccinera mot kolera, hvad skulle herrar professorer och medicinalråd då säga i dag? Jo, »här kan man se, hvad vaccinationen uträttat. Sedan 1834 hafva vi icke behöft se någon egentlig koleraepidemi i vårt land, ty de kolerafall, som sedan dess förekommit, hafva aldrig utvecklats till några epidemier.» På samma sätt skulle man kunna säga om pesten och fläckfebern. Fläckfebern är ett särskildt märkvärdigt exempel, och det är redan framhållet.

Utskottet framhåller ur en afhandling af Munck af Rosenchiöld år 1802 ett längre citat. Där heter det: »Hade sjukdomen i synnerhet tillhört de fullväxte, hade de för länge sedan hulpt sig, de hade utrotat denna sjukdom ur Europa, liksom pesten och spetälskan.»

Ja, pesten och spetälskan hafva vi utrotat, nämligen genom hygieniska åtgärder och icke genom att inympa pestgift på friska barn. Detsamma, menade Munck af Rosenchiöld, kunde man göra med smittkopporna. Hvad visar detta, om icke en ganska naturlig föreställning om denna sjukdoms natur?

Sedermera står här en tabell, som skall visa, huru smittkopporna efter koppymningens införande aftagit. Men det märkvärdiga är, att det första och största steget till minskning skedde, innan vaccinationen kom. 1796—1800 dogo årligen på 100,000 invånare 202, och mellan 1801—1805 dogo 97 på 100,000 invånare. Om vi sedermera se på perioden 1841—1845, då 72 % af de ny-

Ang. upp-
häfvan-
de af
vaccinations-
tvänget m. m.
(Forts.)

födda voro vaccinerade, så dogo 2 på 100,000, men 1871—1875, då 77,6 % voro vaccinerade, dogo 37 på 100,000 i smittkopporna, eller 18 gånger så många, som när blott 72 % voro vaccinerade. Jag vill naturligtvis icke härmed bevisa, att ju högre vaccinationsprocenten är, desto högre blir dödligheten. Men jag får säga, att man icke heller får gå den motsatta vägen och säga, att »propter hoc» och »post hoc» äro detsamma. Detta skulle vara ett fullkomligt falskt resonemang. Det var rätt pikant, då motionären sammanställer koppymningens införande med t. ex. krigens upphörande eller Gustaf IV Adolfs afsättning eller något dylikt.

Det är för öfrigt ganska märkvärdigt, att läkarne icke vilja inlåta sig på kapitlet om fläckfebern, spetälskan och pesten, huru dessa sjukdomar upphört och försvunnit utan vaccination, allenast genom hygieniska åtgärder.

Det antydes på sid. 9, hurusom kopporna höllo på att försvinna nästan fullständigt i början på 1840-talet, »men» — heter det — »af allt att döma — på grund af bristande revaccination» — togo de upp sig »under kommande perioder». Se, där sticker det upp, hvart man vill, att det skall gå. Det är icke blott vaccination, utan äfven revaccination man vill ha för att kunna hejda sjukdomen.

Utskottet anför ett märkvärdigt exempel från tysk-franska kriget. Under det att tyskarne voro ofantligt litet utsatta för smittkoppor, blefvo fransmännen häftigt angripna. Och naturligtvis var det revaccinationen, som räddade tyskarne! Men vid tiden för kriget förklarades saken på det sättet, att fransmännen lade in sina sjuka och sårade i slutna hus, under det att tyskarne begagnade sanitetstält med mycket stark ventilering. Så förklarade man saken på den tiden. Det minnes jag mycket väl. Under tiden härjade för öfrigt uti Tyskland en väldig koppepidemi, men detta berodde därpå, att de hygieniska åtgärderna där icke voro lika goda som i armén, ty det är naturligtvis nödvändigt att i en aktiv armé iakttaga de hygieniska åtgärderna i all stränghet, hvilket icke är fallet öfver hufvud bland folk.

Utskottet säger vidare: »att med sådana fakta för ögonen kunna bestrida vaccinationens nytta måste ju förefalla hvarje sundt tänkande människa hart när obegripligt.» Ja, jag får väl då afsäga mig berömmelsen att vara en »sundt tänkande människa». Men icke är detta enligt professor Wallis' uppfattning så utmärkta utlåtande ägnadt att öfvertyga mig, att det är så mycket förnuft i vaccinationen.

Det är vidare anfördt af utskottet, att farorna af vaccinationen icke skulle vara så stora, och att det ytterst sällan förekommit, att syfilis blifvit inympad. Ja, det kan ju hända. Jag känner icke till mer, än hvad jag rörande denna sak får veta af andra. Professor Mesterton sade i Uppsala läkareförenings tidskrift för år 1872: »Det bedröfliga faktum, att syfilis bibringats barn vid vaccinymning och anställt stora fördelser bland de späda patienterna, har allt sedan andra årtiondet af vårt sekel

adragit sig läkarnes uppmärksamhet. På senare tider hafva sådana fakta hopat sig och i sammanhang med den lifliga diskussionen af syfilisfrågan i allmänhet framkallat en hel litteratur, hufvudsakligen förvarad i de medicinska tidskrifterna.» — Jo, jo män, de lära nog icke låta det komma ut bland allmänheten. — Han stannar emellertid icke vid detta, utan talar sedermera om de mest bedröfliga och ovärdiga vivisektionsförsök, som blifvit gjorda — till och med af en professor i Kristiania — att inympa syfilis-gift på friska barn för att se, hvad verkan det skulle hafva — och naturligtvis var det fattiga barn. Han slutar med att säga: »om den hemska möjligheten af vaccinsyfilis insåges och begreps af alla föräldrar, så fruktar jag, att många af Sveriges späda medborgare komme att förblifva ovaccinerade, på grund af den ringa garanti, som vaccinationen, så som den nu bedrifves i vårt land, lämnar mot vaccinsyfilis.» Man får väl ändå icke, inför sådana auktoriteter som de här anförda, uti ett utskottsbetänkande, undertecknad af en på medicinens område lekman, säga, att det endast är personer »med ett slags sken af vetenskaplighet», som uppträda såsom motståndare till vaccinationen, eller draga i tvifvelsmål vaccinationens och — i synnerhet vaccinationstvängets nytta. Motionären har alls icke velat afskaffa vaccinationen, utan endast vaccinationstvängets, och, herr talman, däruti skall jag förena mig med honom, äfven med risk att icke betraktas såsom en sundt tänkande människa. Herr talman! Jag yrkar bifall till motionärens förslag.

Ang. upphäfvande af vaccinations-tvängets m. m.
(Forts.)

Herr von Schéele: Herr talman mina herrar! Från den siste ärade talaren skiljer jag mig i snart sagdt alla de punkter, om hvilka hans yttrande rörde sig. Jag vill dock börja med att fastslå en sak, därom han nog helt säkert är ense med mig, nämligen att det gifves två slags *visshet* här i världen och likaså två slag af det praktiskt goda. Ett kan vara fullkomligt visst, ett annat äga blott relativ visshetsgrad. Icke mindre, utan om möjligt än mer måste upprätthållas skillnaden mellan det, som är godt i fullkomlig bemärkelse, och det, som är endast ett relativt godt, hvilket senare vi i förevarande fall kunna kalla *nytt*a.

Om jag då först dröjer ett ögonblick vid det teoretiskt goda, vissheten, så vet den sista ärade talaren lika väl som jag, att det gifves vetenskaper, hvilka bringa till stånd en fullkomlig visshet genom att lägga i dagen någon obestridlig sanning, såsom logik och matematik. De vetenskaperna grunda sig på hvad herr Waldenström kallade *propter*, — ett latinskt ord, som betyder *för . . . skull*. Emedan i dem kan framläggas grunder, hvilka i sig själfva bära följden, har man endast att uppvisa sammanhanget mellan dessa grunder och deras följder för att vinna en visshet, som är fullständig, något som ju måste aktas mycket eftersträfvansvärdt. Men detta hindrar ingalunda, att sådana vetenskaper, som icke föra längre än till en högre eller lägre grad af sannolikhet, ju kunna i de allra flesta afseenden hafva ett

Ang. upphäfvande af vaccinations-tvånget m. m.

(Forts.)

ganska stort värde. Dessa vetenskaper äro de så kallade empiriska vetenskaperna, hvilka, för att ansluta mig till den ifrågavarande talarens uttryckssätt, grunda sig på *post*, d. v. s. på förhållandet mellan ett föregående och ett efterföljande *i tiden*. När man nämligen i en mängd fall funnit ett visst förhållande mellan det, som går före i tiden, och det, som följer efter, så sluter man, i samma mån som detta förhållande visar sig konstant, med så och så stor grad af sannolikhet, att det i tiden föregående var orsak till det i tiden efterföljande. Det är nu medicinens lott att i de allra flesta fall få stanna vid en dylik, relativ visshet, hvilket väl ej får hindra oss från att erkänna denna vetenskaps mycket välsig- nelserika betydelse och stora värde.

Går jag nu öfver till det där andra, som skulle utgöra föremål för mitt korta bemötande af den siste ärade talarens ord, så rör det sig omkring det praktiskt goda. Att det äfven i detta hänseende finnes två särskilda slag, det veta vi litet hvar: det fullständigt goda och det relativt goda. Det finnes väl nu ingen, som förnekar, att äfven det relativt goda innebär något godt och eftersträfvansvärdt, och att hvar och en med rätta söker att däraf vinna så mycket, som utan det högsta godas förkränkande är möjligt. Ingen har heller påstått vaccination vara något orätt, utan endast förmenat, att gagnet däraf vore tvifvelaktigt och de därmed förbundna farorna större än detta förment tvifvelaktiga gagn. Men, mina herrar, detta må vi väl låta de sakkunnige afgöra. Och med den invändningen, att man genom att vaccineras blir enligt läkarnes åsikt betryggad mot den förfärliga smittkoppsjukdomen blott för tio år, så synes mig detta alls icke utgöra något skäl mot att åtminstone under de första 10 lefnads- åren göra hvad man i detta afseende kan för dem, hvilka äro i ens vård lämnade. Längre fram i lifvet har ju i de flesta fall enhvar att själf bestämma för sig härutinnan. För egen del lät jag vid framskriden ålder vaccinera om mig, när jag för några år sedan skulle anträda en resa till Österlandet, där, enligt hvad jag inhämtat, en mycket svår koppepidemi rasade just vid den tiden. Vaccineringen lyckades utmärkt, kopporna gingo till, och den framstående läkare, som förrättat den lilla operationen, försäkrade mig, att jag nu hade lika stor sannolikhet att under färden gå fri från koppsmittan, som jag annars skulle hafva haft att med den visade mottagligheten falla offer för den. Sådant må man ju icke ringakta eller åsidosätta såsom värdelöst.

Hvad slutligen vidkommer talet om animal lymfa såsom önskelig och legitimerade läkare såsom de enda rätta vaccinatörerna, så äro ju bäggedera något godt, hvartill vi alla sträfvä och hvars stora betydelse ingen, allra minst utskottet, har velat förneka. Men då vi för det närvarande icke kunna nå detta mål, böra vi med tacksamhet begagna oss af hvad vi nu kunna erhålla.

På dessa af mig nu anförda grunder ber jag herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen, som nu framställde proposition å dessa yrkanden, fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

*Ang. upp-
häfvande af
vaccinations-
tvånget m. m.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 95 ja mot 55 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 4.

Därest i ordningen förelåg till afgörande Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:r 31, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser för handeln med svagdricka m. m.

*Ang. ändrade
bestämmelser
för handeln
med svag-
dricka m. m.*

Till utskottet hade hänvisats en af herr *P. P. Waldenström* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 172, hvori hemställdes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes dels låta utarbета och för Riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till lag angående handeln med vin och de starkare maltdryckerna, dels utfärda ny förordning angående handeln med svagdricka samt andra i nu gällande maltdrycksförsäljningsförordning omnämnda icke alkoholhaltiga drycker, så att å denna handel icke måtte läggas andra band, än som af omsorgen om god ordning påkallades.

I sammanhang härmed hade utskottet företagit till behandling en till utskottet hänvisad, af herr *J. Olsson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion, n:o 196, hvori motionärerna hemställde, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, efter Riksdagens hörande, utfärda ny förordning angående handeln med svagdricka samt kokadt kaffe och andra i nu gällande maltdrycksförsäljningsförordning omförmälda icke spirituösa drycker, i syfte att denna handel frigåfves och icke

Ang. ändrade
bestämmelser
för handeln
med svag-
dricka m. m.
(Forts.)

underkastades andra inskränknings- än dem, som i gällande näringsfrihetsförordning funnes stadgade i fråga om vanlig handel.

Utskottet hemställde, att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes dels låta utarbета och för Riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till lag angående handeln med vin och de starkare maltdryckerna, dels ock, efter Riksdagens hörande, så snart ske kunde, utfärda ny förordning angående handeln med svagdricka samt kokadt kaffe och andra i nu gällande maltdrycksförsäljningsförordning omförmälda icke spirituösa drycker, i syfte att denna handel frigåfves och icke underkastades andra inskränknings- än dem, som i gällande näringsfrihetsförordning funnes stadgade i fråga om vanlig handel.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr von Schéele, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Kammaren behagade finna, att, beträffande förevarande ämne, till en början förelåg blott *en* motion, nämligen den af herr Waldenström framburna. Sedermera, för en helt kort tid sedan, väcktes också af herr J. Olsson i Stockholm en annan motion, hvilken var af väsentligt samma natur som den förstnämnda, i följd hvaraf det utskott, till hvilket bägge blifvit hänvisade, funnit lämpligt att behandla dem i ett enda sammanhang.

Skiljaktigheten mellan de båda motionerna i öfrigt vill jag nu icke beröra, emedan jag anser detta nu icke vara behöfligt, utan blott påvisa den skillnad, som förefinnes beträffande de båda motionernas slutord. I den förra, af herr Waldenström framlagda motionen lyda slutorden sålunda: »än som af omsorgen om god ordning påkallas», och i den senare, herr Olssons motion, lyda de åter på följande sätt: »än dem, som i gällande näringsfrihetsförordning finnas stadgade i fråga om vanlig handel.»

Utskottets föreliggande utlåtande var redan uppsatt, när den senare motionen väcktes, och då hade naturligtvis den af utskottet till dess utlåtande fogade klämmens slutord den först anförda lydelsen. Då emellertid denna senare motion inkom till utskottet för att där behandlas, stod utskottet i valet och kvalet mellan de båda särskilda sätten att uttrycka, hvad som — jag bekänner det — vi allesammans inom utskottet i början antogo innebära samma tanke. Och så valdes den föreliggande ordalydelsen. Emellertid, när man fått litet närmare tänka på saken, befanns det förut använda uttrycket verkligen innebära något mer än det efteråt valda, enär detta sistnämnda hufvudsakligen afsåge de i Stockholm rådande förhållandena, på grund af hemorten för den motionär, som föreslagit detta uttryck.

På sådant sätt kommo således slutorden i hans motion att bilda klämmens slutord. Och när man nu genomläser utskottets utlåtande, lär ingen undgå att märka, att slutorden i klämman lämpligast bort lyda: *än som af omsorgen om god ordning på-*

kallas. Till bevis härför vill jag blott hänvisa till hvad som midt å sidan 5 i utlåtandet säges, nämligen att försäljningen af de icke berusande dryckerna icke bör bindas »af andra inskränkningar, än som påkallas af omsorgen om god ordning».

Med anledning af hvad jag nu haft äran anföra, ber jag, herr talman, att i eget och hela mitt utskotts namn få yrka, att utskottets hemställan måtte antagas med den förändring, att de förefintliga slutorden i klämman: »än dem, som i gällande näringsfrihetsförordning finnas stadgade i fråga om vanlig handel», utbytas mot: *än som af omsorgen om god ordning påkallas.*

Ang. ändrade bestämmelser för handeln med svagdricka m. m.
(Forts.)

Herr Brock: Man måste känna sig något tveksam gentemot det förslag, utskottet här framlagt. Utskottet föreslår, att försäljningen af kokadt kaffe och svagdricka måtte skiljas från handeln med starkare maltdrycker, och däri ger jag utskottet fullkomligt rätt. Utskottet föreslår vidare, att för försäljning af svagdricka liksom för försäljning af kokadt kaffe m. m. skulle gälla samma bestämmelser, som i gällande näringsfrihetsförordning funnes stadgade i fråga om vanlig handel. Detta förslag synes mig både för strängt och för mildt, för strängt i så måtto, att för närvarande gälla för rättighet att försälja kokadt kaffe till förtäring på stället mildare bestämmelser än för idkande af vanlig handel. Härför fordras nämligen god frejd och att råda öfver sig och sin egendom o. s. v., under det att för rättigheten att försälja kokadt kaffe till förtäring på stället endast fordras god frejd; och äfven från detta villkor kan gifvas dispens. Således, om utskottets förslag i dess ursprungliga form hade kommit att bli gällande lag, skulle dels en del personer, som nu ha rättighet att försälja kokadt kaffe till förtäring på stället, uteslutas från denna rättighet, och dels skulle de, som vilja till förtäring på stället sälja kokadt kaffe m. m., få vidkännas större kostnader för att erhålla denna rättighet, nämligen för lösen af alla erforderliga bevis.

Utskottet har å andra sidan varit alltför mildt, ty för närvarande gälla i fråga om försäljningen af kokadt kaffe till förtäring på stället en del ordningsregler, som synas mig alldeles nödvändiga. Jag vill särskildt hänvisa till den bestämmelse, som säger, att därest kokadt kaffe försäljes till förtäring på stället och det visar sig, att därigenom oordningar uppstå, kunna myndigheterna gifva innehafvaren en varning och, därest detta ej hjälper, förbjuda försäljningen. För den händelse utskottets hemställan bifalles, kommer denna bestämmelse att bortfalla. Att det är nödvändigt, att en del ordningsbestämmelser finnas för försäljning af kokadt kaffe till förtäring på stället, är klart, om icke på annan grund, så af den, att det ju på sätt och vis är en offentlig lokal, där försäljningen äger rum.

Då emellertid, med den formulering, som utskottets ordförande nu gifvit utskottets hemställan vederbörlig hänsyn kan tagas till

Ang. ändrade
bestämmelser
för handeln
med svag-
dricka m. m.

hvad jag nu påpekat och anmärkt, skall jag yrka bifall till denna hemställan, sådan den af utskottets ordförande formulerats.

Herr Olsson i Stockholm: Jag ber blott att få instämma i det yrkande, som framställts af herr von Schéele, att kammaren behagade antaga utskottets förslag med den ändring af slutorden, som herr von Schéele förordat.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen i ämnet framställt propositioner, biföll kammaren utskottets hemställan med den af herr von Schéele under öfverläggningen föreslagna ändringen.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 5.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 32, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huru inom rikets officiella statistik må kunna åstadkommas största möjliga enhet och planmässighet i arbetet samt ökad skyndsamhet vid publikationen m. m.

I sammanhang härmed föredrogs ett från Första Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 224, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut i anledning af dess första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, rörande herr J. Nyströms motion, n:o 43, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning, huru inom rikets officiella statistik må kunna åstadkommas största möjliga enhet och planmässighet i arbetet samt ökad skyndsamhet vid publikationen; och inhämtades däraf, att Första Kammaren bifallit en af dess tillfälliga utskott gjord hemställan af samma innehåll som den, hvilken innefattades i Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts förevarande utlåtande.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle detta beslut jämlikt 63 § riksdagsordningen delgifvas Första Kammaren.

Med afseende på sitt nu fattade beslut fann Andra Kammarer ofvan omförmälda delgifning af Första Kammarens beslut i ämnet icke till någon vidare åtgärd föranleda.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes
statsutskottets utlåtanden:

n:o 12, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde huf-

vudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1903 åt en del tjänstemän och betjante m. m.;

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till bestridande af återstående kostnaden för utgifvande af en statistisk handbok öfver Sverige;

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Per Nilsson från Ströms socken af Jämtlands län;

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om användande under år 1904 af behållning å ett på extra stat för år 1902 anvisadt anslag till åtgärder för att befrämja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång m. m.;

n:o 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af hufvudgården till förra skvadronschefsbostället Vången n:o 1 i Jämtlands län för anordnande af en uppfödninganstalt för afvelshingstar;

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande af en ny skogsskola i Norrland;

n:o 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Södermanlands läns landsting af ett jordområde om 41,3 ar från kronohemmanen Gredby n:is 1 och 2 i nämnda län;

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtande till landtförsvaret af vissa delar af indragna militiebostället Broby n:o 1 i Södermanlands län;

n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af f. d. kronofogdebostället Lilla Köpinge n:o 12, ett mantal, i Malmöhus län m. m.; och

n:o 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ägo-byte med Karlskrona stad;

bevillningsutskottets betänkande n:o 49, angående en inkomstskatt för år 1904;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, n:o 2, med anledning af väckt motion angående förnyad utredning af kommunalskattefrågan; samt

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 225, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 16, med anledning af väckt motion om skrifvelse till konungen angående åtgärder mot smittosamma könssjukdomars spridning m. m.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *C. Faxe* under 4 dagar fr. o. m. den 1 maj och

» *E. G. H. Åkerlund* under den 2 maj.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,43 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.
